Over ‘t Kasteel

250 jaar kasteel De Strijdhoef Udenhout, 1761-2011

ISBN 978-90-78933-12-0
Uitgever Heemcentrum ’t Schoor Udenhout – Biezenmortel
Drukkerij ELKA Tilburg

11 juni 2011

© Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, elektronisch, mechanische, door fotokopie, opname of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Voorwoord

Wij schrijven maart 2011 en ja, bijna zijn er sinds de bouw van Kasteel De Strijdhoef 250 jaren voorbij gegaan. Vele mensen van hoog tot laag hebben door al die jaren heen op De Strijdhoef gewoond, gewerkt en hun lief en leed gedeeld.

Voor u ligt een beschrijving van wat er al die jaren op en rondom De Strijdhoef is gebeurd, wat de bewoners hebben meegemaakt, de tijd waarin zij leefden en de omstandigheden waar zij mee te maken hadden. Dit alles geeft u een indruk van een specifiek stukje Nederlandse historie.

Natuurlijk is het voortbestaan van een landgoed als De Strijdhoef niet altijd zonder problemen verlopen. Vele mensen hebben zich door de eeuwen ingezet voor de ontwikkeling en het behoud van architectuur, cultuur en natuur. Zoals u uit de diverse beschrijvingen in dit boek ook zult opmerken, is dit niet altijd even gemakkelijk geweest. Onder andere familiale en erfrechtelijke geschillen waren in vroegere jaren vaak oorzaak van problemen, die ook het voortbestaan van een landgoed als De Strijdhoef in het geding brachten.
Op dit moment spelen deze problematieken nog steeds. Onze maatschappij is daarnaast echter ook veel complexer geworden. Zo is er voor diegenen die een landgoed beheren gedurende de laatste decennia een belangrijke factor bijgekomen in de vorm van onze overheid, die zowel op gemeentelijk, provinciaal, nationaal als Europees niveau naar buiten brengt met het behoud van ons culturele erfgoed sterk “begaan” te zijn. Helaas is dit vaak een “papieren” liefdesrelatie, die vergezeld gaat van veel regelgeving en niet altijd is gebaseerd op een praktische kennis van zaken over wat er op een landgoed speelt. Het beheer van een monument is namelijk geen “negen tot vijf”-job en daarnaast zeker ook geen baan die kan worden uitgevoerd door middel van het invullen van formulieren. Monumenten zoals De Strijdhoef vereisen, of wellicht beter gezegd, verdienen “24/7”-aandacht, en zijn daarmee afhankelijk van mensen die veelal op vrijwillige basis en op ieder uur van de dag beschikbaar kunnen en willen zijn. Een monument is in dat opzicht te vergelijken met een oude-van-dagen: in het geval van problemen is zorg acuut vereist. Het beheer van een monument en zeker het onderhoud daarvan is vandaag de dag niet – zoals zovelen denken – romantiek, doch een harde administratief/economische werkelijkheid.

Zoals u uit bovenstaande zult begrijpen gaat het niet in de eerste plaats om het beheersen van ons cultureel erfgoed, doch om het beheren daarvan. Grammaticaal gezien slechts een klein verschil, doch in de dagelijkse werkelijkheid een wereld van verschil. Beheren vereist betrokkenheid of misschien beter gezegd een zekere liefdesverhouding; beheersen kenmerkt zich veel meer door een gezagsverhouding.
Wellicht strijk ik met bovenstaande opmerkingen mensen tegen de haren. Indien dat zo wordt ervaren, dan mijn excuses; het is niet zo bedoeld. De boodschap is namelijk niet gericht aan personen, doch is wel gericht op de in onze maatschappij ontstane structuren en systemen die er bijna per definitie van uitgaan dat beheersen en controleren de voornaamste taken zijn voor de instandhouding van ons culturele erfgoed. Beide kunnen en dienen natuurlijk onderdeel te zijn van overheidsbeleid, doch mogen niet de boventoon voeren. Meedenken en ondersteunen verdienen hernieuwde aandacht.
Het overgrote deel van de mensen, die zich voor het behoud van ons nationale erfgoed inzetten, doet dit niet uit economische motieven. U kunt zich afvragen wat zijn dan wel de beweegredenen van al deze mensen om vrijwillig hun tijd en veelal ook persoonlijke middelen in ons cultureel erfgoed te steken? Om eerlijk te zeggen: Ik weet het ook niet. Ik denk vanuit mijn persoonlijke gevoel dat het een wens is om iets over te dragen aan de generaties na ons.

Dit geldt ook voor al diegenen die – verenigd in het zogenaamde “Schrijversteam ’t Schoor” – de realisatie van dit boekwerk hebben mogelijk gemaakt. Zij hebben allen het afgelopen jaar een groot deel van hun vrije tijd besteed aan het doornemen van honderden documenten, door Nederland gereisd voor het vergaren van informatie, interviews afgenomen, opnames gemaakt en al wat daarnaast nog nodig was om de ingrediënten voor dit boekwerk bij elkaar te krijgen. Vervolgens diende dit alles nog in een leesbaar document te worden omgezet. U zult begrijpen een taak die vele maanden in beslag heeft genomen. Persoonlijk vind ik het jammer dat ik

vanwege mijn werkzaamheden in het buitenland slechts weinig bij de overlegvergaderingen, die meestal op De Strijdhoef op zaterdag plaatsvonden, aanwezig kon zijn.

Ik ben hiermee toegekomen aan een woord van dank aan en respect voor al die mensen die zich in heden en verleden voor De Strijdhoef hebben ingezet. Eigenlijk een onmogelijke taak omdat je nimmer recht kunt doen aan allen. Echter toch een poging:
Om te beginnen een woord van dank voor al die mensen die in het verleden hebben bijgedragen aan de bouw, het beheer en onderhoud van De Strijdhoef en die dit monument aan ons hebben nagelaten. Van de mensen die ik daarvan persoonlijk nog heb gekend, denk ik daarbij vooral aan mijn opa, oma en mijn tante Clotilde.
Van de mensen in het heden gaat mijn woord van speciale dank uit naar Hein van den Berg, onze “rentmeester”, voor zijn nimmer aflatende energie om de zaken op en rondom De Strijdhoef te organiseren en daarnaast om mij – waar ik ook op de wereld verblijf – te herinneren aan wat er allemaal nog op De Strijdhoef dient te gebeuren. Helaas, de lijst wordt ieder jaar langer. Zijn vertrek is dus nog niet in zicht.
Harry en Marijke Smits – Van den Berg voor hun algemene inzetbaarheid om te hulp te schieten bij allerhande praktische zaken. Echter meer specifiek voor hun kwaliteiten om de trouwpaartjes te begeleiden die in de kapel van De Strijdhoef elkaar het ja-woord geven.
Gerard van Alem voor de kennis en kunde waarmee hij vele antieke meubelen op De Strijdhoef heeft voorzien van een nieuw leven.
Frans Verhoeven voor zijn jaren lange liefde en zorg voor alles wat op De Strijdhoef leeft, bloeit, groeit, dartelt en spartelt.
Jan van Heesewijk (Monumentenwacht Noord-Brabant), die ons al jaren met raad en daad bijstaat bij alles wat er gerepareerd en gerestaureerd dient te worden.
Het schrijversteam van Heemcentrum ’t Schoor voor de totstandkoming van dit boek. De leden hebben vele uren op De Strijdhoef doorgebracht en zich verdiept in de historie. Zij zijn intussen een stukje historie en familie van De Strijdhoef geworden.

Ik heb het hiervoor al gezegd: Ik vergeet natuurlijk vele mensen te vermelden, niet in de laatste plaats mijn echtgenote, Sandra, die het vanwege mijn activiteiten voor De Strijdhoef, vele avonden en weekeinden zonder mijn aanwezigheid heeft moeten doen. Sandra komt van oorsprong uit Schotland en haar kennis van de Nederlandse taal is bescheiden. Ik hoop dat u na lezing van dit voorwoord haar vertelt, dat ik in dit boek heb vermeld haar dankbaar te zijn voor haar begrip.

Ik wens u veel leesplezier.

Drs. A.L.M. Leijten
Kasteel “De Strijdhoef” Udenhout

Inhoudsopgave

Voorwoord

1 **Het leengoed De Strijdhoeven**
Luud de Brouwer

2 **Eigenaars en pachters tot aan 1761**
Luud de Brouwer en Jan van de Voort

3 **Bouw van het kasteel in 1760-1761**
Luud de Brouwer en Joost Op ’t Hoog

4 **De familie Van Dopff**
Kees van Kempen, Maris Philippa, Hans Pickhard, Frank Scheffers en Jan van de Voort

5 **De familie van Franckenberg en Proschlitz**
Luud de Brouwer, Jan Denissen, Kees van Kempen, Hans Pickhard, Frank Scheffers en Jan van de Voort

6 **De familie Le Mire**
Kees van Kempen, Hans Pickhard en Jan van de Voort

7 **De relatie van de kasteelbewoners met het dorp**
Lia Clement – Verhoeven, Jan Denissen en Frank Scheffers

8 **Kunstcollectie**
Wim Maarse en Jan van de Voort

9 **De Kleine Strijdhoef van 1825 tot heden**
Frank Scheffers

Fotokroniek: De omgeving van het kasteel
Kees van den Bersselaar, Jan Denissen, Hans Pickhard en Annie van Roessel – Kolen

Fotokroniek: Een wandeling door het kasteel
Kees van den Bersselaar, Jan Denissen, Hans Pickhard en Annie van Roessel – Kolen

Bijlage 1
Stamboom Van Dopff

Bijlage 2
Stamboom Van Franckenberg en Proschlitz

Bijlage 3
Stamboom Le Mire

Bronnen, literatuur, colofon

Hoofdstuk 1

Het leengoed De Strijdhoeven

Luud de Brouwer

Udenhout in de middeleeuwen

De vroegste geschiedenis van Udenhout is in nevelen gehuld. Als we nu in Udenhout rondlopen zien we geen monumenten die eeuwenlang stand hebben gehouden. Toch is Udenhout een heel oude plaats die al vroeg bewoning kende. Hoe omvangrijk die bewoning was, daarover valt weinig te zeggen.

In 1106 verwierf de hertog van Brabant, Godfried I van Leuven, het markgraafschap Antwerpen waar ook Texandria (ook Taxandrië genoemd) deel van uitmaakte. Van dat gebied, waarvan de oude naam al uit de Merovingische tijd stamt, maakte de streek, waar nu Udenhout ligt en waar de stad ‘s-Hertogenbosch gesticht werd, deel uit. Of er toen bewoning was in het Udenhoutse gebied is niet bekend. Tot op heden zijn er geen sporen uit die tijd gevonden.
De hertogen van Brabant slaagden er in de 12de en 13de eeuw in om het gebied van Tilburg en Oisterwijk in handen te krijgen. Ze schakelden de oude machthebbers uit en verdeelden vervolgens de bezittingen onder bevriende edelen en kloosters als leengoederen.
Oisterwijk verkreeg in 1212 een beperkte vorm van stadsrechten en daarmee kwam het gebied van Udenhout in een regio te liggen die interessanter werd voor initiatiefrijke burgers en edelen. Oisterwijk bleef een ‘vrijheid’, kreeg geen lokale heer, maar stond direct onder het gezag van de hertog van Brabant. Een vrijheid was een plaats die stadsrechten bezat, maar geen ommuring of andere versterkingen had.
De sterke groei van ‘s-Hertogenbosch, gesticht aan het eind van 12de eeuw, had een grote aantrekkingskracht voor bewoners van de streek, maar ook voor die van andere steden. Geleidelijk aan komen steeds meer bezittingen in handen van onder andere ambtenaren en edelen uit het machtsgebied van de hertogen van Brabant. De hertog beleende enkele van de mensen uit zijn directe omgeving, woonachtig in Leuven en Brussel, met leengoederen in zijn noordelijke bezittingen in Brabant. Dat was zijn manier om hen te betalen voor verleende diensten of om hun steun te kopen. De leengoederen brachten geld op.
Het waren de Norbertijnen van de abdij van Tongerlo, tegenwoordig gelegen in België, die in 1232 toestemming kregen van hertog Hendrik I van Brabant om een gedeelte van het bos van Udenhout in gebruik te nemen. Waar dat (deel van het) bos precies lag is niet bekend. In 1269 figureerde Udenhout opnieuw in een akte waarbij Willem van Hoorne de heerlijkheid Loon op Zand in leen ontving. Bij dat bezit hoorde ook een hoeve in Udenhout, nu bekend als Moffenhoeve aan de Schoorstraat.
Het duurde tot na 1300, voordat de Tongerlose Norbertijnen actief worden in Udenhout met het uitgeven van percelen land dat de nieuwe eigenaren in ontwikkeling brachten. Daarvoor betaalden die nieuwe eigenaren jaarlijks een cijns aan de abdij.

De nieuwe eigenaren van leengoederen en hoeven gingen verder met het ontginnen daarvan of, als ze al ontgonnen waren, de goederen te beheren. De inkomsten uit die landerijen maakten hen niet alleen rijker, maar trokken ook weer nieuwe mensen aan die de landerijen gingen pachten en bewerken. Zo ontstond er langzaamaan een nieuw landschap dat steeds verder ontbost raakte en waar steeds meer landerijen, boerderijen en hoeven gebouwd werden.

Het leenstelsel

In de vroege middeleeuwen ontstond geleidelijk aan het leenstelsel. Het principe is eenvoudig. De landsheer (koning, keizer, hertog, graaf en dergelijke) beschouwde zijn territorium als persoonlijk bezit. Hij gaf delen in leen aan personen die hij aan zich wilde binden, omdat ze lokaal macht bezaten, of hem op een andere manier van dienst konden zijn of zich als trouwe vriend hadden bewezen. Deze leenmannen of vazallen waren volgens de leenbelofte of eed verplicht hun leenheer met raad en daad bij te staan.
Een leenman kon op verschillende manieren verplichtingen opgelegd krijgen van de leenheer in

ruil voor het leengoed. Hij moest daarvoor geld betalen, en in sommige gevallen een bepaald aantal paarden, ruiters en/of voetvolk leveren voor veldtochten van de hertog. Zo kreeg de hertog vaste inkomsten uit de goederen die hij in leen had uitgegeven.
Overigens konden ook rechten in leen ontvangen worden, zoals het recht om tol te heffen. De leenman moest in dat geval een vast bedrag betalen voor dat leengoed. Hij kon er dan zelf voor zorgen dat de inkomsten veel hoger werden dan wat hij er voor moest betalen.

In het geval van het hertogdom Brabant verliep het in bezit nemen van het grondgebied niet in alle gevallen zonder slag of stoot. Lokale heren lieten zich niet zomaar uit hun bevoorrechte positie wegjagen. Als een hertog genoeg macht bezat, kon hij dergelijke lokale heren zover krijgen door zoveel diplomatieke druk of fysiek geweld te gebruiken dat ze hun bezit overdroegen aan de hertog. Die kon dan datzelfde gebied weer teruggeven in leen aan de betreffende lokale heer, of er voor kiezen om de heer alle rechten definitief te ontnemen en het gebied in leen te geven aan bevriende heren uit zijn gevolg, of heren die hij nog iets schuldig was vanwege de steun die ze hem hadden gegeven. Op die manier kwam de hertog van Brabant in bezit van alle grond en kon naar believen zijn machtigste vrienden belonen met die grond. Deze nieuwe lokale heren waren dan wel leenman van de hertog die als leenheer in de hiërarchie boven hen stond. De macht van de hertog kreeg op die manier een bestendig karakter.

Leengoederen in Udenhout
Het administreren van de leengoederen was belangrijk. Het moest te allen tijde duidelijk zijn wie de eigenaren waren die de cijnzen en andere verplichtingen uit die leengoederen moesten betalen. De griffier in dienst van de hertog hield het boek bij en noteerde wanneer een leengoed in andere handen overging. Hij registreerde waarschijnlijk ook of de cijnzen betaald werden.
De hertogelijke leengoederen, die voor de nodige inkomsten zorgden, stonden opgeschreven in zogenaamde leenboeken. Uit de 14de eeuw zijn leenboeken bewaard uit omstreeks 1312, 1350 en 1374. De leenboeken geven geen statische situatie weer, maar werden jarenlang gebruikt om de wijzigingen bij te houden.
Het leenboek uit 1312 bestaat eigenlijk uit twee boeken, het Casselboek, het originele leenboek, en het Latijnsboek, een latere versie die grotendeels overeenkomt met het Casselboek, maar ook nieuwe inschrijvingen laat zien. Het Casselboek bestrijkt de periode van 1312 tot ongeveer 1352. In beide leenboeken staan vier leengoederen in Udenhout genoemd. Arnoldus Bollart had twee hoeven land in leen die later in handen komen van Johan van Zonne. Giselbert Liscop had 24 bunder land in leen, Nicholaus de Herlaer had een onbekend aantal bunder in leen en ten slotte hield Johannis zoon van Johannis Volkart twee hoeven land in leen. Dat laatste bezit staat ook bekend als het leenhof Vorselaer.

Het leengoed De Strijdhoeven
Wanneer het leengoed De Strijdhoeven is ontstaan, blijft onbekend. In het zogenaamde Stootboek, het leenboek dat is genoemd naar de griffier Jan Stoot die het omstreeks 1350 aanlegde, staat voor het eerst De Strijdhoef vermeld. De Strijdhoef werd niet met naam genoemd, maar op basis van de latere bronnen staat vast, dat het om hetzelfde leengoed gaat. Op pagina 13 van het Stootboek staat dat *Ghisebrecht Ghisebrecht tays sone en joncvrouwen kathelinen draecs sijns wijfs* te leen houden *4 hoeven onder land, bosch ende beemde in Udenhout bi oesterwic*. Het daaropvolgende leenboek, genaamd Spechtboek, opgesteld door Nicolaas Specht in 1374, vermeldt op pagina 51 *Rolof taye Ghijsbrechts zoen* die onder andere in leen heeft *4 hoven lants ende beempts in Udenhout gelegen bi oesterwijc*.
Een akte die de schepenen van ‘s-Hertogenbosch schreven in 1380 vermeldt voor het eerst de naam De Strijdhoef. Op 18 augustus van dat jaar verkocht Rutgher vanden Stadeacker aan Henrick Wijse een beemd in Udenhout bij *Clappenscoer* tussen *Mette Palaerts* en een erfenis genaamd *Strijthoeven*.
De ligging van het leengoed binnen Udenhout is niet in de oudste bronnen terug te vinden. Op geen enkele manier is er een locatie genoteerd. Omdat het leengoed zo lang intact is gebleven weten we wel exact waar het lag en wat de begrenzingen waren. Latere bronnen geven meer details prijs over de ligging. In het 15^{e}-eeuwse leenregister van Strick stonden wel de belendingen genoemd, *vier hoeven lants en beempts gheheyten die Strythoeven, comende mitten twee seyden aen des heeren straten ende mitten andere syde aan d'erve Jans van Haren*.

De beide straten zijn de Schoorstraat en de Groenstraat. Het erf van Jan van Haren lag aan de oostzijde, aan de Groenstraat. De noordelijke begrenzing staat niet genoemd, maar dat moet dan het goed *Clappenschoer* zijn, dat in 1380 staat vermeld. Daarmee ontstaat een heel duidelijk beeld van de grootte van De Strijdhoef binnen het huidige Udenhout. Het enige wat mogelijk in de loop der eeuwen is gewijzigd, is de rare knik die de Schoorstraat maakt. Het is niet ondenkbaar dat het oorspronkelijke landgoed iets groter is geweest en dat de driehoek, waar later de school en de Cruijsstraetse kapel stonden, aanvankelijk deel uitmaakte van het leengoed.

Omvang en gebouwen

Zoals blijkt uit de inschrijving, was het leengoed De Strijdhoeven vier hoeven groot, zo'n 48 bunder. Een hoeve besloeg een hoeveelheid grond waar een gezin van kon leven, het was een oppervlaktemaat. Het is dan ook niet vreemd, dat het leengoed de Strijdhoeven later vier hoeven kende, die elk hun eigen naam hadden. De Strijdhoef was ook verdeeld in een Grote Strijdhoeve en een Kleine Strijdhoeve. Waarom deze verdeling plaats heeft gevonden, is niet duidelijk. Mogelijk heeft het met het verlies van de eerdergenoemde driehoek land te maken.
De Grote Strijdhoeve bestond uit 2 hoeven, *de afterste hoeven*, genaamd: *des ridders hoeve* en *des heerden hoeve*. De Kleine Strijdhoeve bestond eveneens uit 2 hoeven, *de vorste hoeven*, genaamd de s*cerpenbroecs hoeve* en de *loijaerts hoeve.* De positie voorste (*vorste*) en achterste (*afterste*) hoeven is bekeken vanuit Oisterwijk, waar de schepenbank zitting hield. Ook nu ligt de Kleine Strijdhoeve vooraan op de hoek met de Groenstraat (in de middeleeuwen ook deels *Cruijsstraete* genoemd) en de Grote Strijdhoeve ligt verderop aan de Schoorstraat. De vroegst bekende pachtcontracten uit het begin van de 15de eeuw spreken al over deze tweedeling, zonder daarbij de woorden "Grote" en "Kleine" te noemen.
Over de vier oorspronkelijke hoeven is weinig specifieks bekend. Er zijn een paar akten die iets meer bloot geven over de gebouwen die de pachters tot hun beschikking hadden. Het blijft echter beperkt tot wat algemeenheden.
De exacte ligging van de vier boerderijen is onduidelijk. Het is logisch te veronderstellen dat ze in de buurt van de wegen lagen. Mogelijk in groepjes van twee. De meeste boerderijen liggen dicht bij aan- en afvoerwegen. In het geval van de Strijdhoeven zullen de twee achterste hoeven een uitweg gehad hebben naar de Schoorstraat en de twee voorste hoeven naar de Kruisstraat/Groenstraat/Slimstraat.
In de 16^{e} eeuw kwamen de Strijdhoeven in handen van Bossche poorters. Daarmee kregen ze een andere functie. Het werden plaatsen die interessant waren om te wonen voor de stedeling die de drukte of de stank van de stad wilden ontvluchten. In andere gevallen was er letterlijk sprake van een vlucht, bijvoorbeeld voor besmettelijke ziekten of geweld en onrust in de stad.
Het lijkt erop, dat de vier hoeven steeds meer twee hoeven werden. Dat wil zeggen, er waren nog maar twee pachters, een voor de Grote en een voor de Kleine Strijdhoeve. Dat zou kunnen betekenen, dat de andere twee hoeven de functie kregen van woonhuis waar de eigenaren konden wonen als ze in Udenhout aanwezig waren.
Toen Jacob Bax het leengoed in 1577 overnam van Dirk Arntz waren er twee pachters voor de vier hoeven, namelijk Willem Peter Wouters en Peter Willemssoen.
In een deling uit 1619 staat de Grote Strijdhoeve beschreven als *huysingen*, landerijen, een *bogart* en een *vijver*.
In 1685, bij een verbouwing en vervanging van daken, is er sprake van een *hooch huijs naest den hoff*. In 1719, bij de verkoop in dat jaar, staat de Grote Strijdhoeve omschreven als *een schone en welgelegen hoeve lands, bestaande in eene steene huysinge, schuer, stallinge, ommuerden hof, speelhuys, visvyver* etc. Hier is duidelijk, dat de Grote Strijdhoeve meer is dan een veredelde boerenwoning. In een deel van die woning nam pastoor Elias Robben zijn intrek in maart 1723, in de *agterste woning, den hoff ent somerhuijs met de veswouwer*.

Hoofdstuk 2

Eigenaars en pachters tot aan 1761

Luud de Brouwer en Jan van de Voort

Leenmannen van de Strijdhoeven

De oudst bekende leenman van de Strijdhoeven is *Ghisebrecht Ghisebrecht Tays sone*. Zijn naam staat geschreven in het hiervoor aangehaalde *Stootboeck,* waarin de lenen van de hertog van Brabant omstreeks 1350 zijn opgetekend. Bij de inschrijving staat *joncvrouwen Kathelinen Draecs sijns wijfs* vermeld. Of *Kathelinen* daarmee de vrouw is van Ghijsbrecht Ghijsbrecht Taye of dat Ghijsbrecht Taye de zoon is van Ghijsbrechts Taye en zijn vrouw *Kathelinen Draecs*, dat valt niet zo maar te concluderen. In het eerste geval zou het er op kunnen wijzen dat het leengoed de Strijdhoeven afkomstig was uit de familie Draeck en via vererving in de familie Taye terecht is gekomen. De familie Taye werd volgens sommige bronnen beloond voor haar diensten tijdens de kruistochten. Daarmee kwam ze in een goed blaadje bij de hertog van Brabant die de familie links en rechts leengoederen gaf. De genoemde Ghijsbrecht bezat meerdere leengoederen in het hertogdom. Bovendien leverde de familie diverse schepenen aan de schepenbank van Brussel en daarmee zat ze hoog in de bestuurlijke boom.

Het voorgeslacht van deze Ghijsbrecht Ghijsbrecht Taye is niet eenduidig. Er zijn twee publicaties die elk hun eigen interpretatie van de beschikbare bronnen geven. In het bestek van dit boek voert het te ver om daar uitgebreid op in te gaan. Eén tak van de familie Taye kreeg de toevoeging “de Elewijt”. Elewijt is een dorp onder de rook van Brussel. Uit deze tak van de familie Taye komen de latere eigenaren van het leengoed de Strijdhoeven voort.

Het leenboek dat is aangelegd in 1374 laat zien dat Roelof Taye de leenman is die De Strijdhoef in bezit heeft: *Roelof Taye Ghijsbrechts zoen* houdt in leen *4 hoven lants ende beempts in Udenhout gelegen bi oesterwijc.*

Roelof Taye is rond 1350 geboren als zoon van Ghijsbrecht Taye en Catharina Coninck. Roelof trouwde met Isabeau (Elizabeth), dochter van Jan van de Werve. Uit dat huwelijk zijn vier kinderen bekend, allen dochters: Margaretha, Claire (trouwde met Waleran Draeck), Maria (religieuze in de abdij Noble de Forest in Brussel) en Catherina (religieuze in dezelfde abdij). Roelof Taye overleed in ieder geval voor 14 januari 1414. Zijn dochter Margaretha trouwde met Jan Happaert. Na zijn overlijden hertrouwde zij met Joannes de Famillereux. Zij volgde haar vader op als leenman van de vier hoeven in Udenhout.

De familie Happaert

Het verheffen van een leengoed vond plaats wanneer het in andere handen kwam door vererving of door verkoop. In dat geval ging de nieuwe leenman naar de hertog toe en legde de eed als leenman af. Daar stond dan ook een geldelijke vergoeding tegenover, het zogenaamde verheffingsgeld of heergewaad. Als de nieuwe leenman aan zijn verplichtingen had voldaan, werd zijn naam met het leengoed of de leengoederen die hij in bezit had genoteerd in een register.

Het is Margaretha Taye’s zoon Jan Happaert die in 1439 (na het overlijden van zijn moeder) de nieuwe leenman werd en het verhief. Na zijn overlijden ging het leengoed over naar zijn zoon Lodewijck Happaert die het op 6 oktober 1483 verhief.

Vervolgens kwamen de Strijdhoeven in gedeelde handen. Adriaen, de zoon van Lodewijck Happaert, verhief het leengoed op 11 oktober 1511 voor zijn deel. Een derde deel kwam aan Anthony Happaert (zijn broer?). Anthony verkocht zijn deel op 7 september 1529 aan Peter Janss van Balen. Daarmee dreigde het leengoed gedeeltelijk uit handen van de familie Happaert te raken. Dat gaat uiteindelijk niet door, omdat Adriaen Happaert gebruik maakt van het zogenaamde vernaderingsrecht. Dat recht hield in, dat familieleden die “nader van bloed” waren (dus een hogere graad van bloedverwantschap bezaten) in een dergelijke situatie het voorkeursrecht hadden bij de verkoop mits men natuurlijk de koopsom en de gerechtskosten betaalde. Het recht van naderschap moest wel binnen een jaar uitgevoerd worden, anders verviel het. Het leengoed kwam daarmee weer in één hand, dat van Adriaen Happaert, en bleef in de familie. Na zijn overlijden ging het over op zijn zusters Kathelijne, Marie en Lysbeth. Zij verhieven het leengoed op 5 maart 1534. Daarna raakte het leengoed in bezit van Kathelijne die het verkocht op 23 oktober

1536 aan Jan Janss Schoenmaker. Nu maakte Jan Happaert, zoon van Adriaen, gebruik van het vernaderingsrecht. Hij verhief het leengoed op 7 september 1537.

De familie Bacx en de splitsing van de Strijdhoeven

Leengoed de Strijdhoeven raakte toch uit de familie Happaert. Jan Happaert verkocht de Strijdhoeven aan Henrick Geerartss van Deventheren die het op 21 november 1550 verhief. Na zijn dood gaan twee van de vier hoeven in 1556 over op zijn weduwe Katharina van den Kerkhoven. De twee andere hoeven kwamen in bezit van Jacop van Deventheren, broer van Henrick, die op 12 maart 1557 zijn eed als leenman uitsprak. Op 26 maart 1565 kreeg Diederick Aerts Diericx ze toebedeeld. Na de dood van Katharina kwamen de andere twee hoeven ook in handen van Diederick Aerts de Jonghe. Hij werd de nieuwe leenman op 13 oktober 1565 en daarmee kwam het leengoed de Strijdhoeven weer in één hand terecht. Diederick verkocht het leengoed aan zijn goede vriend Jacop Jansz Bacx, die het verhief op 17 oktober 1577.
Jacop Bacx was een van de vele Bossche poorters die er buiten de stad een huis op na hielden, waar zij zich tijdens oproer of epidemieën konden terugtrekken. Jacob Bax was rentmeester van de Staten van Brabant. Eind maart 1591 overleed hij en de Grote Strijdhoeve ging over op zijn kleinzoon Jacob Bacx en de Kleine Strijdhoeve op zijn kleinzoon Jan Bacx. Beide heren verhieven hun leengoed op 25 maart 1592. De definitieve verdeling van de boedel van Jacob Bax en zijn weduwe Anna Hack vond pas plaats in 1619 vanwege vele gerechtelijke procedures. Bij die verdeling raakten de Grote en Kleine Strijdhoeven in verschillende handen. Op 26 juli van dat jaar kwam de Grote Strijdhoeve in handen van Guillaume de Levin, de tweede echtgenoot van Anna Maria Berck, weduwe van Marcelis Jacobs Bacx. Guillaume de Levin stierf op 1 juli 1629 gedurende het beleg van ‘s-Hertogenbosch. Jonker Jan Simons Bacx verkreeg de Kleine Strijdhoeve.
Jacob Bacx, nazaat van Marcelis Bacx, verkocht in 1620 de Grote Strijdhoeve aan jonker Peter van Broeckhoven, rentmeester van de Staten van Brabant in het kwartier van ‘s-Hertogenbosch. Nu raakten de Grote en de Kleine Strijdhoeve in twee verschillende families.

De Grote Strijdhoeve

Jonker Peter van Broeckhoven verhief het leengoed op 28 maart 1620, Johan Martijn van Broeckhoven, heer van Arendonk, op 23 november 1637 en zijn kleindochter Marie Françoise, dochter van Charles Alexander de Borges, baron van Zertruyt, op 29 april 1679. Daarna ging het leengoed over naar Anna Maria Hyacintha van Broeckhoven. Haar man, Otto Ferdinand, graaf van Diedericksteyn, verkocht het aan luitenant Anthony Verster. Deze verhief het leengoed op 29 april 1687.
Gabriëlla Fouquet de Messières, weduwe van Antony Verster, deed het leengoed op 14 juli 1719 over aan haar kinderen, die het op 12 december 1719 al weer doorverkochten aan Willem van Borssele van der Hoge, heer van Geldermalsen. Willem van Borssele was in 1745 nog eigenaar, maar kort daarna kreeg zijn weduwe het leengoed in vruchtgebruik. Zoon Adriaen, baron van Borssele, erfde het omstreeks 1755. Zijn zuster Seyna Anna Elisabeth, geboren 25 december 1733 te Zaltbommel, verhief de Grote Strijdhoeve op 14 januari 1761. Zes jaar eerder, op 9 februari 1755, was zij gehuwd met de generaal-majoor Willem Jacob Frederik baron van Dopff.

De Kleine Strijdhoeve

Na de dood van rentmeester Jan Bacx verhief zijn weduwe Sophie van Colsteijn de hoeve op 17 oktober 1659, gevolgd door de verheffing door haar zoon Paulus op 27 februari 1663 en door diens weduwe Geertruijt Sem op 26 september 1674, door haar dochter Johanna Bacx op 1 juli 1688 en door Anna Johanna Bacx, haar nicht, op 20 juli 1694. Zij verkocht de Kleine Strijdhoeve aan Johannes de Vigne, die het leengoed verhief op 10 juni 1698. De volgende verheffingen vonden plaats op 22 oktober 1709 door Arnoldus Johan de Vien, op 18 juli 1750 door Petronella de Vien, weduwe van Petrus van Heeswijk en op 13 april 1754 door haar zoon Pieter van Heeswijk. In 1770 kocht Willem Jacob Frederik baron van Dopff de Kleine Strijdhoeve en verhief het op 1 februari 1771. Daarmee waren de Grote Strijdhoeve en de Kleine Strijdhoeve weer in één hand verenigd.

De Strijdhoeven weer samen en definitief uit elkaar

Na het overlijden van Willem van Dopff blijven de Grote en Kleine Strijdhoeve in de familie. Zijn

vrouw Seijna behield de beide leengoederen. Na haar overlijden in 1816 duurde het tot 1825 voordat de boedel definitief verdeeld werd. Op 26 september van dat jaar kochten Johan Carel Frederik van Franckenberg en Proschlitz en zijn vrouw Maria Susanna Johanna van Dopff de Grote en Kleine Strijdhoeve uit de erfenis.
Op 1 juni 1826 verkochten de nieuwe eigenaren diverse percelen van de Grote en Kleine Strijdhoeve aan verschillende inwoners van Udenhout. Later dat jaar, op 21 juli, ging een behoorlijk deel van de percelen en de bouwmanswoning genaamd *de Kleine Strijdhoef* over naar schoolonderwijzer Christiaan Kuijpers. Daarmee raakte het oude leengoed definitief versnipperd. Wat nu nog bekend staat onder de naam Kasteel De Strijdhoef met landerijen is maar een klein restant van het middeleeuwse leengoed de Strijdhoeven.

Pachters van de Strijdhoeven
De eigenaren van leengoederen waren maar zelden zelf actief als boer. In bijna alle gevallen waren de goederen met hun hoeven en boerderijen een bron van inkomsten. Door de landerijen te verpachten konden ze inkomsten verkrijgen. Voor de eigenaren bleef dan alleen de taak om er voor te zorgen dat de gebouwen in goede staat bleven en de landerijen goed beheerd werden. De pachters mochten in de meeste gevallen de onkosten voor het onderhoud aan gebouwen en omheiningen inhouden van hun pachtsom. Soms kregen ze het materiaal van de eigenaar en moesten ze zelf de arbeid betalen, of kregen daarvoor een gedeelte terug in de vorm van korting op de pachtsom. Door de gebouwen en de landerijen in goede staat te houden bleef een hoeve aantrekkelijk voor pachters en kon de verpachter er een goede prijs voor krijgen. Pachter en eigenaar waren in dat opzicht in zekere zin op elkaar aangewezen. In de praktijk bleven pachters soms generaties lang op dezelfde boerderij wonen en werken.

Het oudst bekende pachtcontract is gesloten voor de schepenen van Oisterwijk op 19 oktober 1421. Op die dag verhuurde Elisabeth van de Werve, weduwe van Roelof Taye de achterste twee van de Strijdhoeven (*des heerden hoeve* en *des ridders hoeve*) aan Jan Peter de Ridder en zijn oom Willem de Ridder voor 51 gouden kronen per jaar. Het pachtcontract werd afgesloten voor de duur van 12 jaar. De huurders of pachters beloofden die pacht elk jaar in Brussel te komen betalen op Allerheiligen (1 november) of binnen 8 dagen na Allerheiligen. Deze beide hoeven lagen aan *die scoerstraete*, waarmee deze straatnaam ook op aanzienlijke ouderdom kan bogen.
Op dezelfde dag huurde Aleijt Goossen Steenwech, weduwe van Willem Jan de Cantor, met haar drie zonen, Cornelis, Daniël en Wouter de andere twee Strijdhoeven (*scerpenbroecs hoeve* en *loijaerts hoeve*) voor 52 gouden kronen per jaar. Ook die pacht bestreek 12 jaar. Deze hoeven lagen aan *der cruijsstraten.* Op 15 maart 1422 droeg Aleijt deze pacht over aan Godevaert Hessels en Steven Henric Stevens van de Amervoert.

Aangezien het schepenprotocol van Oisterwijk waarin deze pachtcontracten teruggevonden zijn bewaard is gebleven vanaf 1418, is de kans klein dat we oudere pacht- of huurcontracten zullen terugvinden.
Op 19 oktober 1433 verhuurde jonkvrouw Margareta Roelof Taye de twee voorste hoeven voor opnieuw 12 jaar aan 9 mannen *Stheven Henric Sthevens van den Amervoirt, Aert van Benacht, Jan Aerts van Gorchem, Pauwels die Wolf, Gherijt Gherijt van Buerden, Jan Willen Godert van den Avoert, Willem Wijtman Willem Grieten, Aert die Moelner en Jan Aert Langerbeens*. De pachters betaalden 60 gouden schilden genaamd Klinkaard op Allerheiligen of Sint Maarten (11 november) in Brussel.
Henric van Ethen, Wouter Jans van den Loe, Jan Peters die Ridder, Herman Willems Ridders en Stheven Meeus Sthevens pachtten de achterste twee hoeven voor 54 gouden schilden.
Het valt in beide pachtcontracten op, dat de voorste hoeven meer opbrachten dan de achterste. Dat zou er mee te maken kunnen hebben dat de kwaliteit van de landerijen van de voorste twee hoeven beter was dan die van de achterste.

Beide bovengenoemde pachtcontracten hielden geen stand. Jan Happaert verhief het leengoed in 1439. Daarmee kreeg hij de zeggenschap. Hij pakte het anders aan. Hij verpachtte op 29 december 1439 in één keer het hele leengoed van 48 bunder beemd *die Strijthoven* voor 12 jaar aan Henrick van Buedel en Meeus Stevens vander Amelvoirt. Zij betaalden hem daarvoor 113 peters per jaar op Sint Maarten. De “peter” was een middeleeuwse munt, net als de hiervoor

genoemde “gouden kroon” en “gouden schild”.
Vervolgens gingen de nieuwe pachters delen van de vier hoeven onderverhuren. Op deze manier had Jan Happaert maar met 2 pachters te maken en niet met een hele rits zoals zijn voorgangers. Mogelijk leverde hem dat ook meer inkomsten op.
Nadat Dirck die Lu in 1440 1/12 deel van deze pacht mee was gaan dragen, verhuurden de drie pachters de achterste hoeve op 10 maart 1440 aan zes huurders. Die betaalden 35 peters per jaar.
Waarschijnlijk door het overlijden van Meeus Stevens van der Amelvoirt moest het pachtcontract voor de hele Strijdhoeven in 1442 vernieuwd worden. De nieuwe pachters, Henrick Jan van Buedel en Jan Meeus Stevens vander Amervoert pachtten de 48 bunder nu voor een periode van 9 jaar en betaalden daarvoor 100 peters op Sint Maarten.
De familie Vander Amervoert bleef de hele 15de eeuw de hoofdpachter van de Strijdhoeven, met nieuwe pachtcontracten in 1476 en 1483. In 1492 was Anthonie Jan van der Amervoert de nieuwe pachter voor zes jaar. Hij was de laatste in de reeks.

Van latere pachters is niet zoveel bekend. Enkele namen, die nog terug te vinden zijn, volgen hieronder.
Toen Jacob Bax het leengoed in 1577 overnam van Diederick of Dirk Arntz waren de pachters op de hoeven: Willem Peter Wouters en Peter Willemssoen. In 1597 en 1599 was Peter Willem Goossen pachter van de Grote Strijdhoeve. In 1619 was Elisabeth, de weduwe van Simon Peter Priems, de pachter van de Grote Strijdhoeve. In datzelfde jaar was Adriaan Cornelis Adriaenssoen de pachter van de Kleine Strijdhoeve. In 1684-1685 pachtte Goijaert Martens Priems de Grote Strijdhoeve en tenslotte staat Aert Peijnenburgh in 1698 genoemd als pachter van de Kleine Strijdhoeve.
In de verkoopakte van 12 september 1719 waarbij de Grote Strijdhoeve in handen kwam van Adriaen van Borssele staan Cornelis Sijmons Priems en Cornelis Jansse Biesmortels als pachters genoemd.

Lijst van eigenaren van De Strijdhoef

		De Strijdhoeve
1	1350	Ghijsbrecht Ghijsbrechts Taye
2	1374	Roelof Taye, Ghijsbrechts zoon
3	14 januari 1414	Margriet Taye, Roelofs dochter
4	1439	Jan Jan Happaert na dood van zijn moeder Margareta
5	6 oktober 1483	Lodewijck Happaert na dood van zijn vader Jan
6	11 oktober 1511	Adriaen Happaert na de dood van zijn vader Lodewijck
7	14 december 1528	Anthonij Happaert (1/3 deel)
8	7 september 1529	Peter Jansz. van Balen (1/3 deel) gekocht van Anthonij Happaert
9	3 september 1530	Adriaen Happaert verandert dit ⅓ deel
10	5 maart 1534	Kathereijne, Marie en Lijsbeth Happaert
11	23 oktober 1536	Jan Janss. Schoenmaker gekocht van Kathelijn Happaert.
12	7 september 1537	Jan Happaert vernadert de Strijdhoeven
13	21 november 1550	Henrick Geerartss. Van Deventheren
14	12 maart 1556	Katharina vanden Kerckhove, weduwe Henrick van Deventher
15	13 oktober 1556	Diederick Aerts de Jonghe (de helft van de weduwe Van Deventher)
16	12 maart 1557	Jacob Geerartss. van Deventheren
17	26 maart 1565	Diederick Aerts Diericx
18	17 oktober 1577	Jacob Jans Bacx
	25 maart 1592	Splitsing Grote – en Kleine Strijdhoeve bij de dood van Jacob Jans Bacx
		De Grote Strijdhoeve
19	25 maart 1592	Jacob Bacx na dood van zijn grootvader Jacop verheft de Grote Strijdhoeve
20	28 maart 1620	Jonker Peter van Broechoven
21	23 november 1637	Johan Martijn van Broechoven heer van Arendonk enz.
22	11 april 1679	Marie Françoise, dochter van Charles Alexandre de Borges, baron van Zetruyt
23		Otto Ferdinand, Grave van Diedericksteijn, man van Anna Maria Hiacyntha van Broechoven
24	29 april 1687	Antony Verster
25	22 december 1719	Adriaen van Borssele van der Hooge, heer van Geldermalsen enz.,
26	19 januari 1761	Seyna Anna Elisabeth van Borssele, gehuwd met Willem baron van Dopff
		De Kleine Strijdhoeve
19	25 maart 1592	Jan Bacx na de dood van zijn grootvader Jacop verheft de Kleine Strijdhoeve
20	17 oktober 1659	Sophia van Golsteijn, wed. van den Ritmeester Jan Bacx
21	27 februari 1663	Paulus Bacx na overlijden van zijn moeder Sophia van Golsteijn
22	26 september 1674	Geertruijt Sem, wed. van Paulus Bacx,
23	1 juli 1688	Johanna Sophia Bacx na dood van haar moeder Geertruijt Sem
24	20 juli 1694	Anna Johanna Bacx, weduwe van Antony Ooms
25	16 juni 1698	Johan de Vigne bij koop van Anna Johanna Bacx
26	22 oktober 1709	Arnoldus de Vien na dood van zijn vader Johan
27	18 juli 1750	Peternel de Vien, weduwe van Heeswijk
28	13 april 1753	Pero van Heeswijk
29	1 februari 1771	Willem Jacob Frederik, Baron van Dopff
30	29 augustus 1796	Seyna Anna Elisabeth van Borssele, douairière van voornoemde Baron van Dopff
31	1825	Jan Carel Frederik van Franckenberg en Proschlitz

Hoofdstuk 3

De bouw van het kasteel in 1760-1761

Luud de Brouwer

Over de voorlopers en de geschiedenis van kasteel De Strijdhoef is in eerdere publicaties gespeculeerd. Vaak kregen romantische overwegingen daarbij de overhand. In de tussenliggende jaren is het archief van Kasteel De Strijdhoef geïnventariseerd en daarmee is meer informatie boven tafel gekomen die de speculaties kunnen weerleggen. Zo is er is niets terug te vinden over zware fundamenten waarop het kasteel gebouwd zou zijn, er is evenmin enig bewijs gevonden voor een klooster.

De Grote Strijdhoeve in bezit van Willem baron van Dopff

Het was niet van meet af aan duidelijk dat de Grote Strijdhoef in bezit zou komen van Seijna van Borssele. De erfenis van de Grote Strijdhoeve werd betwist door haar halfbroer Adriaen Johan van Borssele, heer van Geldermalsen.

Adriaen van Borssele, heer van Geldermalsen, kwam in 1719 in bezit van de Grote Strijdhoeve. Hij overleed in 1728; zijn weduwe Geertruid van Welderen in 1732. Uit de nalatenschap van dit echtpaar kreeg Willem Hendrik van Borssele de Grote Strijdhoeve in bezit.

Willem van Borssele trouwde in 1727 onder huwelijkse voorwaarden met Albertina Clasina van Brakel. Uit dat huwelijk werd Seijne Anna Elisabeth geboren, gedoopt op 26 december 1733 in Zaltbommel. Vijf dagen later overleed haar moeder. Willem van Borssele hertrouwde met Maria Wijhen. Uit dat huwelijk werd op 30 januari 1746 Adriaen Johan van Borssele geboren. Enkele maanden later overleed zijn vader Willem van Borssele op 28 augustus. Zijn tweede vrouw, Maria Wijhen, overleed op 23 maart 1754 in Zaltbommel. Na haar overlijden zal de kwestie rondom het bezit van de Grote Strijdhoeve zijn ontstaan. Beide kinderen, halfbroer en halfzus, maakten aanspraak op de Grote Strijdhoeve. In 1755 trouwde Seijne Anna Elisabeth van Borssele op 9 februari met Willem Jacob Frederik van Dopff. Op 27 januari 1759 maakten de strijdende partijen voor notaris Hendrik Schot in Den Haag een akte van compromis op waarin de Grote Strijdhoeve werd toegewezen aan Seijna. De Hoge Raad in Holland bekrachtigde deze overeenkomst op 22 maart 1759. De Grote Strijdhoeve kwam zo definitief in handen van Seijne van Borssele en haar man Willem Jacob Frederik von Dopff.

Zij lieten er geen gras over groeien en maakten bijna meteen daarna plannen om de Grote Strijdhoef te slopen en te vervangen door een gloednieuw kasteel.

Bouwen in de 18de eeuw

Het bouwen van een pand als kasteel De Strijdhoef was in de 18de eeuw een hele onderneming. Om te beginnen moest alles, maar dan ook alles, met de hand gebeuren. Een kruiwagen en eerdkar waren er wel, een spade ook, maar het uitgraven van de fundamenten, het graven van de gracht, het afvoeren van het zand, het aanvoeren van de bouwmaterialen, de stenen, de ruiten, de dorpels, de ornamenten, alles moest met de hand gemaakt en per kar getransporteerd worden. Het is daarom niet vreemd dat bij bouwprojecten het streven was om zoveel mogelijk materialen in de directe omgeving van het te bouwen huis te halen. Dat scheelde veel tijd en geld. In Udenhout was er gelukkig genoeg goed bouwmateriaal voor handen. De kwaliteit van het hout zal ruim voldoende zijn geweest en er konden stenen gebakken worden. Wat over bleef was het bijzondere materiaal dat niet in de buurt aanwezig was. Materialen als glas, metselspecie, bijzondere houtsoorten en stenen ornamenten van kalkzandsteen moesten van elders komen.

De bouwplannen

In het archief van Kasteel De Strijdhoef zijn enkele sporen terug te vinden van het bouwproces. Het vormt geen compleet beeld, maar het geeft wel een indruk van de stappen in het bouwproces. Het idee om in Udenhout een nieuwe woning te bouwen zal al een tijdje bestaan hebben, anders is het niet te verklaren dat zo snel na de minnelijke schikking in maart 1759 Willem van Dopff daar werk van maakte.

In een brief van 26 juni 1759 schreef Jean du Bien vanuit Maastricht over de prijs van een mud kalk en leisteen. De brief ging vooral over het vervoer, want de afstand van Maastricht naar Udenhout is behoorlijk. Jean du Bien schreef over het afleveren van het materiaal in de haven van ‘s-Hertogenbosch. Dat was op dat moment niet mogelijk vanwege de lage waterstand in de rivier de Maas. Jean du Bien eindigde zijn brief met de mededeling dat hij in de buurt van Maastricht zou blijven tot het antwoord van Van Dopff terug kwam. Op de brief staat aangetekend dat er op 6 juli een antwoord is gestuurd. Helaas is er verder geen correspondentie hierover bewaard gebleven. Deze brief toont in ieder geval aan dat de plannen om een nieuw huis te bouwen in Udenhout serieus waren.
In het archief van het kasteel bevinden zich nog enkele brieven uit 1759 die duidelijk aantonen dat het Willem van Dopff en zijn vrouw ernst was om in Udenhout een huis te bouwen. Er zijn twee brieven (in het Frans) uit oktober 1759 van een onbekende afzender die blijkbaar om advies is gevraagd over de bouw. Blijkbaar zat deze persoon zelf ook in een bouwproject en hij stelde in beide brieven voor aan Van Dopff om langs te komen om de woning of de bouwplaats te bezoeken. Als de aannemer of de architect mee zou komen, zou dat veel tijd en papier schelen om alle vragen te beantwoorden en de suggesties op te schrijven *car le maison icij est sur caves, qui sont au parfait, unies en de bon usage* (want het huis staat hier op kelders die uitmuntend zijn, verbonden en goed in het gebruik). De naam van de afzender is helaas niet te lezen, maar het moet een bekende van de familie zijn, gezien de toon van de brieven en de nadrukkelijke uitnodiging.

In het archief bevinden zich nog drie Franstalige brieven van ene “Horst”, “OL Horst” of “Olhorst”. Ook in deze brieven is de naam niet duidelijk te lezen. Zij zijn geschreven vanuit Den Haag op 3 en 24 november en 12 december 1759. De inhoud van deze brieven gaat over de bouwtekeningen voor het kasteel De Strijdhoef. Blijkbaar maakte de briefschrijver bouwtekeningen of ontwerptekeningen voor het kasteel. De tekeningen waren zo omvangrijk en talrijk dat ze in een rol verpakt zaten die zo groot was, dat het vervoer per boot plaats moest vinden.
Hij had ook ervaring met de uitvoering van bouwprojecten. Hij wist uit ervaring dat veel aannemers en bouwvakkers uit de 18de eeuw uit eigen beweging aanpassingen uitvoerden zonder dat terug te koppelen aan architect of opdrachtgever. Om dat te voorkomen had hij *geprobeerd de tekeningen zo veel als mogelijk was te detailleren maar ondanks dat begrijpen de arbeiders dikwijls de zaken niet en stellen zich ook dikwijls voor het beter te kunnen doen en brengen dan zonder waarschuwing veranderingen aan die alleen aan hun fantasie zijn ontsproten*. (vertaling uit het Frans). Hij waarschuwde Van Dopff ook voor het uit de hand lopen van de bouwkosten. Dat kon voorkomen worden door vooraf een nauwkeurige en gedetailleerde opgave te laten maken van de benodigde materialen.

Er zijn enkele mooie tekeningen bewaard gebleven die de planfase nooit zijn ontstegen, zoals een fraaie tekening getiteld *Chateau d’Udenhout “Strijhoef”* waar een huis staat dat erg lijkt op het huidige kasteel, maar dan met een torentje tegen de zijgevel. Een berekening geeft aan dat het torentje 455 gulden zou kosten: 200 gulden aan steen, 25 gulden aan arduin, 30 gulden aan hout en 150 gulden aan arbeidskosten. De toren heeft het waarschijnlijk uit kostenoverweging niet gehaald. Aan de achterzijde staat een ontwerp voor de poort die het ook niet gehaald heeft. De kosten voor dat ontwerp bedroegen 215 gulden.

Het bestek en de aanbesteding
Na het ontwerpen en goedkeuren van de tekeningen en het beoordelen van de begroting was het zaak om iemand te vinden die het bouwproject uit ging voeren. Het bestek en de aanbesteding zijn bewaard gebleven in het archief van het kasteel.
De aanbesteding vond plaats in de zomer van 1760. De artikelen van de aanbesteding waren behoorlijk gedetailleerd. Blijkbaar had Van Dopff goed naar zijn adviseurs geluisterd. Uit de aanbesteding bleek dat er geen fundamenten aanwezig waren waarop gebouwd kon worden.
In het bestek stond aan het begin het volgende: *Bestek en conditie waer naer dHr W V Dopff voorneemens is uijt de hand aan te besteeden het metzelwerk van een nieuwe Huijsing in den Udenhout te reekene de steene per duijsent, waar ook meede in begreepen word het vloere, rapen, pleijsteren en pannestrijken en het aan draage en bouwe van steen en kalck.* Von Dopff stelde ook een opzichter aan die in het bestek *opperhooft* wordt genoemd, die toezicht hield op de

voortgang en de kwaliteit van het werk.
Het bestek beschreef in detail de dikte van de fundamenten, de muren bovengronds, de kelder, het aantal deurposten en raamkozijnen op elke etage en het belang van het waterpas stellen.
De aannemer zou in vier termijnen zijn geld krijgen, de eerste termijn *als het gemetzeld is tot de eerste etage*, de tweede termijn *als de muren op haare hoogte sullen zijn*, de derde termijn *als het alles in staat sal weesen en de Panne aangestreeken*, de vierde en laatste termijn *als het goed gekeurt en prijs waardig is bevonden sal zijn*.
Het aanstrijken van de pannen of pannenstrijken was een techniek waarmee voor 1800 de dakpannen aangesloten werden op de schoorstenen, nok en gevel. De kalkspecie kreeg een wapening door *goede kalk, en naar behooren koeije haaren daar in gebouwt*, dus kalkspecie vermengd met de haren van een koe. Varkensharen kwamen daar ook voor in aanmerking.
Bij het kasteel kwamen ook een waterput en een waterbak voor het regenwater.
Op 2 juni 1760 ondertekenden baron Van Dopff en Hendrik van de Sande en Gerardus van de Sande het bestek. Zij boden 36 stuivers voor elke duizend steen.

Het bouwen van het kasteel
Wanneer het werk precies is gestart, dat blijft onduidelijk. Over de uitvoering van de bouw is nauwelijks informatie bewaard gebleven.
Als de aannemers het werk meteen ter hand hebben genomen kan de bouw, of tenminste het graafwerk, nog in 1760 zijn begonnen. Het seizoen om stenen te bakken liep tot eind september. Het is zeker goed mogelijk dat de stenen van kasteel De Strijdhoef op het eigen terrein of daar dicht bij zijn gebakken. Mogelijk dat de Grote – en de Kleine Kom daar nog littekens in het landschap van zijn.

Het bakken van de stenen
Steen maken was seizoensarbeid. In onze omgeving was de winter het onwerkbare jaargetijde, omdat de (nacht)vorst de baksels de das om kon doen. Het bakseizoen liep vanaf april tot eind september. Het uitgraven van de klei, daar begon het werk mee, was zwaar werk, handwerk. Het lag daarom voor de hand dat men voor de locatie van de oven een stuk grond koos waar de klei relatief dicht aan de oppervlakte lag. De zo gewonnen klei werd al dan niet met water gemengd om zo een homogene substantie te krijgen. Vaak lag de klei dan een seizoen lang "in de rot" om de structuur ervan te verbeteren. De vormer maakte er vervolgens de gewenste stenen van, die te drogen werden gelegd. Daarbij moest men de weersomstandigheden in het oog houden. Bij regen of aanhoudende hitte was het nodig de stenen af te dekken. Waren de stenen voldoende gedroogd, dan begon het bakken. Op een gevlakt gebied legden de steenbakker(s) stenen plat neer (soms reeds gebakken stenen). Daarop stapelde men de te bakken stenen, met de lange, smalle kant onder. In de vrijgehouden gangen kwam het stookmateriaal, turf en/of hout, waarna het stapelen doorging, boven de stookkanalen. Ten slotte legde men bovenop weer gebakken stenen en daarop soms nog plaggen of zoden. Aan de zijkant kwamen stenen om het geheel af te sluiten en daarna werd rondom alles afgesmeerd met klei waarbij enkele trekgaten open bleven. Dan stak men de brandstof aan. De steenbakkers vulden de brandstof nog een tijdlang aan in de stookkanalen totdat de oven heet genoeg was. De stookkanalen, ook monden genaamd, sloot men dan af waarna het vuur verder zijn werk deed.

In het archief van kasteel De Strijdhoef zit een beschrijving die ons een unieke blik geeft op het bakken van stenen in Udenhout. Het is een rekening die gedetailleerd weergeeft wat het kostte om de stenen voor te bakken. Daarnaast geeft dat stuk ook aan hoe het stenen bakken er aan toe ging, welke handelingen er nodig waren enz. Hieronder volgt de integrale tekst.

[1] *Om een Steen oven aan te leggen* *van 5 monde, ider mont van 15000 steen* *Eerstelijk het uijtgrave van de kleij* *off spijs, kost voor ieder mont 3 gulden* *dus voor de 5 monde f 15-0-0*	De steenoven die voor de bouw van kasteel De Strijdhoef is gebruikt had 5 monden. De grondstof klei heette blijkbaar in steenbakkerstermen *spijs.*

het prepareere van de kleij behoort onder den arbeijt van 't vorme een vormer wint dags f 1-0-0 4 arbeijders tegens 16 stuivers dags f 2-0-0 4 jongens 6 stuivers dags f 1-4-0 totaal f 4-4-0	De klei moest geprepareerd worden, het hierboven besproken mengen met water om zo de massa soepel en homogeen te krijgen zodat de vormer er makkelijker mee kon werken.
Make in 3 dage 15000 steen is voor een mont f 12-12-0 dus voor 5 monde f 63-0-0	In een behoorlijk tempo maakte een vormer met 4 arbeiders en 4 jongens (die de aan- en afvoer van grondstof en natte stenen deden) 15.000 stenen in 3 dagen!
en is dan met desen arbeijt in de Hal gebragt om te drooge om van de Hal na den oven te brengen behoore twee setters, ider dags eene gulden f 2-0-0 ider setter 2 arbeijders a 10 stuivers dags f 2-0-0	Blijkbaar was er een hal gebouwd om de gevormde stenen in te drogen te leggen. De twee *setters*, met ieder twee extra sjouwers, waren daar één dag mee bezig.
wort op een dag een mont geset dus voor de 5 monde f 20-0-0	Na het drogen was het tijd om de steenoven op te bouwen. 15.000 stenen gingen op één dag van de droogplaats naar de oven.
met 6 man een dag om toe te pleijstere f 4-0-0	De steenoven moest dicht gepleisterd worden.
totaal (van deze pagina) f 102-0-0	
[2] transport f 102-0-0	
tot het stooke van een oven gaat ordinair 7 dage na dat het weer is, dog beter wat vogtig als droog weer	Hier zien we duidelijk dat de weersomstandigheden belangrijk waren. Als het weer goed was, duurde het stoken zeven dagen.
tot ider 2 monde neemt men een stoker, is voor 5 2 1/2 dag voor de 5 meer mael 3 als 2 stokers tegens 10 stuivers dags f 1-10-0 is voor 7 dage f 10-10-0	Een stoker kon 2 monden goed in het vuur houden. In dit geval is er voor 3 stokers gekozen.
voor bier en tabak ider 4 stuivers dags is f 0-12-0 voor de 7 dage f 4-4-0	De stimulerende middelen mogen natuurlijk niet ontbreken. Vuur stoken was zwaar werk!
tot ider mont gaat 2000 mutsers ad 30 stuivers 't 100 f 15-0-0 voor de 5 monde f 75-0-0	2000 mutserds hout gingen in iedere vuurmond. De Udenhouters moesten maar liefst 10.000 mutserds samenbrengen...
tot het dekke van den oven gaan op ider 1000 steen 100 voose torve dus voor de 75000 steen, 7500 torve, a 6 stuivers 't 100, is voor de 7500 f 22-10-0	Het afdekken van de steenoven gebeurde in dit geval met turf. 7500 plaggen gedroogde turf. *Voos* betekent hier weinig sap bevattend.
somma f 214-4-0	

In een aantekenboekje uit 1761, waarin gedurende enkele maanden is bijgehouden welke werkzaamheden per week werden uitgevoerd, staat onder andere in de week van 25 tot 30 mei dat Willem Raijmaker een halve dag stenen heeft gevormd, net als Jan de Vries en Hendrik Remie. Drie kinderen hebben een halve dag stenen gedragen. In de week van 3 tot 8 augustus werkte Lambert Smolders 1 dag aan de steenoven, net als Hendrik Kleijst. Andere werkzaamheden die met het bakken van stenen te maken kunnen hebben, voerde Jan de Vries uit

die zich één dag bezig hield met het binden van musterds. Twee weken later werkten meerdere arbeiders aan de steenoven: Willem Raijmaker (2 dagen), Adriaan van der Ven (1 dag), Elen van Dorsren (1 dag), Willem Buijs (1 dag) en Hendrik Kleijst (1 dag).
Deze volgorde van werkzaamheden aan de steenoven komt goed overeen met het archiefstuk dat hiervoor beschreven is. Regelmatig valt er te lezen dat ze een halve of hele dag *mijstert gebonden* hadden. Musterds waren nodig om het vuur in de steenoven op de juiste temperatuur te houden. Het kan goed zijn dat het stenen bakken in 1761 de laatste loodjes betrof van enkele bijgebouwen, of bijvoorbeeld de poort of de brug over de gracht. Dat is onduidelijk.

In het aantekenboekje staan ook diverse werkzaamheden die met water te maken hebben. De arbeiders groeven sloten, werkten aan de gracht en de vijver. De arbeiders (steeds dezelfde) stonden regelmatig in het boekje wanneer ze hadden *gespijckt*. Een spijk was een beschoeiing van oevers, gemaakt van rijshout, soms verstevigd met puin of grint.
De arbeiders verrichtten allerhande werkzaamheden die ook met de aanleg van de parkachtige omgeving te maken hadden, maar ze haalden ook de oogst van het land. Ze werkten in het *Bijrken plansoen*, ze zetten elzen, ze reden mest uit, hakten en vervoerden hout, bonden musterds, maaiden straaisel, zaaiden haver, hooiden, werkten aan sloten en gingen soms een dag naar Waalwijk of Tilburg. Ze verzetten grond (waarschijnlijk spitten of ploegen) en herhaaldelijk hadden ze *gelamesijrt*. Daar is de betekenis niet van bekend. Andere woorden die vooralsnog niet te verklaren zijn maar wel regelmatig voorkomen zijn een *Bl(e)ijn* en een *treeff*. De laatste zou een dreef kunnen zijn, maar een verklaring voor bl(e)ijn is er nog niet.

In een kasboekje met gegevens uit 1763 blijkt duidelijk dat het nieuwe huis er in dat jaar al stond. In de week van 6 tot 12 juni noteerde de rentmeester die waarschijnlijk de administratie verzorgde
ounkosten voor het castel
6 tot d: 12 junij 3 arb: bet: die tras
hebbe klaer gemackt i man die de matzelars
heeft geholbe voor een huel te macke
binnen op de plots en op de bleijnard geslegt - 8 gulden 15 stuivers
8 junij 100 witte tiegel steijn gekocht te
walwijck het 100 een gulde te samen 2
aen thol 1 stuivers - 2 gulden 1 stuivers
In het kasboekje, dat tot 7 november 1763 loopt, staan herhaaldelijk zulke posten.

Eindresultaat
Wat is er nu precies gebouwd in 1760-1761? Stond er alleen het hoofdgebouw of zijn er al meteen de linker en rechtervleugel aan toegevoegd? Die vraag moet onbeantwoord blijven.
Uit die tijd is er geen enkele aanwijzing te vinden over de aard van het gebouw of de gebouwen. In de kohieren van de verponding blijft het perceel aangeduid als voorheen. Niets wijst op de komst van het nieuwe herenhuis.
In 1792 startte de Leen- en Tolkamer in ‘s-Hertogenbosch een onderzoek naar de bezaaide en bebouwde gronden, de opbouw van de bevolking en de welstand van de inwoners. Zij deden onderzoek naar de belastingheffing en wilden daar een nieuwe grondslag aan geven door een goede inventarisatie te maken. De bestuurders van Udenhout stuurden ook hun opgaven in. Daarbij viel op dat er voor één eigenaar drie huisnummers waren gebruikt. Bij navraag bleek dat die *nummers alle drie zijn gehoorende tot en aan de Buijtenplaats genaamd de Strijthoev, in eijgendom aan dhr. Lt. gen. van Dopff, en op een en het selfde erf binnen de gracht staan, als zijnde de Heere Huijsinge, Stallinge met koetshuijs, waar den Thuijnman woont en nog de Boere Huijsinge waar in meede den Rentmeester van gen. Dopff wonende is.*
In 1792 stonden er dus drie panden binnen de grachten. Stonden die los of waren de gebouwen het hoofdgebouw en de zijvleugels zoals we die nu nog steeds kennen? Of dat al van meet af aan het geval is geweest is onduidelijk. Het feit dat er een rentmeesterswoning stond, is een sterke aanwijzing dat De Strijdhoef niet permanent bewoond was. Dat is niet vreemd als je bedenkt dat Van Dopff veel onderweg was en elders in het land garnizoen hield met zijn manschappen.

Een handgeschreven advertentie uit het kasteelarchief van omstreek 1800 beschrijft De Strijdhoef als volgt: *Een aanzienlijk Buitengoed, bestaande in eene Heeren Huijzinge, met 3 royale groote*

benedenkamers, waaronder een met 2 kabinetjes en 1 desert kamertje, vijf zo groote als kleine bovenkamers, waarvan 3 met kabinetjes, 1 meide kamertje, alle, zo boven als beneden, behangen en geblafoneerd, royale gang, een kleerzolder over het geheele huis, met meidenkamer: onder de benedenkamer de keuken, waar in een oven en pomp, provisie en andere kelders, badkamer, mangelkamer, lager tot berging van brandstoffen, zijnde er een groote bassecour voor en een bloemparterre agter het huis, rondom liggende in zijn gracht met een ophaalbrug. Benevens eene groote moestuin, een kleine broei-tuin en een boomaard, beplant met veele soorten van de fijnste en beste vruchtbomen, voorts nog eene stalling voor 9 Paarden met koetsiers kamer, koetshuis en tuinmanswoning: en een huis en tuin voor den Rentmeester met de nodige schuuren tot den landbouw benoodigd: met alle daar bij geleegene Bosschen, Vijvers, bouw en weilanden, wandeldreven, beplant met extra Eike bomen, eene zeer geextendeerde Jagt over de gantsche Gemeente van Udenhout en de helft der annexe Gemeente van Berkel en eindelijk eene dubbelde bank of Gestoelte in de Gereformeerde kerk van Udenhout.

Bij de publieke verkoop in 1825 van de *Heere Huizinge genaamd De Groote Strijdhoef* luidde de beschrijving van de bijbehorende panden en de bij het perceel behorende gronden als volgt: *stallinge, koetshuis, tuinmans- en rentmeesterswoningen, schuuren en verdere getimmertens*. Verder lagen er op dit perceel nog tuinen, boomgaarden, bouwland en bos. De advertentie uit 1825 sprak over *het Kasteel of Heeren-Huizinge, leggende in zijne Grachten, Stal, Koetshuis, Rentmeesters- en Tuinmans-Woning, Schuren, en verdere Bouwerijen, Tuinen, Boomgaard, Bosschen, Landerijen, en een geëxtendeerde Privative Jagt.*

Omstreeks 1845 is het hoofdgebouw uitgebreid met twee zijvleugels en werden ook de toegangspoort en het tuinhuisje gebouwd. Later verrees er ook een aantal arbeiderswoningen bij het kasteel. Volgens de veilingcatalogus uit 1922 stonden er twee arbeiderswoningen aan de noordzijde van de inrijpoort en twee aan de zuidzijde. Ook was er toen nog steeds sprake van een boerderij en een tuinmanswoning.

Familiekerkhof

De gemeente Udenhout kocht in 1826 een perceel van Jan Boom bij de Groenstraat om daar een openbaar kerkhof te stichten. Voorheen, en nog tot 1828, begroeven de Udenhouters hun doden rondom de kapel aan de Slimstraat. Daar was onvoldoende plaats meer. Dit nieuwe kerkhof, dat niet in de buurt van de oude schuurkerk aan de Slimstraat lag, is nooit volledig geaccepteerd door de Udenhoutse bevolking. Het terrein was nat en slecht te bereiken vanaf de Groenstraat. Toen de bouw van de nieuwe waterstaatskerk aan de Slimstraat klaar was, begon het begraven van de doden rondom de nieuwe kerk. Die begraafplaats kreeg pas een formele status na goedkeuring door Gedeputeerde Staten in 1843. Daarna lag het openbare kerkhof bij de Groenstraat te verpieteren.
Op 2 februari 1863 kreeg Théophile Le Mire toestemming van het gemeentebestuur van Udenhout om de lijken van zijn schoonmoeder Maria Susanna Johanna van Dopff en zijn dochtertje Wilhelmina Susanne Alexandrie Melanie op te graven en bij te zetten in het nieuwe familiegraf op de openbare begraafplaats. Op 25 februari, enkele weken later, koopt hij van de gemeente Udenhout een deel van de algemene begraafplaats ter grootte van 1 roede en 50 ellen aan de noordoostgrens van de begraafplaats om daar een familiegraf op te plaatsen.

De Strijdhoef, een monument
Joost Op 't Hoog

Het uit 1761 daterende hoofdgebouw van De Strijdhoef is gelegen binnen het omgrachte gedeelte in het zuidoostelijke deel van de buitenplaats en heeft een formele symmetrische tuin aan de voorzijde. Aan de achterzijde van het huis is de gracht verbreed. De landerijen rondom bestaan sinds omstreeks 1850 in hoofdzaak uit boomgaarden en zijn door een tweede, bescheiden omgrachting omgeven.

Het op vierkante grondslag opgetrokken gebouw telt twee bouwlagen op een kelderverdieping en is voorzien van een met Hollandse pannen gedekt schilddak met hoekschoorstenen en een klokkentorentje. De voor- en de achtergevel zijn beide symmetrisch ingedeeld en hebben zowel op de bel-etage als op de verdieping vensters met houten schuiframen voorzien van een roedenverdeling. De vensters op de bel-etage hebben een lichte welving aan de bovenzijde; die op de verdieping zijn recht gesloten. De met geprofileerd houten lijstwerk en Dorische kapitelen omlijste ingang is centraal in de voorgevel gepositioneerd en is bereikbaar via een hardstenen bordestrap.

Inwendig is de indeling van het hoofdgebouw grotendeels symmetrisch gehouden, waarbij een centrale gang op alle bouwlagen de voor- en achterzijde van elkaar scheidt. Bijzonder zijn de vier wanden van de kamer direct links van de ingangshal behangen met in 1742 vervaardigde, op doek geschilderde Arcadische landschappen van de hand van Dirk Dalens III (1688-1753). Rechts naast de entreehal bevindt zich het oorspronkelijke trappenhuis met een fraai gesneden houten trappaal. De kelderverdieping herbergt onder meer de keuken en heeft een vermoedelijk negentiende-eeuwse vloerbetegeling en schouw. Op de zolder bevinden zich nog enkele houten nissen waarin zich de bedsteden voor de bedienden bevonden. De zolder heeft nog de oorspronkelijke kapconstructie. De houten spanten zijn aan elkaar bevestigd met houten toognagels.

De vormentaal van het hoofdgebouw is ingetogen en overwegend traditioneel gehouden, waarmee aangesloten wordt bij wat in de periode tussen 1650 en 1850 gebruikelijk was bij de architectuur van buitenhuizen. De binnenterreinen tussen het hoofdgebouw en de zijvleugels zijn afgesloten met een muur en een dubbel hek tussen pijlers, gelegen in het verlengde van de voorgevel van het hoofdgebouw. De twee rechthoekige zijgebouwen zijn met een dwars geplaatste vleugel met het huis verbonden en onderscheiden zich van het hoofdgebouw door de toepassing van neogotische ornamentiek in de kopgevels met pinakels en spitsbogen. Vermoedelijk dateren deze bijgebouwen uit dezelfde tijd als het hoofdgebouw en is het neogotische uiterlijk te danken aan een verbouwing van omstreeks het midden van de negentiende eeuw toen de neogotiek als bouwstijl in zwang kwam. Omstreeks 1845 zijn het poortgebouw en de tuinkoepel gebouwd. De zeszijdige tuinkoepel is opgetrokken in handvorm steen. De koepel is voorzien van vlakke hoeklisenen en bepleisterde kantelen. De boogvormige openingen waren oorspronkelijk waarschijnlijk open, sinds 1981 zijn ze voorzien van vensters met roedenverdeling. In het poortgebouw is gebruik gemaakt van machinale baksteen, die in huis en bijgebouwen verder niet voorkomt. De korfboogvormige poort wordt geflankeerd door torens. De poort is afgesloten door kantelen en bekroond met vazen en een wapendragende leeuw. De torens zijn voorzien van 'schietgaten', ronde openingen, bloktand en kantelen en zijn aan de achterzijde toegankelijk via deuren. In beide gebouwen wordt een enigszins geromantiseerde kasteeluitstraling bereikt door de toepassing van gemetselde kantelen aan de bovenzijde. De kantelen komen eveneens terug in de dakrand van de verbindingsstukken tussen hoofdhuis en zijgebouwen. Deze vormgeving mag gezien worden als een exponent van de in Nederland kort voor het midden van de negentiende eeuw kortstondig populaire opleving van de Engelse neogotiek, die bij de beschouwer een geromantiseerde ervaring moest oproepen. In Nederland worden deze stijlvormen, waarbij de gebruikte vormentaal belangrijker was dan de toegepaste constructie, ook wel aangeduid als Willem II-gotiek. Belangrijke nabijgelegen stilistische parallellen zijn het voormalige raadhuis van Udenhout en het voormalige Paleis van Willem II in Tilburg. Beide gebouwen dateren van kort voor 1850.

Hoofdstuk 4

De familie Van Dopff

Kees van Kempen, Maris Philippa, Hans Pickhard, Frank Scheffers en Jan van de Voort

4.1. DE HERKOMST VAN DE FAMILIE VAN DOPFF

Daniël Wolf baron van Dopff, heer van Neercanne
De familie kwam oorspronkelijk uit Duitsland. De eerste Dopff die zich in de Nederlanden vestigde was Daniël Wolf, geboren op 10 januari 1650 in Hanau bij Mainz, zoon van Johan Wolf Dopff, schout en tolbeambte in Kesselstadt, en Maria Catharina Geiselbach. De doop van Daniël Wolf vond plaats op 21 januari 1650 in de evangelisch-gereformeerde kerk. Vader Johan Wolf Dopff trouwde vier maal. Bij het derde huwelijk trouwde hij Maria Catharina Geiselbach, dochter van Johan Conrad Geiselbach, de schout van Neustadt Hanau. Deze Johan kwam oorspronkelijk uit Heidelberg. Moeder Maria Catharina overleed drie jaar na de geboorte van Daniël op 2 januari 1653. Vader Johan Wolff overleed op 3 augustus 1666. Beiden zijn begraven in Hanau.

Daniël Wolfgang werd dus als gewoon burger geboren. Hij stamde uit een officierenfamilie. Waarschijnlijk is hij op 16-jarige leeftijd zijn militaire carrière begonnen in de kleine troepenmacht van de graaf van Hanau. Al vroeg zag men in hem een militair talent. Waarschijnlijk heeft Dopff het in zijn verdere loopbaan in het Brandenburgse leger of in het leger van de keizer zo goed gedaan dat Keurvorst Frederik III van Brandenburg hem de orde verleende van ‘Générosité’. Zijn benoeming in 1683 tot generaalkwartiermeester van de troepen onder Frederik Georg graaf van Waldeck geeft aan hoe hij verder in de hiërarchie omhoog schoot. Hij onderscheidde zich in de Spaanse successieoorlog en in de strijd tegen de Turken. Vanwege zijn verdiensten in de Turkse oorlog, voornamelijk bij het beleg van Wenen en de bevrijding van Hongarije, werd hij op 27 oktober 1685 door keizer Leopold I in de adelstand verheven met als titel rijksbaron. Hij mocht zich voortaan Daniël Wolf baron van Dopff noemen, heer van Eben, Ruif en Herselstein. Zijn achternaam wijzigde officieel van Dopff in Von Dopff of later Van Dopff.
Bij de verheffing in de adelstand werd hem ook een wapen toegekend. Het wapen wordt als volgt in de akte omschreven: *Een rood of robijnkleurig schild, er doorheen in het midden een blauw of lazuurkleurige band, daarop een half gespleten achthoekige zwarte ster. Op het schild een vrije open adellijke toernooihelm, een aan beide zijden met rood en zwart neerwaarts uitbuigende helmdek, er bovenop versierd met een vergulde kroon. Daaruit, twee met de punten naar binnen gekeerde adelaarsvleugels.*Twee omkijkende gouden leeuwen houden het schild vast.

Vóór 1685 trad Daniël als militair in dienst van de Verenigde Nederlanden. Op 5 juli 1694 werd Daniël Wolff door de Nederlandse generaal Zobel tot commandant van de vesting Maastricht bevorderd en al spoedig volgde de benoeming tot luitenant-generaal en in 1713 die tot gouverneur van Maastricht. Hij nam deel aan de belegering van Rijssel in 1708 en aan de slag bij Malplaquet in 1709.
Daniël Wolf van Dopff kocht in 1697 de heerlijkheid Nedercanne en Agimont bij Maastricht en in 1706 de heerlijkheid Emael. Op eigen kosten liet hij het kasteel en de kapel van Nedercanne in 1714 restaureren. Daniël noemde zich voortaan Heer van Nedercanne.

In juli 1717 bracht Zijne Majesteit Tsaar Peter de Grote een driedaags bezoek aan Maastricht. Baron Van Dopff had voor Maastricht een aantal vestingwerken ontworpen, waaronder het in 1701/02 gebouwde fort Sint-Pieter op de noordhelling van de Pietersberg. De tsaar was speciaal naar Maastricht gekomen om het militair technisch hoogstandje te zien en er alles over te horen. Daniël baron van Dopff had zijn hele leven lang met een pruik op gelopen. Maar bij het bezoek van Peter de Grote, die pruiken betitelde als luizennesten, eiste de tsaar dat er gedurende zijn driedaags verblijf in Maastricht niemand een pruik zou dragen, ook de baron niet. De gevolgen hiervan laten zich raden. De baron liep een flinke verkoudheid op. Hij werd ziek, kreeg longontsteking en overleed enige maanden later.

Zijn vrouw was al in 1705 overleden. Ze was met haar twee dochters in een koets onderweg van Maastricht naar Neercanne. Niet ver van het kasteel werden ze overvallen door zo'n hevig onweer dat de koetsier besloot een schuilplaats te zoeken. Hij parkeerde de koets in een mergelgang. Ze stonden er op het moment dat de gang volledig instortte. Van de koets en alle personen is nooit meer iets teruggevonden. Volgens de lokale bevolking was dit een straf van God omdat vlak voor het onweer uitbrak de baronesse de koets dwars door een processie had laten rijden.

Daniël Wolf baron van Dopff overleed op 15 april 1718. Maastricht beleefde een indrukwekkende dag bij de begrafenis van gouverneur Zijne Excellentie baron Van Dopff, generaal in dienst van de staat. *De ondermajoor zal de begrafenisstoet beginnen, gevolgd door de twee regimenten cavalerie en de twee regimenten dragonders. Dan volgt de artillerie. Zes kanonnen, waarvan de paarden met rouw bekleed zijn, volgen op de regimenten tot aan de St.-Janskerk, waar de zes kanonnen op de Vrijthof zullen worden opgesteld. Op de artillerie volgen de vier kosters, daarna de kurassiersofficieren te paard, en zullen voor zich hebben twee sergeanten met hellebaarden en achter zich twee stalknechten. Na hen volgen de officieren die het wapen, de standaard, de degen en de Orde van Generositeit, de helm, de staf van het Commando, het harnas en de sporen dragen. Op een kleine afstand volgt de stalmeester te paard en dan het rouwpaard, bereden door de hofmeester met een lange rouwmantel. Dan volgen twee kamerdienaren en vier lakeien. Dan het lijk, getrokken door zes paarden met zwart behangen. De slippen van het doodskleed wordt gedragen door vier luitenant-kolonels en vier kapiteins van de Dragonders. Dan volgt de heer baron van Nedercan, omhebbende een lange rouwmantel waarvan slippen zullen worden gedragen door lakeien. Op de baron volgen de naaste vrienden. Nadien volgen de heren generaals, brigadiers, kolonels, luitenanten, majoors en de verdere officieren uitmakende de Krijgsraad.*

Frederik Charles baron van Dopff
Daniël Wolf, getrouwd met Catherina Maria van Volckershoven, kreeg vier kinderen. Het derde kind, tevens oudste zoon, was Frederik Charles, geboren te Maastricht op 23 november 1685. Deze huwde op 3 juni 1718 te Middelburg met Cornelia Clara Huyssen van Kattendijke, geboren 10 mei 1698 te Middelburg. Zij was de dochter van de Middelburgse burgemeester Jan Hendrik Huyssen, heer van Kattendijke, Vossemeer enzovoorts. Zij kregen zes kinderen, waarvan Willem Jacob Frederik de tweede was. Ook Frederik Charles, heer van Nedercanne en Agimont, diende de Verenigde Nederlanden als militair. Hij onderscheidde zich bij de verdediging van de vesting Bergen in Henegouwen in juli 1746. Ook hij bracht het tot generaal in het leger van de Verenigde Nederlanden.

Willem Jacob Frederik baron van Dopff
Willem Jacob Frederik zag het levenslicht op 27 februari 1721 te Maastricht.
Hij huwde op 9 februari 1755 met Seijna Anna Elisabeth baronesse van Borssele, geboren te Zaltbommel op 25 december 1733. Haar vader was Willem Hendrik baron van Borssele van der Hooge, heer van Geldermalsen en burgemeester van de stad Zaltbommel. Haar moeder was Albertine Clasine baronesse van Brakel, die vijf dagen na de geboorte van haar dochter Seijna overleed, op 30 december 1733. Van Seijna's jeugd weten wij verder niets, behalve dan dat zij in de jaren 1742-1752 tot de stiftsfreules van het adellijk stift te Zennewijnen behoorde.

Willem en Seijna kregen twee zonen en drie dochters. Anne, Maria Elisabeth, Maria Susanna, Alexander en Eleonore. Met uitzondering van de tweede zoon Alexander, die burgemeester van Zierikzee zou worden en ook met een burgemeestersdochter uit die stad zou trouwen, kwamen alle kinderen van baron Van Dopff in militaire kringen terecht. Zoon Anne, gehuwd met de generaalsdochter Sophia Julia Bouquet, bracht het tot generaal-majoor der infanterie. Na de dood van zijn vader in 1794 kreeg vaders regiment de naam "Anne van Dopff". Maria Elisabeth Cornelia huwde Jean Louis Thimon baron van Tengnagell tot Bronkhorst. Van 1784 -1786 was hij ondermajoor van de vesting Hulst, sinds 17 maart 1788 grootmajoor van deze stad. In 1794, tijdens de overgave van 's-Hertogenbosch aan de Fransen, was hij commandant van de cavalerie. Als intendant van Koning Lodewijk Napoleon en ontvanger van de koninklijke domeinen werd baron Van Tengnagell op 6 december 1806 belast met de herstelwerkzaamheden aan het deerlijk vervallen paleis Het Loo. Later werd hij directeur van de militaire school te Honselersdijk. Maria

Susanna Johanna, de tweede dochter van baron Van Dopff, huwde Jan Carel Frederik van Franckenberg en Proschlitz. Zij werden eigenaar van kasteel De Strijdhoef. De jongste dochter Eleonore huwde op 30 augustus 1795 te Udenhout met Charles Louis Brunet de Rochebrune, kapitein van een oorlogsfregat.

Vele jaren woonden Willem en Seijna in Breda, waar het hoofdkwartier van het leger van de Prins van Oranje was gevestigd, lange tijd de werkgever van Willem. Van Dopff huurde er eerst een woning aan de noordkant van de Kaeterstraat naast het Begijnhof en bij het Valkenberg. In 1778 huurde hij van een Bredase koopman een huis, koetshuis, stalling, hof en erf aan de zuidzijde van de Nieuwstraat in Breda, voor zes jaar tegen ƒ500,- per jaar.

De verkeerde behandeling van een vroegere wond, opgelopen tijdens een militaire actie, veroorzaakte zijn dood op 30 juli 1794 te Amsterdam. Hij werd er begraven op 2 augustus in de Nieuwe Kerk en waarschijnlijk bijgezet in het graf van schout-bij-nacht Wolber Jan Bentinck. In het oud-archief van het kasteel De Strijdhoef is een specificatie van de begrafeniskosten bewaard gebleven. Die bedroegen ƒ812,-. Daaronder was een bedrag van ƒ196,- voor veertien dragers, ƒ144,- voor zes aansprekers en ƒ196,- voor een detachement militairen dat aan de Nieuwe Kerk geposteerd was.

4.2. IN DIENST VAN HET LEGER VAN ORANJE

In navolging van zijn vader en grootvader, die militair waren, koos ook Willem van Dopff het beroep van militair. Op 26 april 1742 begon hij op 21-jarige leeftijd zijn militaire carrière en werd hij aan het Hof van Zeeland te Middelburg benoemd tot kornet in de compagnie “paarden”. Willem van Dopff werd met grote regelmaat bevorderd in militaire rang en had een indrukwekkende staat van dienst:

26 april 1742	Kornet in een compagnie paarden te Middelburg
12 maart 1744	Officier infanterie in Statendienst in het regiment Swanenburg
28 juli 1746	Kapitein van het regiment Canisius
14 november 1748	Majoor
20 maart 1749	Overstap naar regiment Flodorff
22 februari 1751	Kolonel-commandant
2 april 1753	Adjudant-generaal van Prins Willem V
5 juli 1762	Majoor van het regiment Stolberg
26 maart 1768	Kolonel
September 1769	Commandant van Breda
24 augustus 1771	Generaal-majoor van de infanterie
26 maart 1778	Commandant van zijn eigen regiment te Hulst
15 oktober 1787	Luitenant-generaal
17 oktober 1787	Garnizoenscommandant van de troepen te Amsterdam

In het archief van Prins Willem V berust een vrij uitgebreide in het Frans gevoerde correspondentie van de Prins met baron Van Dopff over militaire zaken. Daarin kan men zien waar baron Van Dopff zoal verbleef: er zijn brieven uit Udenhout (1774 en 1792), Middelburg (1775 en 1778), Vlissingen (1782), Hulst (1785) en Amsterdam (1788-1792). Als adjudant-generaal van de Prins (in de 3e klasse tot augustus 1769 en daarna in de 2e klasse tot zijn dood) kreeg baron Van Dopff een jaarlijkse vergoeding van ƒ125,- en vanaf 1770 ƒ208,-.
Bij besluit van 19 juni 1778 werd generaal-majoor baron Van Dopff vanwege het College van Hulster Ambacht als commandeur gecomplimenteerd en kreeg hij als “bien-venue”, als verwelkoming, een bedrag van ƒ400,- geoffreerd. Vanaf 28 december 1778 kreeg hij de gebruikelijke jaarlijkse vergoeding (“gratuïteit”) van ƒ1.600,- per jaar. Op 27 juli 1785 werd baron Van Dopff vereerd met een bezoek van Prins Willem V, die bij hem in Hulst het middagmaal kwam gebruiken.

Van Dopff was vaak bevelvoerder van militaire acties. Een voorbeeld. Vanaf 1781 ontstond er een protest van de Patriotten tegen Stadhouder Willem V (1748-1806). Eén van de redenen van dit protest was dat de Vierde Engelse Oorlog (1780-1784) slecht verliep. Ook was er kritiek op het

gezagssysteem. De hervormingsgezinden, de Patriotten, wensten meer democratie. Zij hadden gerekend op Franse ondersteuning in hun strijd tegen Willem V, doch uit angst voor het ingrijpen door de Engelsen, deden de Fransen niet mee. Het leger van Pruisen schoot te hulp om tegen de Patriotten te vechten en zo de eer van Stadhouder Willem V te herstellen. Willem van Dopff ondersteunde dit Pruisische leger. Op 15 oktober 1787 kwamen de soldaten van het Regiment Oranje Nassau onder leiding van generaal Willem van Dopff Amsterdam binnen. Willem van Dopff had het bevel over een circa 2000 man sterk leger, bestaande uit 3 regimenten. Zijn leger bestond uit één regiment Zwitserse infanterie, één regiment Hollandse gardes te paard en één regiment infanterie.
De legers werden aangestuurd door middel van “formatieplannen”. Dit zijn boekjes met tekeningen en beschrijvingen van de troepenopstellingen, waarvan er diverse zijn bewaard in het kasteelarchief. Wat deze troepen tijdens veldslagen zoal meemaakten, werd per dag beschreven in “oorlogsjournaals”.

Elk regiment had eigen uniformen, zodat meteen herkenbaar was tot welk regiment iemand behoorde en wat zijn rang was. Een uniform gaf ook aan wat voor soldaat iemand was, bijvoorbeeld een grenadier of garde te paard. Vanaf 1772 kregen de regimenten een nummer dat op de knopen werd gezet, hoewel de regimenten nog altijd onder de naam van hun aanvoerder bekend bleven. Het regiment van Willem van Dopff droeg uniformen in de kleurencombinatie wit en donkerblauw.

4.3. HET LEVEN OP HET KASTEEL TEN TIJDE VAN BARON VAN DOPFF

Door zijn huwelijk met Seijna van Borssele kwam Willem van Dopff mede in bezit van de Grote Strijdhoeve in Udenhout, waar hij in 1760 en 1761 kasteel De Strijdhoef liet bouwen, zoals beschreven in het vorige hoofdstuk.

In het archief van kasteel De Strijdhoef zijn enkele kasboeken bewaard gebleven uit de periode 1763 tot 1773. Niet alleen zakelijke kosten van het onroerend goed staan erin, maar ook verschillende persoonlijke uitgaven voor de familie zijn geregistreerd. Daarmee kan weliswaar niet een volledig beeld geschetst worden van het leven van het gezin Van Dopff, maar het geeft toch een aardige kijk op wat zich zoal op en rond het kasteel afspeelde.

De afbouw van het kasteel

Hoewel er na de bouw van het kasteel nog een nieuwe tuin kwam, bleef de oude bestaan, zodat in het kasboek posten staan over uitgaven aan de oude en aan de nieuwe tuin. In 1763 was er een uitgave voor blauwe arduinsteen voor de buitentrap van het kasteel en ook voor een nieuwe brug. In 1763 liet de baron een varkenskooi bouwen, een houten gebouwtje met een voor die tijd luxe dakbedekking, namelijk dakpannen. Voorts een koetshuis en een nieuwe strijkkamer. Alle bouwmaterialen kwamen uit de haven van Waalwijk, hoogstwaarschijnlijk over het water aangevoerd met een eigen boot. In oktober van hetzelfde jaar volgde de omheining van de nieuwe tuin en legden Udenhoutse boeren voor de kasteelbewoners een kerkpad aan. Ze kregen uitbetaald in jenever.

Groenten, fruit en vee op het kasteel

De familie hield voor eigen gebruik vee. De rentmeester kocht touw om twee koeien en twee geiten te tuieren. De jongen, die in de zomer met de beesten ging weiden, ontving in oktober 2 stuivers. Bij het kasteel werden ook varkens gehouden. Er staat een betaling in van 18 stuivers voor de varkenssnijder voor het “snijden” (castreren) van drie zwarte varkens. We zien ook een uitgave voor het wassen van een zwart varken, omdat het schurftig was. Een van die varkens werd in oktober geslacht net als een koe, die kort tevoren gehaald was in Tiel. De knecht Jan Hendrikx was er drie dagen voor onderweg geweest.
Bij het kasteel hoorde ook een grote boomgaard. Die lag buiten de gracht aan de achterzijde en de oostzijde van het kasteel. In 1763 werden van 11 juli tot 17 juli drie vrouwen aangenomen om de vruchten in te wecken. De tuin lag aan de westkant van het kasteel. De aardappels werden in oktober gerooid. Er werden zes jongens ingehuurd om 261 manden aardappels te rapen. Ook het brood werd op het kasteel zelf gebakken, alleen in juli 1763 moesten twee broden gekocht worden omdat de molenaar het meel niet op tijd gebracht had.

De schoonfamilie van de baron, de familie Van Borssele, had in Tiel en omgeving uitgebreide bezittingen. In 1760 woonde de familie Van Dopff in ieder geval in Tiel toen daar dochter Maria Susanna Johanna werd geboren. Het belangrijkste bezit daar was ongetwijfeld een huis met koetshuis genaamd het Hof van Arkel op de Korenmarkt. Dat het een groot huis was, blijkt uit het betaalde schoorsteengeld voor zeven vuurplaatsen. Het schoorsteengeld was een voorloper van de onroerend-zaak-belasting. De eigenaar en de gebruiker van een pand moesten per schoorsteen een bedrag aan belasting betalen.

Personeel in dienst van de familie Van Dopff
Uiteraard was een groot deel van de uitgaven bestemd voor het betalen van het vaste en losse personeel. Vooral in de oogsttijd werd los personeel ingehuurd. Zo betaalde de rentmeester in juni 1763 de knecht van de pastoor, omdat hij een hele dag met het paard hooi had “ingevaere”.

In de jaren 1773/1774 was het volgende personeel in vaste dienst:
- Tuinman Van der Hoeven, die per kwartaal 59 gulden en 15 stuivers verdiende. Daarnaast kreeg hij nog geld voor het vangen van ongedierte. Zo ving hij in 1771 34 mollen, 2 ratten, 4 kraaien, 1 merkol (morkolf, Vlaamse gaai), 1 fluwijn (steenmarter) en 51 mussen. De tuinman werd ook ingeschakeld als bode. Hij werd regelmatig voor een boodschap weggestuurd.
- Een kok, die 120 gulden per half jaar verdiende.
- Jan Anraat, de knecht, met een loon van 25 gulden per half jaar. Jan “de knegt” kreeg ook kleedgeld. Zo werd 9 gulden en 10 stuivers betaald voor zijn hoed met “galon” (een versierde band).
- Andries Haan, de jager, die 30 gulden verdiende. Baron van Dopff betaalde ook zijn kostgeld bij boer Van de Pas, zijn pachter op de Prinsenhoeve op het Hooghout in den Biezenmortel. In maart 1772 kreeg hij ook een leren broek vergoed.
- Arnout de koetsier met 35 gulden loon per half jaar.
- Een kamenier, een vrouwelijke bediende die de vrouw des huizes helpt met aankleden, kappen en andere werkzaamheden. De kamenier kreeg een loon van 20 gulden per half jaar.
- De kindermeid met eveneens een loon van 20 gulden per half jaar.
- Een werkmeid die 17 gulden en 10 stuivers per half jaar verdiende en ook nog 17 stuivers en acht penningen aan reiskosten kreeg uitbetaald.
- De keukenmeid met een loon van 15 gulden.
- De linnenmeid die ook 15 gulden per half jaar verdiende.

In de maand juni kreeg het personeel een extraatje in de vorm van kermisgeld. De kok kreeg vijf gulden en vijf stuivers, de rest van het personeel kreeg 2 gulden en 12 stuivers.
Ook werden betalingen gedaan aan “oppasser” Cobus Fritz. Hij kreeg loon uitbetaald maar ook kostgeld voor zijn hond. Daarnaast kreeg hij nog geld voor gevonden strikken en voor het schieten van roofvogels. Zo leverden tien gevonden hazenstrikken hem drie gulden op. De oppasser moest ook schadelijk wild afschieten. In de jaarrekening is een specificatie daarvan opgenomen:
- 5 stootvogels voor 5 stuivers per stuk. Met stootvogels werden roofvogels zoals een boomvalk, torenvalk, sperwer, havik, buizerd of uilen bedoeld. Ze werden stootvogels genoemd, omdat ze met hun klauwen hun prooi doodstoten.
- 16 katten à 2 stuivers per stuk.
- 12 eksters, kraaien en merkollen.

Cobus Fritz was een gepensioneerde soldaat, die baron Van Dopff had aangesteld als jachtopziener. Hij werd op 11 juli 1794 begraven in Oisterwijk. Zijn vrouw Christina Mulderink was op 26 november 1787 begraven waarbij in het begraafregister werd aangetekend dat ze twee kinderen naliet. Eén van die kinderen was dochter Helena, die trouwde met Herman Derksen. Derksen werd als tuinman aangenomen op het kasteel. Het echtpaar liet in de Udenhoutse protestantse kapel op het kruispunt verschillende kinderen dopen. Op 23 september 1792 werd hun dochter Eleonore Gabrielle Seijna Derksen ten doop gehouden door Eleonore Gabrielle Seijna van Dopff, de jongste dochter van baron Van Dopff. Het feit dat de dochter van de tuinman dezelfde namen droeg als de dochter van baron Van Dopff en ook door zijn dochter ten doop werd

gehouden, geeft al aan dat er een bijzondere band bestond tussen beide families.

Persoonlijke uitgaven voor de familie Van Dopff

In de jaarrekening over 1771 en 1772 komen enkele huishoudelijke uitgaven van de familie voor. Zo ontving mevrouw Van Dopff in april 1772 het aanzienlijke bedrag van 300 gulden voor menage ofwel voor het eten. Er was ook geld voor ontspanning, bijvoorbeeld op 19 maart: 1 gulden en 19 stuivers voor een bal met een uitgave van 1 gulden en 12 stuivers voor twee flessen wijn. Het kasteel had zelf ook een wijnkelder. In mei 1772 werd daarvoor vanuit Waalwijk een scheepsvracht van zes ankers wijn aangevoerd. Een anker is 35 liter of 45 flessen, in totaal 270 flessen.

De familie Van Dopff blijkt muzikaal te zijn geweest. In april 1772 bezocht Van Dopff een concert en een maand later was er een uitgave van vijf gulden en vijf stuivers aan contributie voor een concertzaal. Er is aan een muziekmeester 3 gulden betaald voor 12 duetten. De familie musiceerde ook zelf, zoals blijkt uit diverse uitgaven voor vioolsnaren. En ook schilderen behoorde tot de bezigheden. In augustus 1771 was er een uitgave van 2 stuivers en 8 penningen aan lijm en penselen.
Voor de kinderen waren er speciale uitstapjes. In mei 1772 werden twee gulden en acht stuivers uitgegeven aan snuiftabak en vertering met de kinderen tijdens een bezoek aan een Kapucijnenklooster. Dat is op zichzelf opmerkelijk, aangezien de familie Van Dopff protestant was. Waarschijnlijk zal het Kapucijnenklooster in Meersel-Dreef bezocht zijn. De Kapucijnen werden in 1637 verdreven uit Breda. In 1686 werd beslist om net over de grens, voorbij Ulvenhout en Galder in Spaans-Brabant in Meersel-Dreef (nabij Hoogstraten) een Kapucijnenklooster op te richten om de katholieken uit de omgeving van Breda te bedienen. Ook werd een lange dreef van 1.100 meter aangelegd. Aan die dreef lag een fraai park met kruisweg en andere volksdevoties, waar het kennelijk ook aangenaam verpozen was voor de protestantse baron met zijn kinderen. Een maand later, in juni 1772 maakte de familie opnieuw een uitstapje met de kinderen, dit keer naar het speelhuis in Breda, een jachthuis dat in 1620 was gebouwd door zonen van prins Willem van Oranje in het Belcromse bos in Teteringen.
De jaarrekening over de jaren 1771 en 1772 vermeldt nog meer uitgaven ten behoeve van de kinderen. Zo verruilde de familie voor dochter “Susette” (waarschijnlijk dochter Maria Susanna Johanna geboren in 1760) een paar zilveren gespen, waarop 3 gulden en 10 stuivers werd toegegeven. Voor de dochter Millie (waarschijnlijk dochter Maria Elisabeth Cornelia, geboren 1758) en dochter Susette werden 4 gulden uitgegeven voor vier ellen gaze (kant) en een gulden voor twee paar handschoenen. Ook twee pakjes “Engelse spellen” (haarspelden) en zes bosjes haarspelden waren voor hen bedoeld. Zoon Anne kreeg in dat jaar een paar wollen kousen en zes neusdoeken à 12 stuivers per stuk. De jongste twee kinderen, de zesjarige Sander (Alexander Jerome Wolrad Henry) en de vierjarige Sijntje (Eleonore Gabriella Seijna) kregen in 1771 poppengoed.

De inkomsten

Om alle uitgaven te kunnen bekostigen moesten er ook inkomsten tegenover staan. C.J. Scheffner, die namens de baron de rekening over de jaren 1771 en 1772 bijhield, tekende maandelijks de stortingen op die de baron deed. Het zijn stortingen in Zeeuwse rijksdaalders. Een verdere specificatie is niet opgenomen. Het kan gaan om een deel van zijn salaris uit zijn functie in het leger van de Verenigde Nederlanden, maar het kan ook afkomstig zijn uit zijn bezittingen elders.
Over de inkomsten uit het onroerend goed in Udenhout komen we wel meer te weten. De belangrijkste inkomsten bestonden uit de pacht van de hoeven. Pachter Van Es van de hoeve bij de Grote Strijdhoef betaalde jaarlijks 75 gulden pacht en daarnaast leverde hij nog 50 karren mest en moest hij gratis 5 karrenvrachten verzorgen. De hoeve van de Kleine Strijdhoef, die de baron in 1770 kocht, bracht 110 gulden aan pacht op. Hendrik Jan Verhoeven was toen de pachter. De derde hoeve was de Prinsenhoeve op het Hooghout in Biezenmortel. Die had de baron in 1767 voor 3.750 gulden in erfpacht gekregen van prins Willem V. Pachter Van de Pas betaalde 40 gulden en daarnaast nog vier zakken boekweit, vier zakken haver, 20 zakken rogge en hij moest eveneens vijf karrenvrachten verzorgen voor de baron.
Enkele percelen rondom het kasteel werden los verpacht. Voor het gras in de boomgaard en aan de dreef tot aan de brug betaalde Jan Heerkens in 1771 5 gulden en 10 stuivers. J. Brock betaalde

2 gulden en 18 stuivers voor een stukje aardappelland en Adriaan van Iersel pachtte het gras van het Drieske en de sloten aan weerszijden van de tuin. Voor het weiden van een paard in de Prinsenvelden betaalden Adriaan van Vugt, Antonie Deckers, W. Deckers, J. Pijnenburg, J. Hekels ieder 3 gulden en 15 stuivers. Daniël van Zon was voor twee paarden zes gulden kwijt.
Een deel van de grond werd niet verpacht, maar benutte de familie zelf. De gewassen, die niet voor eigen gebruik nodig waren, verkochten ze, zoals turf, hooi, aardappels, hout, kool, brandhout, haver, boekweit en winterzaad.
De visvangst werd ook verpacht. De visser Van Dooren betaalde aan de baron in 1772 25 gulden voor het visnet. In december 1772 betaalden Dirk Beruw en Johannes van de Graaf vijftig gulden voor een half jaar pacht van de visserij in de gracht.

4.4. DE ERFENIS VAN SEIJNA VAN DOPFF VAN BORSSELE

Op 3 augustus 1816 om 12 uur ’s middags overleed te Breda op 82-jarige leeftijd baronesse Seijna Anna Elisabeth van Borssele, douairière van baron Willem Jacob Frederik van Dopff, 22 jaar na het overlijden van haar man. Het sterfhuis stond in de Bredase binnenstad aan de Karrestraat. De overlijdensaangifte deden buurman Nicolaas Jacobus Hoffen en Martinus Wijnants, een bekende van de weduwe.

In het huisarchief van kasteel De Strijdhoef is een dossier bewaard gebleven over de afwikkeling van haar nalatenschap. Schoonzoon Jan Carel Frederik van Franckenberg en Proschlitz was tot executeur aangewezen en hield een nauwgezette administratie bij van de boedel. Hij liet inventarissen opmaken, aangiften doen, roerende en onroerende zaken verkopen en vergaderingen tussen de erfgenamen beleggen waarvan dan keurig notulen werden opgesteld. De afwikkeling van de boedel duurde geruime tijd. De definitieve afrekening kwam op 8 januari 1831, vier jaar nadat Van Franckenberg en Proschlitz was overleden.

Testament

De barones maakte op 1 juli 1812 voor de Bredase notaris Jacob van Naenssen haar testament. Daarin waren verschillende legaten opgenomen. In de eerste plaats kregen alle vijf haar kinderen een deel van de bijzondere voorwerpen uit de inboedel. De oudste dochter kreeg een groot zilveren koelvat, twee zilveren kandelaren met de wapens van de familie er op gegraveerd en een ring van wijlen de baron. Andere zaken die gelegateerd werden, zijn een vierkant kistje met daarin een zilver verguld toilet en andere zilveren voorwerpen zoals een soepkom, waterketel met komfoor, theepot, schenkborden, kandelaars, presenteerblaadjes, lepels en vorken. Dochter Maria Susanna Johanna, die met haar man Johan Carel Frederik van Franckenberg en Proschlitz ook vaak op het kasteel verbleef, kreeg al haar kleding die na haar dood op het kasteel gevonden zou worden. Overigens heeft Seijna na het maken van haar testament zich ten aanzien van enkele legaten later bedacht. In een handgeschreven codicil uit 1815 legateerde zij een gouden repetitiehorloge met stalen ketting, dat eerst aan haar schoonzoon Van Franckenberg en Proschlitz was toebedacht, aan haar kleindochter Wilhelmine van Dopff. Een Oost-Indische kist met inhoud was in eerste instantie voor de jongste dochter Eleonore. In 1815 paste zij dit aan, in die zin dat in het kistje een lijst kwam met instructies hoe de inhoud daarvan verdeeld zou moeten worden. Er was nog een ander gouden repetitiehorloge dat nog aan de baron had toebehoord. Dit was bestemd voor kleindochter Sophia van Dopff. Zij kreeg in datzelfde legaat ook een zilveren lampetkan met schotel en twaalf zilveren lepels en vorken met het dubbele wapen.

Niet alleen de familie werd in het testament bedacht. Ook het personeel kreeg een beloning voor bewezen diensten. Dirk de Vroe, de rentmeester, kreeg twee zilveren kandelaren en zijn vrouw kreeg als nagedachtenis aan de barones een bijbel en een gebedenboekje met gouden sloten. De knecht Arnoldus Monai kreeg zijn leven lang een jaarlijkse lijfrente van 50 gulden. Er moest 1.000 gulden afgezonderd worden om die uitkering te kunnen betalen. De werkmeid Maria Klem kreeg 100 gulden ineens, een ladetafel die in Udenhout op het kasteel stond op de zogenaamde gele kamer. Die naam zal die kamer waarschijnlijk te danken hebben aan de gele gordijnen. Verder ontving zij een ledikant met behangsel, een kastje, twee witte tafels in het kamertje naast de poederkamer, een veren bed met hoofdkussen, twee kussens, een wollen en een katoenen deken, zes geverfde stoelen uit het huis in Breda en het spinnewiel waar ze in de stad altijd op spon. Tenslotte kreeg ze de helft toebedeeld van de dagelijkse kleding die de barones altijd meenam van

Breda naar Udenhout. De kamenier Elisabeth van Rhijn kreeg een soortgelijke uitzet mee: 100 gulden eenmalig, een veren bed met hoofdkussen, twee kussens, een wollen en een katoenen deken, een leeg kabinet, een tafeltje met een groen tapijtje daarop in de slaapkamer van de barones op het kasteel, zes geverfde stoelen, het ledikant waar ze samen met de werkmeid Maria Klem in sliep in Breda, het spinnewiel waar Elisabeth op spon, de andere helft van de kleding van de barones en daarnaast nog een zilveren horloge met stalen ketting. De keukenmeid (Wilhelmina Bogaerts) werd bedacht met eenmalig 50 gulden, het ledikantje waar ze in sliep, een bed met toebehoren en ook weer het spinnewiel waar ze in Breda op spon. De tuinman van het kasteel, Hermanus Derksen, kreeg 50 gulden.
Tenslotte bepaalde de barones dat haar begrafenis zonder plechtigheden en in alle stilte zou moeten geschieden. Waar de begrafenis zou plaatsvinden liet ze aan haar kinderen over.

Inventaris
In november 1816 stelden de erfgenamen een uitgebreide inventaris op van de bezittingen van de barones. In het boekwerkje stonden maar liefst 2538 posten genoemd. Er werd een onderscheid gemaakt tussen losse roerende zaken in het sterfhuis in Breda, op het kasteel in Udenhout, goud en zilver, effecten en de onroerende goederen.
Uit de inventaris bleek duidelijk dat de stadswoning luxer was ingericht dan het kasteel in Udenhout. Zo stond er in Udenhout slechts één bruin eiken kabinet met een waarde van 10 gulden. Het huis in Breda daarentegen was ingericht met een boogkabinet van 25 gulden en een bruin eiken kabinet van 22 gulden. Ook qua verlichting was de inrichting in Breda luxer. In Breda waren tien vergulde lusters van drie gulden per stuk aanwezig terwijl op het kasteel de ruimten verlicht werden met tien blikken lusters met porseleinen bloempjes van 10 stuivers per stuk. De gasten van de familie zullen waarschijnlijk ook meestal in Breda uitgenodigd zijn voor een diner. In Breda waren vele dure tafellakens en servetten aanwezig, terwijl op het kasteel slechts twee tafellakens met servetten waren. In Breda had men ook een grote verscheidenheid aan porselein: Japans, Oost-Indisch, Saksisch, Frans, bruin, blauw, Engels en Luxemburgs.

Enkele zaken uit de inboedel verraden een relatie met de militaire loopbaan van de baron. Zo waren er verschillende relatief kostbare verrekijkers aanwezig: een grote koperen kijker in een houten kist (waarde 21 gulden), een grote platte defecte kijker, nog een verrekijker (20 gulden), een Engelse kijker met koker, een in vier stukken uittrekbare verrekijker. Ook een kompas en verschillende wapens waren in het huis in Breda te vinden. De meeste wapens zullen voor de jacht geweest zijn. Er waren zes jagersbuksen. De twee fraaiste geweren werden samen op 45 gulden getaxeerd. Het waren twee windbuksen, één voor kogels en één voor hagel. Een paar zakpistooltjes, een wachtpistool, een zwaard en een stalen degen zullen uit het leger afkomstig zijn. Of de microscoop van de Franse instrumentenmaker Dellebarre ook voor militaire doeleinden bestemd was, is niet duidelijk, maar het was een kostbaar instrument dat 30 gulden waard was.

Enkele bijzonderheden waren een brandspuit, een defecte opticq (een soort van toverlantaarn, de voorloper van een diaprojector) met 149 platen, negen houten kegels met houten ballen, een Friese hangklok (waarde 15 gulden) en een grote bruine staande klok (36 gulden). Het kostbaarste object was een zilveren (wijn)koelvat met het wapen van baron Van Dopff van 210 gulden en 17 stuivers. Een ander kostbaar bezit waren de twaalf nieuwe zilveren lepels en vorken die samen ruim 310 gulden waard waren. De kostbaarste meubelstukken op het kasteel waren een eiken houten ledikant met gele zijden gordijnen (40 gulden), een eiken houten bureau (36 gulden) en een staande klok (36 gulden). De bedden waren in die tijd ook een kostbaar bezit. Een veren bed met een blauw geruite overtrek was met een waarde van 80 gulden meer waard dan het duurste meubelstuk. Het was niet het enige veren bed. Er waren nog zeven andere veren bedden met een waarde tussen de 15 en 46 gulden. Een veren kinderbedje tenslotte was 6 gulden waard.

Het onroerend goed in Udenhout
De moeilijkste beslissing die de erfgenamen moesten nemen was wat te doen met het onroerend goed in Udenhout. Over de boerderij waren de erfgenamen het snel eens; die verkochten ze. De rentmeester van het kasteel, Dirk de Vroe, adviseerde om de dan overbodig geworden paarden, os, koeien en het landbouwgereedschap in mei te verkopen. Ook de huur van de koemeid kon dan opgezegd worden. Een koper vinden voor het kasteel zou moeilijker zijn. Schoonzoon en

executeur Van Franckenberg en Proschlitz stelde daarom voor om het kasteel zelf gemeenschappelijk te houden, de kaprijpe bomen te verkopen en de grond in verschillende kavels aan te bieden. Mocht dat niet lukken, dan boden ze het kasteel met de tuinen samen met de jacht alsnog te koop aan. De vraagprijs bedroeg 150.000 gulden. De erfgenamen vroegen rentmeester Dirk de Vroe om voorlopig aan te blijven. Ook de tuinman Hermanus Derksen zou voorlopig in dienst blijven. Als het kasteel verkocht werd, dan eindigde zijn dienstverband, maar omdat hij meer dan 30 jaar op het kasteel gewoond had, kreeg hij bij het einde van zijn dienstverband wel zes maanden huur mee. Op de advertentie kwamen drie reacties binnen. De graaf De la Valette uit Breda, notaris Fenema namens een niet nader genoemde persoon en de heer Wijborgh uit Nijmegen toonden interesse in het kasteel. Uiteindelijk bleek niemand serieus belangstelling te hebben, zodat de erfgenamen besloten dat schoonzoon Van Franckenberg en Proschlitz met zijn gezin het kasteel kon betrekken.
Op 24, 25 en 26 april 1817 werden in Breda de overtollige meubels verkocht, die samen ruim 1.700 gulden opbrachten. Dat was een tegenvallende opbrengst, omdat de huisraad in Breda en Udenhout een taxatiewaarde had van ruim 8.700 gulden, of het moet zijn dat de erfgenamen de meest kostbare stukken vooraf onderling verdeeld hadden. Bij de verkoop kocht het personeel ook nog wat huisraad uit de boedel. Op het kasteel werden de visnetten te koop aangeboden en ook 80 bloempotten en 10 grote tobben met verschillende soorten bloem- en heestergewassen. Voor het vistuig en de bloemgewassen was onvoldoende belangstelling. Daarom besloten de erfgenamen om die in het voorjaar van 1818 naar Den Bosch te brengen om die daar proberen te verkopen. Ook andere bezittingen konden niet eenvoudig te gelde worden gemaakt. Dat gold vooral voor effecten en lijfrenten. De baron en barones hadden grote bedragen belegd in effecten en geldleningen. In Udenhout en omgeving stond weinig of geen geld uit, wel in Breda en in Gelderland, waar de barones ook onroerend goed bezat. Er waren verschillende buitenlandse effecten: obligaties uit Rusland, Oostenrijk, Denemarken, Spanje en Amerika. Daarnaast waren er nog Franse lijfrenten.

Toen in oktober 1817 de erfgenamen wederom bij elkaar kwamen, bleek dat in november geen contanten meer voorhanden zouden zijn, terwijl er het jaar daarop toch van alles betaald zou moeten worden. Ze besloten om in februari of maart 1818 opgaande bomen te verkopen die dan 15.000 gulden moesten opbrengen. Tijdens die vergadering wordt nog eens aan de orde gesteld hoe het nu verder moest met het onroerend goed in Udenhout. Zoon Alexander (burgemeester van Zierikzee) wilde de boedel zo lang mogelijk onverdeeld houden. De anderen meenden lang genoeg gewacht te hebben op iemand die het onroerend goed in Udenhout onderhands wilde kopen. Ze hadden De Strijdhoef, de Prinsenhoeve op het Hooghout en de jacht het liefst zo snel mogelijk publiek geveild. Waarschijnlijk is uiteindelijk een compromis gesloten, waarbij alleen de Prinsenhoeve te koop kwam. Die verkoop vond op 20 december 1820 plaats in de herberg van Wilhelmus Pijnenburg op de Houtsestraat, hoek Loonse Molenstraat. Carel Lodewijk Brunet de Rochebrune, de man van de jongste dochter, kocht de boerderij.

In 1825 volgde dan toch de publieke veiling van de goederen van De Strijdhoef. Schoonzoon Van Franckenberg en Proschlitz wist de Grote en de Kleine Strijdhoef met de jachtrechten te verwerven. Hij betaalde een koopsom van 49.618 gulden en na aftrek van zijn vrouws vijfde part in de erfenis moest hij nog ongeveer 40.000 gulden uitkeren aan de andere erfgenamen. Dat verklaart waarom de verdeling van de nalatenschap zo lang duurde. In 1817 hadden de erfgenamen immers nog een vraagprijs van 150.000 gulden in gedachten.

Hoofdstuk 5

De familie Van Franckenberg en Proschlitz

Luud de Brouwer, Jan Denissen, Kees van Kempen, Hans Pickhard, Frank Scheffers en Jan van de Voort

5.1. DE HERKOMST VAN DE FAMILIE VAN FRANCKENBERG EN PROSCHLITZ

Afkomstig uit Silezië

Jan Carel Frederik van Franckenberg en Proschlitz stamde uit een zeer oud geslacht. In het archief van kasteel De Strijdhoef bevinden zich uitgebreide aantekeningen over deze familie, opgesteld door Desiré Oscar Leopold van Franckenberg en Proschlitz (1822-1907), een neef (oomzegger) van Jan Carel Frederik. Hij was kunstschilder in Den Haag. Het wapen wordt in de aantekeningen als volgt omschreven: drie stenen of moppen van keel op een goud veld, een helm versierd met een gravenkroon, waarop een zittende (soms ook een staande) vos, die een vleugel van een haan in de bek houdt, met het devies “franc et loyal” (fier en trouw). Volgens de overlevering in de familie vindt dit wapen zijn oorsprong in het jaar 926, toen Mongolen een zekere ridder Frank bij een inval gevangen namen en in een put op een berg opsloten. De put had men met stenen afgedekt om ridder Frank de hongerdood te laten sterven. Een vos, die een haan geroofd had, drong in de put door om zich te verbergen. Toen hij ridder Frank zag, schrok hij en vluchtte weg, de haan achterlatend. De haan kwam de hongerende ridder goed van pas. Ridder Frank wrong zich door de tunnel die de vos gemaakt had, en bevrijdde zichzelf. Eenmaal thuisgekomen, noemde men hem Frank-im-berg, verbasterd tot Frankenberg.

Volgens de genoemde aantekeningen, die verwijzen naar een “Historisch Geographisch Algemeen Lexicon”, gedrukt te Bazel in 1729, zou er zelfs al in 452 sprake zijn van ene Arbogastus van Franckenberg, die zich als derde veldheer in het leger van Alty onder keizer Valentianus bevond. Wij zullen niet alle vermeldingen in deze aantekeningen hier weergeven. In de 12e eeuw kwam de familie in Silezië terecht. De stamboom begint met ene Bernoldus van Franckenberg, die in 1280 wordt vermeld. De familie deelde zich in verschillende takken, onder andere in die van het huis Ludwigsdorf in het vorstendom Oels en in die van het huis Proschlitz in het hertogdom Brieg. Keizer Ferdinand III verleende aan een lid van het huis Ludwigsdorf in 1655 de titel van Freiherr en keizer Leopold verleende de titel van graaf in 1700; in 1720 kreeg een lid van het huis Proschlitz van keizer Karel VI de titel van vrijheer van Nassadel. De leden van dit laatste huis zijn betrokken geraakt bij staatkundige kwesties in Silezië en moesten uiteindelijk de wijk nemen. Het was Siegermund Wilhelm van Franckenberg uit het huis Proschlitz (1713-1780), vrijheer van Nassadel en heer van Schmardt, die in 1729 naar de Nederlanden kwam. Vermoedelijk is een broer van zijn moeder, Carl Friedrich von Salisch, hem hier te lande behulpzaam geweest. Deze Carl was in 1757 kolonel in het regiment van generaal baron Van Lindeman en lag te Breda in garnizoen. Siegermund Wilhelm maakte, zoals vele buitenlanders hier, carrière in het leger van de Verenigde Nederlanden. Op 29 mei 1752 huwde hij te Veere Françoise Jacoba Studelmij. Zij was geboren op 28 december 1731. Uit dit huwelijk werden zes kinderen geboren, die op één na nog geen jaar oud of dood geboren werden. Die ene was Jan Carel Frederik, die zou trouwen met Maria Susanna Johanna baronesse Van Dopff. Siegermund Wilhelm trouwde op 63-jarige leeftijd voor de tweede maal op 8 oktober 1776 te Hulst met Wilhelmina Catharina Wouters, geboren 7 september 1741 te Hulst en dochter van de auditeur-militair van het garnizoen te Hulst. Uit dit huwelijk werd één kind geboren, Willem Jan Jacobus van Franckenberg en Proschlitz, een halfbroer van Jan Carel Frederik dus. Deze Willem heeft uitgebreide aantekeningen nagelaten over zijn verblijf in militaire dienst onder andere tijdens de Franse inval in de Nederlanden in 1794 en over zijn verdere leven, vooral in Zeeland. Hij was de vader van de eerder genoemde kunstenaar Desiré Oscar Leopold van Franckenberg en Proschlitz.

Van Siegermund Willem von Franckenberg uit het huis Proschlitz is een door hem zelf geschreven dagboek gevonden. In augustus 1729 ging hij op avontuur, met de postkoets, via Sorauw, Maagdenburg, Lüneburg naar Hamburg en van daar met de boot naar Emden, waar het regiment

van de luitenant-generaal Baron de Visconse gelegerd was. Daar was zijn oom Carel Fredrich von Salisch op dat moment kapitein. Zo begon zijn militaire loopbaan. In 1743 is hij aangesteld tot buitengewoon ingenieur van Zijne Excellentie mijnheer de directeur-generaal en luitenant-generaal Hertell, die garnizoen hield in Den Haag. In juli 1744 vroeg hij om in het veld te worden ingezet. Hij kreeg daarop opdracht zich te plaatsen onder het bevel van generaal Graaf Maurits van Nassau. Vervolgens beschreef hij in zijn boekje van dag tot dag zijn ervaringen in het leger. In het kader van dit verhaal is er één dag interessant. Siegemund Willem lag net buiten Den Bosch bij Vught. *Den 31 ste (juli 1747) 's morgens ten 4 uhr is het corps op marsch gegaan in 3 colommes door Helvaert den Nieuwenhout en koomen campeeren op de heijde tussen Loon op Zant en Breda.* Het kan niet missen. Met *den Nieuwenhout* wordt Udenhout bedoeld. Hij zal onderweg bij de lokale bevolking hebben geïnformeerd naar de naam van de plaats, maar het niet goed hebben verstaan en er den Nieuwenhout van gemaakt. Hij kon onmogelijk bevroeden dat zijn zoon, die twaalf jaar later geboren zou worden, ooit juist daar kasteelheer zou worden.
In 1755 werd Siegermund sergeant-majoor en commandant van de vesting Veere, op 9 februari 1762 kapitein in het regiment van Villegas, op 11 november 1768 luitenant-kolonel en op 25 juli 1779 kolonel der Verenigde Nederlanden.

5.2. JAN CAREL FREDERIK VAN FRANCKENBERG EN PROSCHLITZ

Geboren in Veere

Jan Carel Frederik van Franckenberg en Proschlitz werd geboren op dinsdagavond 22 januari 1760 om 10 uur in Veere en gedoopt door dominee Hendrik Liens op 25 januari 1760 in de Kleine Kerk te Veere. Als peter trad op zijn grootvader Siegermund Nicolaas van Franckenberg, uit Nassadel, en meter was Johanna Studelmij, geboren Wartier, een familielid van moederszijde. Het was bij deze doop dat in het doopregister de naam "Von Franckenberg uit het huis Proschlitz" werd verbasterd tot "Van Franckenberg en Proschlitz". Over de jeugd van Jan Carel Frederik weten wij niets. Toen hij veertien was, stierf zijn moeder en toen hij zestien jaar was, huwde zijn vader voor de tweede maal. Ook hij trad in militaire dienst en werd op 18 september 1777 vaandrig in het regiment van Douglas op 19 oktober 1779 kapitein van de grenadierscompagnie van Von Brakel.

Huwelijk met Maria baronesse van Dopff

Jan Carel Frederik trad in het huwelijk met Maria Susanna Johanna baronesse Van Dopff op 21 januari 1788 te Hulst, op de dag van haar 28^{e} verjaardag. Hij vierde de volgende dag eveneens zijn 28e verjaardag. Het kan niet anders of ze hebben elkaar in Zeeland leren kennen. Hun vaders vervulden daar geruime tijd militaire functies.

Uit het huwelijk van Jan Carel Frederik met Maria Susanna Johanna werden vijf kinderen geboren. Zij stierven allen op jeugdige leeftijd op één na: Wilhelmina Elisabeth Joanna, geboren 26 juni 1794 te Breda. Uit de plaatsen van geboorte en overlijden van de kinderen is op te maken dat het gezin van Jan Carel Frederik tot circa 1791 in Hulst gewoond heeft en daarna in Breda. De verhuizing had wellicht te maken met het feit dat Jan Carel Frederik op 31 maart 1790 op zijn verzoek eervol ontslag kreeg uit de militaire dienst in de rang van luitenant-kolonel.
Waarschijnlijk kreeg hij kort daarna de functie van rijksontvanger der belastingen in de stad en baronie van Breda, want in het doopregister van de Waalse kerk te Breda stond hij bij de doop van zijn dochter Wilhelmina op 29 juni 1794 als "receveur de l'etat" vermeld.

Volgens de eerder genoemde aantekeningen van zijn neef verhief Lodewijk Napoleon, koning van Holland, Jan Carel Frederik in de adelstand en mocht hij zich voortaan baron Van Franckenberg en Proschlitz noemen. Dat zou er op kunnen wijzen dat hij zich voor het hof van Lodewijk Napoleon verdienstelijk had gemaakt.

Maire en schout

Volgens het besluit van de prefect van het departement Bouches du Rhin van 4 december 1812 werd Jan Carel Frederik benoemd tot "maire" van Udenhout. Op 1 januari 1813 werd de kasteelheer geïnstalleerd door adjunct-maire Jan Peter Willems. Toen in 1813 en 1814 de Fransen uit ons land verdwenen en het Koninkrijk der Nederlanden ontstond, bleef de burgemeester gehandhaafd in zijn functie, zij het dan onder de nieuwe titel van schout. De burgemeesterswedde bedroeg in deze

periode ƒ150,- per jaar. Hij bleef tot 1821 schout van Udenhout.

Een voorval in de periode dat Jan Carel van Franckenberg burgemeester van Udenhout was gaf een betrokkene aanleiding tot het schrijven van een gedicht. Onderstaand fragment vertelt over wat er gebeurde.

O braaf en dapper man, ik kom mijne dank betuigen
En van uw goedheid groot zich minzaam nederbuigen.
Ik weet het uw dank mijnheer voor zulk een heil recept
Dat u edelen mij in het bos daar voorgehouden hebt
Wanneer dat fluks het bijl was in de teen gedreven
En mijn daar had een wond met fors en kracht gegeven
Toen zei u edele daar kuilwater en azijn
Met zuiver linne er op zal't gauw genezen zijn.
't Is voor dees heilzaam raad dat ik wil dankbaar wezen
Daar op tien dagen tijds dees kwetsings is genezen.

Blijvende uw onderdanigsten dienaar
Johanis Antonius Hendrikus Knegtel

De juwelen van de barones 1824
In 1824 begon Jan Carel Frederik een administratie van de juwelen en het zilverwerk, die in het bezit waren van de familie. Hij noteerde de gegevens in twee verschillende boekjes: juwelen en zilverwerk gescheiden. Het juwelenboekje is niet gedateerd. Het notitieboekje van het zilverwerk draagt als titel: Zilverwerk 1824. Het handschrift in beide boekjes was in het begin hetzelfde. Uit allerlei opmerkingen is af te leiden dat de kasteelheer de auteur is.
In de loop van de tijd zijn de juwelen verschillende keren getaxeerd. De taxateurs staan met naam en toenaam genoemd. De eerste keer was het de heer Simonis uit de Spuistraat in Den Haag en de laatste was I. van Hemelrijck – Jacobs uit Antwerpen. Blijkbaar had men er regelmatig belang bij te weten wat de waarde van dat moment was. De administratie, opgezet door Jan Carel Frederik, is erg overzichtelijk. In drie tabellen noteerde hij de juwelen naar soort. Er was een tabel voor diamanten, een voor briljanten en een voor parels. Zo was de barones in het bezit van een paar oorbellen met 46 briljanten. Verder een kruis met 32 briljanten. Maar ze had ook een paar oorbellen met 50 diamanten en een speld ook al met 50 diamanten, afgezet met 48 briljanten. Wat te denken van een collier met 170 parels en een slotje met 1 grote en 24 kleine diamanten. Daarbij behoorden een paar oorbellen met 2 briljanten en 6 diamanten. Destijds was de waarde van het collier en de oorbellen maar liefst 1400 gulden.
Door de duidelijke registratie zien we dat in de juwelen in totaal 272 diamanten, 138 briljanten en 172 parels waren verwerkt. De totale waarde in 1824 was geschat op 2.614 gulden.

Verderop in het boek staan nog verschillende dingen geregistreerd, meestal zonder waarde. Zo is er het hoofdstuk *Kleinigheden, zilver, enzovoorts* en een hoofdstuk *Doos met en zonder garnituur.* Uit deze registratie blijkt dat er een hoge mate van handenarbeid moet zijn geweest in het kasteel. Er worden hier tientallen naaigarnituren, spelden en speldenkussens, breinaalden en werkdoosjes vermeld.

En er waren veel kandelaars. Zo waren er twee kandelaars van E. Grave uit Amsterdam uit 1790. Twee andere kandelaars waren van I. Davion uit Breda uit 1804. Twee kandelaars droegen het wapen van Wijhe waarbij stond opgetekend dat ze '*mij tot eene gedagtenis van mama Van Dopff gelaten zijn in 1816*'. Een herinnering dus aan zijn schoonmoeder Seijna Anna Elisabeth van Dopff. Een blakertje met een snuiter en domper blijkt *'mij in 1793 door een onbekende toegezonden'*. Een beetje vreemd, maar blijkbaar was hem niet bekend wie hem zo gunstig gezind was. Twee suikerstrooiers waren in 1825 bij de Weduwe W. van Gastel in Breda gemaakt. Of het nu gaat om lepels, een broodmand, een beschuittrommel, een theekistje theepot of melkkan, telkens komen de drie hiervoor genoemde vaklieden weer terug. Behalve zes koffielepeltjes '*die door Mama van Dopff aan mijn vrouw present gedaan zijn*'.

Overlijden
Op 4 maart 1827 overleed oud-burgemeester Jan Carel Frederik van Franckenberg en Proschlitz aan een beroerte. Hij ligt begraven in de Grote Kerk te Breda.
Maria Susanna Johanna baronesse van Dopff overleed op 11 november 1838 te Udenhout, Zij werd begraven op het familiekerkhof aan de Groenstraat.

5.3. GRAFSCHRIFTEN, UITHANGBORDEN EN WIJSHEDEN

De burgemeester vond een hobby in het verzamelen van kleine versjes. Hier volgt een kleine selectie uit een omvangrijke verzameling.

Grafschriften

Hier legt Jan Dromedaris,
in zijn leven Publicq Notaris,
en zijn wijf legt er bij,
die was nog publiker als hij.

Hier is in t graf gelegd, Matthias van den Tepel,
Hij leefde van de klok, dog stierf van de klepel.
(Matthias was een koster die was overleden nadat de klepel op zijn hoofd was gevallen)

Hier legt in ’t graf Jan van der Staal
koopman in paling en aal.

Cornelis, die hier leijd, zeer jammerlijk verstikte
een haring was zijn dood, die hij bijna inslikte
’t was beter voor dien man geweest na alle reden,
dat hij den haring eerst aan stukken had gesneden,
een wedspel, zo men zegt, was oorzaak dat hij ’t dede
maar hij verloor ’t spel en ook ’t leven mede

De molenaar, die hier legt, die heeft zo lang gemaalen,
tot eijndelijk hem de dood kwam van de moolen haalen

Hier ligt de roem der Esculapen,
treed, wandlaar! Zacht en laat hem slapen:
de man verdient de rust in ’t graf
die hij zoo velen gaf.

Hier ligt Hans Sinal
En dat is al.

Uithangborden

<u>Herbergier</u>
Daar is in de wereld geen groter fenijn,
Als vriendschap te toonen en vijand te zijn

<u>Bakker</u>
Die ’t nu niet met de Prins wil houwen,
zal ik in den oven douwen.

<u>Kaarsenmaker</u>
Dit huijs is gestigt,
Door een valsche schaal en te ligt gewigt.

Wijsheden

Gelukkig is de man, die zonder schulden leeft,
En buijten dien geen wijf, nog kind, nog kraaijen heeft.

Aan oude huijzen en jonge vrouwen,
valt veel te onderhouwen.

Geld, geweld en gunst,
Breekt regt, regel en kunst

5.4. HET LEVEN OP HET KASTEEL IN DE PERIODE 1830 - 1840

Een paar jaar na het overlijden van Jan Carel Frederik baron van Franckenberg en Proschlitz, in de jaren dat zijn weduwe de scepter zwaaide op het kasteel, brak de Belgische Opstand uit. Militairen werden in Udenhout gehuisvest, ook op het kasteel. Het leverde enkele boeiende anekdotes op.

De achtergrond is de Belgische Opstand van 1830 tot 1839. Er brak in België een volksoproer uit. Koning Willem I stuurde zijn oudste zoon Willem, de latere koning Willem II, met een legertje naar Brussel om poolshoogte te nemen. Bij het nieuws dat de prins in aantocht was, richtten de Brusselaars overal barricaden op. Willem I gaf zijn tweede zoon Frederik de opdracht Brussel gewapenderhand te heroveren. Enkele honderden Belgische patriotten boden onverwacht felle tegenstand en zij omsingelden de Nederlandse troepen in een park in Brussel. Dit had een Belgische overwinning tot gevolg. Daarop stelden de overwinnaars een Voorlopig Bewind aan, dat op 4 oktober 1830 de onafhankelijkheid van België afkondigde. De installatie op 31 juli 1831 van Leopold van Saksen-Coburg en Gotha als eerste koning der Belgen, maakte dat koning Willem I tot de aanval overging. Dat leidde tot de Tiendaagse Veldtocht van 2 tot 12 augustus 1831. De Fransen kwamen de Belgen te hulp. Willem I trok zich terug, maar demobilisatie bleef van kracht en een aanzienlijke troepenmacht bleef gelegerd in Noord-Brabant.

Dagboekfragment van Pieter Jacob Costerus

Op meerdere plaatsen in Holland werden legers van vrijwilligers opgericht zoals in Amsterdam en Leiden. Ook in Utrecht riep de hoogleraar Van Goudoever op tot bestraffing van de schuldigen aan het oproer. Ruim tweehonderd studenten meldden zich vrijwillig aan en het korps van de Utrechtse Vrijwillige Jagers ging deel uitmaken van het leger, waaronder Pieter Jacob Costerus. Deze soldaat heeft een dagboek geschreven. Op 10 mei 1831 bezocht hij kasteel De Strijdhoef in Udenhout.

"*De fraaiste wandeling voorzeker, die men van hier in den omtrek kan doen, is naar Udenhout. De weg gaat over Enschot en Berkel. Meestal heeft men eene laan, gevormd door hoogopgaande boomen, die eene aangename schaduw aanbieden. Hier ziet men geene dorre heide, maar weelig koornland, in vollen bloei, afgewisseld door tamelijk goede weiden. Bijzonderheden vindt men op geene der genoemde plaatsen, maar men treft te Udenhout een buitengoed aan, door eene vrij zonderlinge eigenaarster bewoond. Dezelve verloochent op verschillende manieren hare sekse en vindt er een genoegen in, voor man door te gaan. Mevrouw Van Frankenberg, zoo is de naam der vrouw, vond reeds bij het leven van haren man goed, zich in mansgewaad te tooien. Zij verkiest, vooral wanneer er vreemden bij zijn, gelijk het nu met inkwartiering meermalen het geval was. mijnheer! genoemd te worden en is er mede gediend, wanneer vreemden haar dezen naam geven. Vrouwelijke handwerken oefent zij niet uit, maar zoolang haar de jaren het toelieten, was zij eene dolle liefhebster van de jagt, reed zij als een man te paard en mogt zij gaarne visschen. Ook nu nog rookt zij tusschen beide, doch besteedt een voornaam deel van haren tijd aan lezen.*

Udo Murks op kasteel De Strijdhoef

Hieronder een integraal krantenartikel van de hand van H.J. Busé in de Leeuwarder Courant van 31 maart 1920, in de oorspronkelijke spelling.

UDO MURKS VAN UDENHOUT
Udo was, zooals men uit den naam zou kunnen opmaken, geen edelman noch een bourgeois, ja

zelfs geen proletariër. Hij was maar een hond, als stond hij in eenige opzichten hooger dan sommige menschen te zamen. Zijn vader, Murk Holzes, behoorde in 1831 tot het 2e bataljon der Mobiele Schutterij in Friesland, dat om de talrijke honden die er bij waren, gewoonlijk "Het hondenbataljon" werd genoemd; en daar zijn voorzaat in 1812 verzuimd had voor den Maire van Ferwerderadeel een geslachtsnaam aan te nemen, werd hij door de soldaten van het 2e bataljon Friesch-weg "Murk Holzes" genoemd. Deze Murk nu had korten tijd verkeering gehad met zekere Nienke Wijtses van hetzelfde bataljon, toen beide met de Friesche schutters ter Tiendaagschen Veldtocht waren uitgetogen, en na eenigen tijd van vaste en daarna sterke verkeering was het uitgeloopen op wat wij bij de menschen een huwelijk noemen. Alleen Murk zou uit den strijd terugkeeren; dan helaas, niet met lauweren gekroond, maar met schande overladen. Zonder eenige gewetenswroeging liet hij Nienke aan haar lot over, toen z.i. de wittebroodsweken achter den rug waren; en toen de verstootene, gescheiden als zij was van tafel en bed, een onverstorven weduwstaat had opgezet, bracht zij in het Brabantsche dorpje Udenhout een tweeling ter wereld; maar toen zij tijdens hare bevalling in de keuken van het kasteel aldaar den roffel hoorde slaan, sprong zij door het raam en volgde met prijzenswaardige trouw het bataljon. Toen zij na geëindigden marsch binnen de jurisdictie van het dorp nog een drieling het leven schonk, was haar dit te machtig en werd zij, na overleden te zijn, met militaire eer begraven. Van dit vijftal bleef één zoon in leven, die naar zijn vader Udo Murks werd geheeten en daar hij in Udenhout het levenslicht aanschouwde, werd door de soldaten in het vervolg over hem gesproken als zich noemende en schrijvende "Udo Murks van Udenhout". Het is van deze Udo, dat ik u vertellen ga wat ik vond opgetekend in het Journaal van mijn grootvader, die den Tiendaagschen Veldtocht meemaakte. Zijn eerste levensdagen marcheerde Udo België binnen, liggend op den ransel van mijn grootvader, die zich zijn lot had aangetrokken, niet alleen, omdat hij toevallig getuige was geweest van het kortstondig huwelijksgeluk zijner ouders, maar vooral, omdat hij als ijverig bestudeerder van Darwin's "Biologische Meesterwerken" wenschte na te vorschen, hoe de vaderlijke lichtzinnigheid en de moederlijke trouw in dit kind op elkaar zouden inwerken. De oude Murk Holzes namelijk bekommerde zich om beloften noch gevolgen en hield zich aan de leuze der mobiele Friesche Schutters: "Zoo menig stad, zoo menig meisje". Van de eerste levensdagen van Udo is dus niets te vertellen. Zelfs in den strijd lag hij op mijn grootvaders ransel, bemoedigde hem door goedkeurende kefjes op 7 augustus 1831 in het bekende gevecht bij Kermpt, waarbij zoveele mobiele schutters vielen, doch mijn grootvader overeind bleef staan, en 's avonds bij het bivakvuur leerde hij zijn zwarte kraaloogjes steeds verder opendoen om den baas te bestudeeren, die bij een reuzenvuur zat te lezen. Na tien dagen kwamen mijn grootvader en Udo Murks van Udenhout weer heelhuids uit België terug, doch bleven nog langen tijd op de grenzen.

Hoofdstuk 7

De familie Le Mire

Kees van Kempen, Hans Pickhard en Jan van de Voort

6.1. DE HERKOMST VAN DE FAMILIE LE MIRE

Afkomstig uit Noord-Frankrijk

De familienaam doet ons onmiddellijk aan een Franse herkomst denken. Dat is ook juist, zoals we nog zullen zien. Het familiewapen wordt als volgt omschreven: in blauw een zilveren keper, vergezeld van drie ronde antieke zilveren met goud omlijste spiegels; een zilveren met goud getraliede, omboorde, gekroonde helm met als helmteken een pronkende pauw in natuurlijke kleuren.
Vanwege de spiegels in het wapen zal men een relatie leggen met de Franse woorden “mirer” (= mikken, spiegelen) en “miroir” (= spiegel). Het is niet verwonderlijk dat “mire” in het oud-Frans de volgende betekenis kon hebben: “de man op wie de blikken gericht zijn”. Ook het Franse woord “admirer” (= bewonderen) wijst in dezelfde richting. In die betekenis zou de geslachtsnaam het eerst zijn voorgekomen in 1086. In dat jaar was er in het Franse Anchin een toernooi en een van de deelnemers was Robert de Quévi, bijgenaamd “Le Mire”. Hij was de stamvader van het adellijke geslacht Le Mire.
In Nederland komt de naam Le Mire voor het eerst voor in 1586 volgens gegevens in de Bibliothèque Wallonne te Leiden. Het was de tijd waarin de Franse protestanten, de zogenaamde Hugenoten, vervolgd werden. Velen vluchtten daarom naar de Nederlanden. Families met de naam Le Mire uit die tijd zijn in Noord-Nederland echter uitgestorven. In 1654 blijkt een in Brabant wonende familie Le Mire vorderingen te hebben op de eigenaars van de heerlijkheid Heeze en Leende. Een van de familieleden was Pieter Le Mire, secretaris van de Raad van Brabant. Door hun toedoen werd de heerlijkheid in 1655 publiekelijk verkocht. De familie Le Mire die zich in 1832 in Udenhout vestigde, kwam uit dezelfde landstreek als de eerder genoemde adellijke familie Le Mire, namelijk uit Picardië, het huidige departement van de Somme in Noord-Frankrijk.

De oudst bekende stamvader is Claude Mire, geboren omstreeks 1649 in het Franse Rouvrois en Senterre (nabij Roye), godsdienst katholiek. Hij had een ongeveer vier jaar oudere broer Pierre. Het beroep van Claude was boer. Hij overleed op 11 mei 1729 te Rouvroy, 80 jaar oud. Zijn vijfde kind, François Mire (1686-1741), werd kousenfabrikant te Rouvroy. Dat gold ook voor het derde kind van François, genaamd Jean François Mire (1711-1775) en vervolgens weer voor diens oudste zoon François Mire (1733-?). Laatstgenoemde ging in het nabij gelegen Fouquescourt wonen, waar zijn vrouw Eléonore Riquebourg (1721-1778) vandaan kwam en waar hij ook in 1758 trouwde. Hun derde kind, Pierre François Mire (1763-1847), koos een ander beroep, namelijk landmeter en verliet de geboortestreek. Hij vestigde zich te Mons (Bergen) in het huidige België en huwde er, vermoedelijk in 1802, Françoise Desirée Delnest (1780-1828).

6.2. DE FAMILIE LE MIRE OP DE STRIJDHOEF

Théophile François Le Mire (1803-1888)

Uit het huwelijk van Pierre François Le Mire en Françoise Desirée Delnest werd één kind geboren: Théophile François, op 29 maart 1803. Over de jeugd van Théophile François weten wij niets. Hij lootte in voor de militaire dienst en werd te Mons voor de nationale militie ingeschreven. Maar zoals in die tijd gebruikelijk was in meer gegoede families, en ook toegestaan, vond hij een “remplacant”, een vervanger, tegen betaling natuurlijk. Op dat ogenblik, waarschijnlijk ongeveer 21 jaar oud, was hij in opleiding voor landmeter (“élève géomètre”). Zijn moeder overleed, toen hij bijna 25 jaar oud was. Het is aannemelijk dat Théophile zijn toekomstige echtgenote Wilhelmina Elizabeth Joanna van Franckenberg en Proschlitz heeft leren kennen, toen hij zijn beroep van landmeter uitoefende in Udenhout. Omstreeks 1825 was hij als landmeter 1e klas bezig met opmetingen in de Kreitenhei voor de nieuwe steenweg Den Bosch-Tilburg. Op 24 mei 1832 om

tien uur werden Théophile en Wilhelmine door W. Pijnenborg, burgemeester van Udenhout, in de echt verbonden. Naast het echtpaar en de moeder van de bruid waren als getuigen aanwezig: Hermanus Derksen, tuinman, 72 jaar oud, Christiaan Kuijpers, onderwijzer, 50 jaar, Josephus van Vught, kuiper, 46 jaar, en Heijliger van de Pas, kleermaker, 36 jaar oud. Théophile en Wilhelmine trouwden onder huwelijkse voorwaarden. De akte daarvoor is opgemaakt op 31 maart 1832 met Jan Slots, landbouwer te Udenhout en kleermaker Heijliger van de Pas als getuigen. Er is geen gemeenschap van goederen, maar met hun goederen zullen zij elkaar wederzijds onderhouden. De bruid legateert bij vooroverlijden een bedrag van ƒ20.000,- in volle eigendom aan de bruidegom. Zij geven elkaar over en weer het vruchtgebruik tot na het overlijden van de langstlevende.
Uit dit huwelijk zijn twee kinderen voortgekomen. Op 10 mei 1833 werd Guillaume Théophile Lucien Frederic geboren. Als beroep van de vader wordt in de geboorteakte “rentenier” opgegeven. Op 4 november 1838 werd een dochter geboren: Wilhelmine Suzanne Alexandrinne. Een week later overleed schoonmoeder Maria Susanna Johanna baronesse Van Dopff, weduwe van Jan Carel Frederik van Franckenberg en Proschlitz. De rouwkaart, die Théophile Le Mire verzond, bevatte zowel het bericht van de geboorte van zijn dochter als het overlijden van zijn schoonmoeder.
Zijn dochtertje Wilhelmine bleef slechts kort in leven: op 26 januari 1840 overleed het kindje.

Naast het beheren van zijn bezittingen is Théophile Le Mire waarschijnlijk ook nog als landmeter actief geweest. In de Almanak voor de Provincie Noord-Brabant voor het jaar 1837 wordt hij genoemd onder de ambtenaren van het Kadaster in ‘s-Hertogenbosch. In een aan hem geadresseerde rouwbrief uit 1854 wordt hij als “landmeter eerste klasse bij het Kadaster te ‘s-Hertogenbosch” omschreven. Volgens een oorkonde in het archief van kasteel De Strijdhoef werd hij op 9 augustus 1869 door de Pruisische koning Wilhelm I onderscheiden met de ridderorde van de Rode Adelaar, vierde klasse. Volgens de overlevering in de familie was dat uit erkentelijkheid voor aan Pruisen bewezen landmeetkundige diensten.
Théophile François Le Mire overleed op zijn kasteel De Strijdhoef op 30 juli 1888 in de ouderdom van 85 jaar. Zijn vrouw was al 25 jaar eerder, op 30 januari 1863, in ‘s-Hertogenbosch overleden.

Théophile Le Mire stond in 1850 op de 74e plaats van rijkste Brabanders, gemeten aan de betaalde directe belasting. Hij betaalde ƒ397,58.

Guillaume Le Mire (1833-1916) en zijn gezin
Guillaume Théophile Lucien Frédéric Le Mire werd, zoals vermeld, geboren op 10 mei 1833 op kasteel De Strijdhoef. Van zijn jeugd weten wij alleen, dat hij in 1850 lid werd van de fanfare “Moed en Volharding”. Op 24 april 1862 huwde hij te Udenhout Clotilde Juliette Virginie Dincq. Zij was geboren te Mons in België op 1 juni 1842 en rooms-katholiek. Haar vader was grondeigenaar te Schaerbeek bij Brussel. Zij kregen acht kinderen.
Guillaume wist de bezittingen van de familie sterk uit te breiden. Behalve De Strijdhoef met bijbehorende gronden bezat hij nog meer onroerende goederen onder Udenhout, Loon op Zand en Drunen (onder andere “de duinen”), in Helvoirt, Haaren, Tilburg, ‘s-Hertogenbosch en Nistelrode. Hij behoorde tot de hoogst aangeslagenen in de belastingen te Udenhout en dat betekende dat hij op de kiezerslijst geplaatst werd en dus kiesrecht had. Zo betaalde hij in 1865 ƒ173,12 aan grondbelasting en ƒ166,66 aan personele belasting. In 1875 waren deze bedragen ƒ167,83 en ƒ95,35. De personele belasting had onder andere te maken met het aantal dienstbodes. Van alle Udenhouters betaalde Willem van Iersel veruit de meeste grondbelasting, ƒ378,22 in 1865, maar die leefde kennelijk sober, want hij werd slechts voor ƒ46,37 in de personele belasting aangeslagen. Ter vergelijking: in 1875 betaalde pastoor Felix Cuypers geen grondbelasting, maar wel het hoogste bedrag aan personele belasting in Udenhout: ƒ132,84. Udenhouts grootste grondbezitter noch de burgemeester noch de kasteelheer voerden zo’n luxe staat als de pastoor.

Guillaume Le Mire en zijn grote gezin leefden niet geïsoleerd van de rest van het dorp. Dat kon ook moeilijk, gezien de uitgestrekte bezittingen in Udenhout. Maar ook vanwege de jacht en de fanfare “Moed en Volharding”.
Guillaume Le Mire overleed op zijn kasteel op 21 oktober 1916, ruim 82 jaar oud, en werd op het familiekerkhof bij het kasteel begraven. Zijn echtgenote Clotilde Dincq overleed op 27 januari 1922.

Na het overlijden van moeder besloten de kinderen de bezittingen van hun ouders publiek te verkopen. Volgens de gedrukte veilingcatalogus vond de inzet op de onroerende goederen plaats op vier achtereenvolgende middagen vanaf maandag 4 september 1922 en de toeslag twee weken later. De veiling werd gehouden door notaris W.J. Wouters uit Oisterwijk in de herberg van A. Boom – Van Rooy te Udenhout. Op 4 september werd er tevens een verkoping van bomen gehouden. De te veilen onroerende goederen lagen in Udenhout, Loon op Zand, Tilburg, Drunen, Helvoirt en Haaren. Behalve het kasteel vielen daaronder boerderijen, dennenbossen, heide en duingronden, in totaal bijna 585 ha. De derde zoon van het gezin, Leo, kocht op deze veiling zijn ouderlijk huis, kasteel De Strijdhoef en bijbehorende landerijen. Daar was wel enige durf voor nodig, want de jaren twintig en dertig waren economisch niet van die florissante jaren, die het ook toen al moeilijk maakten zulke grote landgoederen rendabel te exploiteren. Een gedeelte van de resterende onroerende goederen hielden Leo en zijn broers en zusters (Charles uitgezonderd) aan zich zonder het te verdelen.

In bijlage 3 staat de volledige genealogie van het gezin van Guillaume vermeld.
Guillaume's oudste zoon Charles, geboren op 18 september 1863, studeerde rechten in Utrecht, Hij kreeg op 20 januari 1899 eervol ontslag als 2e luitenant uit het 7e bataljon van de rustende schutterij in Noord-Brabant wegens buitenlands verblijf. Hij was daarvoor omstreeks 1890 commanderend officier van een expeditieleger in Belgisch Congo geweest en was gevestigd als groothandelaar in wijnen te Brussel van 1897-1900. Intussen was hij op 29 januari 1898 te Brussel getrouwd met Johanna Maria Scholtze uit Udenhout, geboren op 13 september 1875. In 1900 richtte Charles in Rotterdam een importgroothandel in damesmode-artikelen op, die in 1927 naar Den Haag werd verplaatst. Daarmee oefende Charles weer een "textiel"-beroep uit zoals zijn Franse voorouders in de 17e eeuw ook gedaan hadden: die waren kousenfabrikant. Zijn vrouw stierf te Rotterdam op 18 maart 1923. Hijzelf overleed op 2 september 1941 ten gevolge van een val in Den Haag tijdens de verduistering. Zij kregen één zoon, Jules Louis Corneille, geboren op 6 juli 1897 te Jean-Molenbeek bij Brussel, die in de zaak van zijn vader kwam.
Guillaume's dochter Blanche, geboren op 1 januari 1879, trad in bij de zusters Franciscanessen te Dongen en overleed op 10 januari 1968.

Leo Le Mire (1876-1970)
Leo Cesar Jean Théophile Le Mire was geboren op 12 november 1876 op De Strijdhoef en trouwde in 's-Heerenberg op 26 mei 1909 Maria Claessen. Zij was geboren te Zeddam op 7 januari 1878. Uit dit huwelijk kwamen drie kinderen voort: Eleonore Juliette Theodore, geboren te 's-Heerenberg op 30 januari 1912, Arthur Joseph Leo, geboren te Bandoeng 30 september 1914 en Clotilde Virginie Maria, geboren 23 december 1916 te Bandoeng. Leo trok kort voor de Eerste Wereldoorlog met zijn gezin naar Nederlands-Indië om daar een nieuwe toekomst op te bouwen. Hij was er werkzaam als administrateur op plantages op het eiland Java. Een administrateur was in dienst van een cultuurmaatschappij, die plantages in erfpacht had. De administrateur was op een plantage de baas en werd door de lokale bevolking *toenan* satoe genoemd, meneer één. Naast de administrateur was er een technische man, *toean* doea ofwel meneer twee. Kort na de Eerste Wereldoorlog keerde Leo Le Mire met zijn gezin naar Nederland terug.

Leo Le Mire overleed op De Strijdhoef op 13 augustus 1970, bijna 94 jaar oud, en werd op 17 augustus begraven op het familiekerkhof. Zijn echtgenote Maria Claessen volgde hem op 22 september 1973, bijna 96 jaar oud.

De kinderen gingen op kostschool. Eleonore en Arthur volgden na de middelbare school een opleiding aan de kunstacademie in Den Haag, waar Arthur op de fiets naar toe ging.
Eleonore huwde Karel Leijten, textielimporteur te Eindhoven. Karel overleed in 1994 en is begraven in Eindhoven, Eleonore overleed op 5 januari 2006, 94 jaar oud, en is begraven op het familiekerkhof in Udenhout. Karel Leijten en Eleonore Le Mire hadden twee kinderen, Leo en Arthur Leijten.
Arthur Le Mire werd in 1940 benoemd aan de Rijks H.B.S. Koning Willem II in Tilburg en aan een lyceum in Eindhoven als leraar tekenen, een fulltimebaan, die hij heeft uitgeoefend tot aan zijn pensioen in 1979. Arthur was de eerste docent die met de auto naar school kwam, een

Volkswagen kever. Hij kreeg daar de bijnaam “mijnheer Tojo”. Een oud-collega geeft als verklaring van de naam: Arthur leek op generaal Tojo, die minister van oorlog van Japan was in 1941.
Arthur trouwde met Danny Klijn en woont in Breda. Arthur is nu 97. Het echtpaar heeft twee zonen.

Clotilde Le Mire (1916-1994)
Dochter Clotilde, die in 1964 het eigendom verwierf, werd kasteelvrouwe.
In 1966 al verhuurde Clotilde kasteel De Strijdhoef aan de zusters Franciscanessen van Dongen, die het in eerste instantie gebruikten voor de vakanties van de zusters en die het later hebben ingericht voor het houden van bezinningsdagen. Deze verhuur was natuurlijk tot stand gekomen via haar tante Blanche Le Mire.

In 1985 is een stichting opgericht onder de naam “Stichting Vrienden van het kasteel”. Doel was om het kasteel en de kasteeltuin in stand te houden en te verfraaien. Het bestuur bestond uit Clotilde Le Mire, Notaris van Hussen (voorzitter), Hein van den Berg (secretaris) pastoor Van Sprang en Louis Bol (penningmeester). De stichting wilde de speciale plaats die het kasteel in Udenhout heeft benadrukken maar in feite was het ter ondersteuning van Clotilde. Als eerste activiteit organiseerde zij in 1985 de slotmanifestatie van kasteelfeesten met een tentoonstelling onder de naam ‘D’après nature’. Er werden 45 aquarellen getoond van Wilhelmine van Franckenberg en Proschlitz, de echtgenote van Théophile Le Mire. De stichting heeft nog bemiddeld in de verhuur van het kasteel en is daarna, in 1990 ontbonden.
In 1989 vestigde Luc Schelstraete zijn advocatenkantoor in De Strijdhoef. Tot in 1999.

Clotilde Le Mire overleed in 1994. Zij is begraven op het familiekerkhof.

Arthur Leijten
Nog voor haar overlijden heeft Clotilde Le Mire een eigendomsstructuur opgezet die de continuïteit van kasteel De Strijdhoef als familiebezit moest waarborgen.

In de Staatscourant van 31 mei 1989 stond de oprichting van de Beheermaatschappij De Strijdhoef BV aangekondigd. Het kasteel en het landgoed zijn fiscaalrechtelijk ondergebracht in een zogenaamde transparante natuurschoonwet BV. De aandelen van deze BV zijn civielrechtelijk in eigendom van een stichting. De gebouwen op het landgoed worden verhuurd, het kasteel aan enkele bedrijven. De gronden, behorend bij het landgoed, worden deels verpacht aan landbouwers uit het dorp. De opbrengsten uit verhuur en pacht vormen samen de voornaamste inkomstenbron. Daartegenover staan natuurlijk kosten, zoals de dagelijkse kosten, die wij allen kennen, voor water, elektriciteit en gemeentelijke belastingen. Deze posten zijn echter bescheiden vergeleken met de uitgaven voor onderhoud van gebouwen, tuin en park. Arthur Leijten is directeur van de natuurschoon BV en dat maakt hem feitelijk tot kasteelheer. Hij is verantwoordelijk voor het beheer, de administratie, de belastingaangiften, enzovoorts.

Arthur Leijten, zoon van Karel Leijten en Eleonore Le Mire, trouwde in eerste huwelijk Gerritje Dekker. Het gezin telt drie kinderen. De oudste, geboren in 1980, is Baaf. In 1982 volgde een tweeling, dochter Edmee en zoon Thom. De eerste vier letters van Edmee verwijzen naar vier familieleden: Eleonore (oma Leijten), Diewertje, Maria, Elena.
Arthur Leijten werkte bij Nutricia, dat werd overgenomen door Danone. Hij leerde er zijn in Schotland geboren vrouw Sandra Giffen kennen met wie hij op 9 mei 2003 in tweede huwelijk trouwde en jarenlang in Liverpool woonde. Sandra kreeg van Danone een uitdagende opdracht in Amerika met als gevolg dat Arthur en Sandra in juli 2010 naar Amerika verhuisden, in de omgeving van de stad Washington. Arthur is nu zelfstandig consultant.

Kasteel De Strijdhoef wordt nog altijd verhuurd. Na Advocatencollectief Schelstraete (tot 1999) en Adviesbureau Steenhaegen Condor BV (van 1999 tot 2001) is nu Balsbroeck Vastgoed BV de huurder.

6.3. HERINNERING

We sluiten dit hoofdstuk af met persoonlijke herinneringen van Eleonore Le Mire, de moeder van

de huidige kasteelheer Arthur Leijten. Eleonore was al op betrekkelijk hoge leeftijd toen zij besloot voor haar beide zonen Arthur en Leo haar levensverhaal op te schrijven. Het verhaal wordt hier verkort weergegeven.

Indië

Ruim een jaar na de geboorte van Eleonore verhuisde de familie naar Indië. Vanuit Rotterdam begonnen ze aan de reis die hen via het Panamakanaal voerde en drie weken zou duren. Na aankomst in Batavia heeft het gezin het eerste halfjaar in Hotel des Indes in die plaats gewoond, omdat hun eigen huis nog niet klaar was. Haar vader had een baan als administrateur bij een rubberplantage in Poerwakarta. Er werd hem in die tijd het nodige aangeboden, maar hij heeft altijd alle schenkingen afgewezen. Jaren later, toen Eleonore als verpleegkundige werkte in het Wilhelmina-gasthuis in Amsterdam, vroeg een collega aan haar of haar vader de Le Mire was die in Indië had gewerkt. Toen ze bevestigend antwoordde, kreeg ze te horen dat hij nooit rijk zou worden want hij was veel te eerlijk. Het vervoer van de familie ging met een rijtuigje of haar vader ging te paard. Moeder was er lerares Nederlands. Eleonore was erg onder de indruk van de magische krachten van onder andere de medicijnman: de beroemde Stille Kracht. Dat kwam vooral omdat ze diverse buitengewone maar vooraf voorspelde gebeurtenissen had meegemaakt. Ook werd zij eens snel genezen van een zeer hoge koorts. Het gezin is op verzoek van oma, de moeder van vader, naar Nederland teruggekeerd. Blijkbaar voelde zij haar einde naderen en ze wilde haar zoon met zijn gezin nog één keer zien. Deze terugkeer zou voor een paar maanden zijn, maar werd uiteindelijk definitief. Vader en moeder zouden in eerste instantie terugkeren maar dan zonder de kinderen. Toen het bijna zover was, kwam vader tot de conclusie dat hij zijn kinderen niet kon missen en besloten zij te blijven. Op 29 juni 1919 kwamen ze aan in Rotterdam en gingen met de trein naar Tilburg, van daaruit met een rijtuig naar Udenhout. Zij gingen op het kasteel bij de rest van de familie wonen. *Tante Marie José en Anita woonden in het hoofdgebouw. Tante Wilhelmine, tante Jeanne en oom Théophile woonden 's zomers met hun moeder (Eleonore's oma) in de rechter zijvleugel. Iedereen sliep echter in het hoofdgebouw waar iedereen een eigen slaapkamer had. Met een kaars in een koperen blaker gingen we naar bed. We moesten twee grote trappen op want de slaapkamers waren helemaal boven. In de huiskamer en de salon hingen olielampen en kroonluchters met kaarsen. De haarden werden gestookt met kolen en hout.*

Koets met paard en al de gracht in

Meteen na de dood van oma Dincq begon een periode van grote veranderingen. De spullen werden verkocht en vooral Tilburgse fabrikanten en geestelijken lieten zich hierbij niet onbetuigd. Al het kristalwerk werd door hen opgekocht. Eleonore beschreef het een en ander met de nodige weemoed. Blijkbaar vond de verkoop van de roerende goederen plaats buiten voor het kasteel, waarbij Eleonore aantekent dat het gelukkig goed weer was. De verkoop bracht het nodige teweeg bij sommige familieleden. Een 48-delig servies werd door wollenstoffenfabrikant Enneking uit Tilburg gekocht. Schilderijen, klokken, horloges, waaronder een van Frans Joseph van Oostenrijk, gingen van de hand. Ook Chinees aardewerk, koperen spullen en zilver bestek in de bijbehorende dozen verwisselden van eigenaar. Heel veel oude poppen, pruiken uit de pruikenkamer, houten beelden en 7 spinnewielen. Schilderijen van Koekoek, Ruysdaal en Rembrandt werden verkocht. *Moeder heeft vele malen geboden op vooral de serviezen en het kristal maar de geestelijken gingen er telkens overheen,* vermeldt Eleonore met spijt. Vier grote arrensleeën met fraai gekleurde dekens en stoven kwamen onder de hamer. Hiermee ging de familie Le Mire altijd op visite bij de Tilburgse fabrikanten zoals van Spaendonck, Eras, Mutsaers en dokter Weijers. Of bij de familie in Breda. Hierbij is op een keer de koets met paarden en al de gracht ingereden waarbij het dochtertje van de koetsier is verdronken. Zij is later op het familiekerkhof in Udenhout begraven.

Vader en moeder kochten het kasteel voor 85.000 gulden. Een fabelachtig bedrag. Oom Arthur en tante Marie en hun twee kinderen verhuisden naar Rotterdam. Tante Jeanne ging naar Breda en Charles naar Den Haag. Tante Wilhelmine vertrok naar Engeland en oom Théophile bleef in Udenhout. Het kasteel bleef bijna leeg achter.

Naar de duinen

Eleonore schreef dat ze 's avonds naar bed werd gebracht door de huishoudster en dat haar ouders, oom Théophile, tante Jeanne en tante Wilhelmine dan beneden muziek maakten, zaten te

lezen of een spelletje schaak speelden. *Clotilde en ik moesten naar kostschool in Dongen (tante Blanche was daar franciscanes) en Arthur naar de Augustijnen in Eindhoven. We vonden het niet leuk om van huis te zijn. Even zijn we nog in Felix op school geweest. De vakanties waren we thuis. 's Winters werden er spelletjes gedaan en gewandeld en 's zomers gingen we naar de duinen.*
Een deel van de Drunense duinen was familiebezit en is in de loop van de twintiger jaren verkocht aan Natuurmonumenten. In de duinen stonden twee geriefelijk ingerichte vakantie-theehuisjes. Er werd vaak thee gedronken en van daaruit gewandeld. Maar er werd steeds ingebroken en er is veel gestolen. De fundamenten hebben er nog heel lang gelegen.

Gedurende de Tweede Wereldoorlog was het kasteel voor velen een veilige plek; Naast de familie ook voor de familie Van Delft van de kinderwagenfabriek in Tilburg en vele kennissen. Tot de Duitsers er hun intrek namen. De familie moest naar boven. De granaten stonden op de vensterbank en de paarden liepen op de binnenplaats. De wijnkelder werd geplunderd en de kachels kapot gestookt. Op het dak was een grote Rodekruisvlag geplaatst.

Tot slot bevatten de aantekeningen van Eleonore nog een nauwkeurige beschrijving van de boomgaard en alle vruchten die er werden geoogst. Het fruit werd verkocht op de veiling van de NCB in Tilburg.

Hoofdstuk 7

De relatie van de kasteelbewoners met het dorp

Lia Clement – Verhoeven, Frank Scheffers en Jan Denissen

De eerste contacten met het dorp

In 1759 kwam de Grote Strijdhoeve in het bezit van Willem baron van Dopff via zijn vrouw Seijna baronesse van Borssele. Bij de bouw van het kasteel in 1760/1761 werden Udenhoutse arbeiders betrokken, zoals voor het bakken van stenen in veldovens. Ook de aannemer zal gebruik hebben gemaakt van plaatselijke ambachtslieden. Op een bewaarde lijst van arbeiders komen namen voor als Jacobus Hamers, Willem Raijmakers en Lambert Smolders. Achternamen die ook nu nog bekend zijn in Udenhout.

Om verschillende redenen was het contact daarna niet intensief. Aanvankelijk was het kasteel niet permanent bewoond. Baron Van Dopff was vaak onderweg. De volgende bewoner, de familie Van Franckenberg en Proschiltz, woonde afwisselend in Breda en Udenhout. Maar er waren voor de Udenhouters nog meer redenen voor afstand tot de kasteelbewoners. Zij waren immers van de adellijke stand en behoorden tot de elite en gewone doorsnee dorpsbewoners hadden daar nauwelijks contact mee. Bovendien waren de kasteelbewoners toen protestant, terwijl in het dorp verder nagenoeg iedereen katholiek was. Maar ook was er een afstand omdat de kasteelbewoners Frans spraken. Dat is zo gebleven tot de dood van Clotilde Le Mire – Dincq in 1922.

Er was wel over en weer contact door personeel, maar ook door bijvoorbeeld houtverkopingen en verhuur van onroerend goed. In de wintermaanden organiseerden de kasteelheren zeer regelmatig een houtverkoping, op zijn minst om de paar jaar. Ook de jacht bracht hen in contact met de Udenhoutse bevolking. En baron Van Dopff won in 1779 het koningschieten bij het gilde St.-Antonius en St.-Sebastiaan.

Na de baronnen Van Dopff en Van Franckenberg en Proschlitz kwam de familie Le Mire. Théophile Le Mire was een landmeter, die omstreeks 1825 opmetingen verrichtte voor de toen nieuwe steenweg van ’s-Hertogenbosch naar Tilburg. Volgens de overlevering was hij het die herbergier Hendrik Verbiezen aanraadde zijn café aan de nieuwe steenweg Quatre Bras te noemen. Met deze naam kennen de Udenhouters nu nog de kruising van de Rijksweg N 65 met de weg van Udenhout naar Oisterwijk.

In de relatie tussen de kasteelbewoners en het dorp lijkt een doorbraak te zijn gekomen met de oprichting van de fanfare in 1842. Théophile Le Mire was een van de oprichters en zijn muzikale zoon Guillaume werd al snel instructeur. Daardoor kwamen er meer contacten over en weer. Maar later had ook het grote gezin van Guillaume veel contacten in het dorp. Zijn vrouw Clotilde Le Mire – Dincq richtte een kindergilde op met de naam de Kleine Schutterij. Het gilde organiseerde optochten en kinderfeesten. Ieder jaar was de kasteelvrouwe samen met haar personeel weken bezig om voor de kleintjes van Udenhout prijzen klaar te maken om die bij het jaarfeest uit te reiken.

Toch is er altijd wel enige afstand gebleven. Dit kwam omdat de kinderen van de kasteelbewoners al vroeg naar een internaat gingen. De betrokkenheid met de Udenhoutse samenleving kwam niet in hun jeugd tot stand. Maar ook gold, dat men in Udenhout over het algemeen opzag tegen de kasteelbewoners.

De contacten via het geloof

Willem van Dopff was protestant, evenals zijn vrouw en zijn kinderen. Vanaf het in eigendom krijgen van de Grote Strijdhoeve in 1759 heeft de familie Van Dopff een rol gespeeld in de zeer kleine protestantse gemeente van Udenhout. Tot 1866 stond er links van het huidige raadhuis een achthoekige kapel. Die werd door de protestanten gebruikt, terwijl de katholieke inwoners voor de kosten opdraaiden.

Met de val van ’s-Hertogenbosch in 1629 was het even de vraag of met Den Bosch ook de Meijerij naar de Republiek was overgegaan. Bij het einde van de Tachtigjarige Oorlog met de Vrede van Munster in 1648 kwam daar duidelijkheid over. De Meijerij en de rest van Noord-Brabant vielen voortaan als Generaliteitsland onder de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Alle katholieke kerken gingen over in protestantse handen. Zo ook de Cruysstraetse kapel in Udenhout, die in 1648 overging naar de Nederduits-gereformeerden. In het begin bediende Petrus

Cuyk, de dominee van Loon op Zand, de Udenhoutse protestantse kapel. Uit een getuigenverklaring van 1680 blijkt, dat er tot enkele jaren daarvoor slechts twee of driemaal per jaar werd gepreekt. In 1680 gebeurde dat elke 14 dagen voor 20 tot 30 toehoorders. In 1684 ging na een lange procesgang het onderhoud van de kapel over naar de Udenhoutse regenten. Dat leverde bij de katholieken de nodige irritatie op, mede omdat zij zelf ook nog een stenen schuurkerk te onderhouden hadden. Een eeuw later was de protestantse kapel zo bouwvallig geworden, dat de regenten van Udenhout er niet meer onder uit konden om een nieuw kerkje te laten bouwen. Architect en landmeter Hendrik Verhees uit Boxtel maakte in 1783 een ontwerp dat ƒ7.000,- zou gaan kosten. Na enig geharrewar werd het in 1788-1789 gebouwd door aannemer Jan de Waal uit 's-Hertogenbosch. Op 10 oktober 1788 legde de jongste dochter van baron Van Dopff, jonkvrouwe Eleonore Gabrielle Johanna, de eerste steen, in aanwezigheid van Mr. S. Rypperda, secretaris van Oisterwijk, en predikant Cornelis van Strijen. De regenten van Udenhout besloten ter herinnering aan deze gebeurtenis een steen met het wapen van de jonkvrouwe in de gevel van de kapel te laten inmetselen. Deze steen bevindt zich nu op het kasteel. Men kan er de volgende tekst op lezen:

Gedachtenis dat de Hoog Edele Gebooren Jonkvrouwe Eleonore Gabrielle Johanna Baronesse van Dopff op de 10 October 1788 den eersten steen van deze kerk heeft gelegd

't Ontdekte Heilig Heim
Van Gods gekruisten Soon
Te hooren op een toon
Die 't hart voor God doet leeven
Om Hem te dienen
Die van Sijnen glorie troon
Aan Zondaars 't Hoogste heil
Voor 't Eeuwigheid wil geeven
Is 't oogmerk van dit huis
Geheiligd door gebeen
Een edele telg van Dopff
Lag hier den eersten steen.

De leden van de Hervormde Gemeente hadden graag gezien, dat hun kerkje twee klokken zou krijgen, maar de Staten-Generaal vonden dat te duur. Baron Van Dopff schonk daarop de tweede klok. Zo kon de ene klok dienen voor de kerkdiensten en de andere voor de gemeentelijke aankondigingen. De Udenhoutse regenten bedankten baron Van Dopff op 20 januari 1790 voor de klok. Dat gebeurde schriftelijk omdat Van Dopff in die tijd commandant van de troepen in Amsterdam was. Dat het nieuwe protestantse kerkje de woede opwekte van de katholieke bevolking bleek uit een oproep van de regenten aan de Udenhoutse ouders om hun kinderen op straffe van flinke geldboetes te verbieden om stenen en modder naar het kerkje te gooien. Deze oproep deden de regenten op dezelfde dag dat zij baron Van Dopff bedankten voor het klokje. De eerste activiteit in het nieuwe kerkje had waarschijnlijk plaats op 23 september 1789, toen Eleonore Gabriella Seyna Derksen, dochter van tuinman Hermanus Derksen en Helena Fritz er gedoopt werd met jonkvrouwe Eleonore baronesse Van Dopff als meter.

In de Franse tijd was de familie Van Dopff – Van Franckenberg betrokken bij de succesvolle pogingen te voorkomen dat de katholieken zich het protestantse kerkje zouden toe-eigenen. Op 13 september 1798 was vanwege de gemeente Udenhout een schikking overhandigd. De Udenhoutse protestanten antwoordden per brief, dat dit kleine koepelkerkje veel te klein was voor de 1600 à 1700 zielen tellende rooms-katholieke parochie. Deze brief was, behalve door predikant Cornelis van Strijen, mede ondertekend door Seijna Anna Elisabeth baronesse van Dopff en haar schoonzoon Jan Carel Frederik van Franckenberg en Proschlitz.

In 1845 waren mevrouw Le Mire – van Franckenberg en Proschlitz en haar zoon Guillaume Le Mire de enige lidmaten van de Hervormde Kerk te Udenhout. Mevrouw Le Mire was toen echter al doof, zodat een openbare kerkdienst geen nut meer had. De kerkenraad te Oisterwijk verzette zich in 1845 nog hevig tegen pogingen van de gemeente Udenhout om de hervormde kerk af te breken

om daar het raadhuis te kunnen bouwen. In 1847 vroeg de kerkenraad aan Théophile Le Mire als bemiddelaar op te treden om na te gaan of de gemeente alsnog geïnteresseerd was in de koop van de kapel. Dit heeft waarschijnlijk niets opgeleverd, want daarna verzocht de kerkenraad subsidie aan de koning. Pas in 1866 kocht de gemeente de kapel, die daarna werd afgebroken.

Guillaume Le Mire trouwde met de katholieke Clotilde Dincq. Hun acht kinderen werden allen katholiek gedoopt. Op 8 mei 1912 vierden Guillaume Le Mire en zijn vrouw Clotilde Dincq hun gouden bruiloft. Dat werd onder andere gevierd met een mis met drie heren. Pastoor Van Eijl schreef in het memoriaal: *Op priedieus zaten de jubilarissen en daarachter hunne kinderen Théophile, Leon, Arthur, Charles, Wilhelmina, Jeanne, Virginie. Allen communiceerden onder de H. Mis, behalve Charles (toen niet praktiserend) en de jubilaris, welke protestant is.* Bij het overlijden van Guillaume in 1916 schreef pastoor Van Eijl: *Helaas protestant, in naam althans. Ik had altijd nog gehoopt, hem op eene of andere wijze den hemel binnen te smokkelen. Vooral sedert hij op providentiële wijze den dood door verdrinking ontkomen was. Een toevallige in het kasteel gelogeerde dame hoorde 's nachts zijn zwakken hulpkreet uit de kasteelgracht.*
Toch bleek Guillaume geen afkeer te hebben gehad van de katholieke kerk want hij bood op 23 december 1890 aan de bisschop het kasteel te koop aan. Hij zei in een brief, dat het bijzonder geschikt was voor een klooster. Tot verkoop van het kasteel aan de bisschop is het echter nooit gekomen.

De zoon van Guillaume, Leo Le Mire, en zijn vrouw kregen regelmatig pastoor Prinsen op bezoek. Maar ook de kerkmeesters Pieter Vermeer en Pieter van Dam waren vaste en regelmatige bezoekers van het kasteel. Toen Leo Le Mire in 1956 zijn 80^{e} verjaardag vierde, was Leo Bäumler bezig met het maken van de kopstukken van de banken. Ter gelegenheid van zijn verjaardag bood de pastoor Leo Le Mire een bank aan. Op de bank staat het familiewapen van Le Mire met drie spiegels (spiegel = mirror), een helm en een pauw. Uit dit geschenk blijkt wel de goede verstandhouding tussen de pastoor en de kasteelheer. Het is natuurlijk niet uitgesloten dat Leo Le Mire iets geldelijks tegenover "dit geschenk" heeft gesteld ten behoeve van de kerk. Dat vertellen de analen echter niet. De veronderstelling is gebaseerd op het feit dat anderen die inspraak kregen in een bepaalde voorstelling op een kopstuk van een bank daarvoor ook hebben betaald.

Bij de bouw van de Mariakapel aan de Schoorstraat in 1947 schonken Leo Le Mire en zijn echtgenote een bronzen luiklokje. Het betreft een Spechtklokje, vervaardigd door de Rotterdamse klokkengieter Johannes Specht. Het is een klokje uit de achttiende eeuw. Het had vroeger in de poort van het kasteel gehangen en daarna nog in het ijzeren torentje van de boerderij van het kasteel. Hiermee kon men de arbeiders laten weten dat het etenstijd was. In de jaren zeventig van de vorige eeuw hebben vandalen een vuurtje gestookt in de toren van de Mariakapel. Die klok is toen naar beneden gevallen en daarbij gebarsten. Pastoor Gevers gaf dit klokje terug aan de familie Le Mire. Het kapotte klokje is toen opgehangen in een klokkenstoel in de tuin bij het kasteel. In 2007 is het initiatief genomen om dit klokje te repareren. In 2008 is het gerestaureerd door de firma Eijsbouts. Daarna is het weer opgehangen in het kapelletje aan de Schoorstraat. Op 30 mei 2008 is het onder grote belangstelling ingezegend.

Contacten via het grondbezit
In de loop der jaren hebben de kasteelbewoners vele gronden gekocht en weer verkocht en weer teruggekocht. Deze transacties brachten contacten met de Udenhouters met zich mee. Maar nog meer natuurlijk het verhuur en het verpachten van die onroerende goederen.

In 1759 werd Willem baron van Dopff via zijn echtgenote eigenaar van de Grote Strijdhoeve. In 1770 kocht hij de Kleine Strijdhoeve. Dit is het gebied waarop nu onder andere de rectorswoning en Vincentius staan. Op 22 september 1767 kocht hij bovendien van de prins van Oranje, stadhouder Willem V, een boerderij in het Biezenmortelse kwartier, de Prinsenhoeve aan de Hooghoutseweg. Langs de oprijlaan staan twee stenen leeuwtjes. Na het overlijden van Seijna douairière van Dopff in 1816 komt de Prinsenhoeve in handen van schoonzoon Carel Lodewijk Brunet de Rochebrune. Die woonde toen in Oostende en was getrouwd met freule Eleonore Gabrielle van Dopff, de jongste dochter van Willem van Dopff. De Prinsenhoeve bestaat dan uit een huis, erf en schuur van de negende klasse. Hij verkoopt de Prinsenhoeve aan Jacob Hendrik Mastenbroek van

beroep logementhouder te Helvoirt

In 1845 bouwde Théophile Le Mire een boerderij tegenover de Slijkhoeve aan de Biezenmortelsestraat. Het was een huis van de achtste klasse. Het huis van 1845 moet voor 1872 al weer zijn afgebroken of afgebrand. Later is er blijkbaar weer een nieuw huis gebouwd. Dat huis zal dan gesplitst zijn in twee woningen waarvan dat van de familie Kuipers tevoren werd bewoond door Frans Dekkers en zijn vrouw Antonia Brok en de andere woning door Adrianus van Nieuwburg en zijn vrouw Anna Maria van Esch. Deze personen worden ook vermeld in de catalogus van de openbare verkoop van bezittingen van de familie Le Mire in 1922. Het boerderijtje wordt dan omschreven als *een vruchtbaar boerderijtje, bestaande uit een hecht en sterk gebouwde landbouwerswoning met schop, erf, tuin, bouw- en weiland, schaarbosschen met opgaande boomen, samen groot ongeveer 5.11.65 Ha. Het boerderijtje was koop 8 van het landgoed "De Baronsvelden".* Dit landgoed bestond uit een brede strook grond lopende van de Biezenmortelsestraat tot aan de Zandkant. Op de Zandkant stond een andere boerderij die de Le Mires later gekocht hebben.

Op 19 februari 1875 kocht Théophile Le Mire van Adriaan Jan van de Wetering, landbouwer te Drunen een perceel duinen kadastraal bekend gemeente Drunen sectie D 765 groot 3.52.70 ha. Dit perceel ligt achter het tegenwoordige Bosch en Duin. In 1886 laat Théophile hierop een huis bouwen. Het perceel wordt dan gesplitst in de nummers D 1437 huis en erf en D 1438 perceel voor het huis tot aan de gemeentegrens met Udenhout. De rest van de percelen is toegevoegd aan de andere percelen van Le Mire.

De familie Le Mire had ook gronden buiten Udenhout, zoals de Helvoirtse Hoeve. In de 19e eeuw had Théophile François Le Mire gronden aangekocht die in het bezit waren van de voormalige gemeente Helvoirt. Hij had de heidegronden laten ontginnen en bossen aangelegd. Volgens overlevering was het huis, dat nu "De Helvoirtse Hoeve" is, gesticht als jachthuis van de familie Le Mire uit Udenhout. Hiervan is in kadasterstukken niets meer terug te vinden. Onderzoekers zitten nog steeds met de vraag waarom er zo'n statige imposante beukenlaan aangelegd is die vanaf "De Helvoirtse Hoeve" over de Margrietweg doorloopt het bos in, richting Udenhout. In 1922 heeft de familie Le Mire ongeveer 37 hectare heide, dennenbos en duingronden op de Helvoirtse – en Hoge Heide verkocht aan de stichting ter bevordering der landbouwproductie en steun aan landarbeiders "Haarlem" uit Haarlem, in Helvoirt ook wel het "Haarlemse" genoemd.

Toen in 1922 het kasteel met alles wat erbij behoorde te koop werd aangeboden, vielen daar ook ruim 300 hectare Loonse en Drunense duinen onder. De belangstelling voor dit laatste was echter niet bijster groot. Het gevolg was dat de inzet te laag was naar de mening van de familie waarop dit deel van de verkoop niet doorging. De grond bleef het gezamenlijke bezit van Théophile, Leo en Wilhelmine (Udenhout), Arthur (Rotterdam) en Jeanne (Breda). Théophile werd de beheerder en woordvoerder. Hij beschikte op het gebied van beheer en exploitatie van onroerend goed over een grote deskundigheid en ervaring want hij was de plaatselijke vertegenwoordiger van de maatschappij 'Het Orderbosch'. Hij ging wonen in de Groenstraat op nummer B 96 bij de familie Van de Voort. Hij was daar kostganger. Al gauw werd hij benaderd door iemand van Natuurmonumenten die de duinen wilde kopen. Het probleem enerzijds was de vraagprijs, en anderzijds het gebrek aan geld bij de vragende partij. Er werd over en weer gecorrespondeerd en er werden gesprekken gevoerd. Het bleek dat Théophile een geduchte onderhandelaar was die niet bereid was enig water bij de wijn te doen. Hij overlegde veelvuldig met zijn broer Leo. De onderhandelingen sleepten zich maar voort zonder dat de partijen nader tot elkaar kwamen. Het zou uiteindelijk tot september 1929 duren eer dat de koop werd gesloten. De duinen kwamen voor een bedrag van ƒ9.300,- in handen van Natuurmonumenten.
Regelmatig schreef Théophile, soms op eigen titel, soms uit naam van de ouders brieven en kaarten aan Fientje van de Voort uit de Groenstraat, de latere echtgenote van Jos Verspeek. Het was duidelijk dat het schrijven van brieven voor de ouders niet hun dagelijkse bezigheid was, al voegden zij er meestal wel een paar zelf geschreven regels aan toe. Zij was de dochter van zijn hospita en zat, evenals zijn nichtjes op de rooms-katholieke bijzondere kweekschool voor onderwijzeressen Sint Antonius in Dongen. Uit de correspondentie blijkt dat de leerlingen nogal naar de vakanties verlangden waarin zij naar huis mochten. Voor de rest waren zij intern. Waarschijnlijk vormden de brieven en kaarten van Théophile een welkome afwisseling in de

dagelijkse sleur. Er was blijkbaar een goed contact met de familie Le Mire want ook Wilhelmine en Jeanne stuurden kaarten

Contacten via het jagen en de jachtrechten
We komen baron Van Dopff in de archieven niet alleen tegen als eigenaar van gronden, maar ook als bezitter van het jachtrecht in Udenhout. Zo had hij in 1772 een drietal jagers in dienst, die op 23 januari van dat jaar onder ede voor de schepenen van Oisterwijk een verklaring aflegden. Het waren Jacobus van Vugt, Peter van Vugt en Jacobus Fritz. Ze toonden de schepenen een dode mannetjeswolf van vijf à zes jaar oud. Jacobus van Vugt had hem doodgeschoten, toen hij met zijn kornuiten op dinsdag 21 januari op wolvenjacht was, 's avonds tussen elf en twaalf uur. De wolf was geschoten op de landerijen van de boerderij die toebehoorde aan de "Keurfurstelijcke Doorluchtigheit" de Prins van Zulzbach. Peter van Vugt bewoonde die boerderij. Baron Van Dopff bezat de jachtrechten daar.

Vele jaren later, op 16 december 1788, legden jachtopzieners van baron Van Dopff, nu op zijn uitdrukkelijk verzoek, weer een verklaring onder ede af voor de schepenen van Oisterwijk. Het zijn Carolus Hendriks, oud omtrent 24 jaar, en Nicolaas Jordaan, oud omtrent 40 jaar. Op zaterdagavond 13 december deden zij hun ronde in de Udenhoutse velden, gewapend met een "snaphaan" (geweer). Omstreeks half tien op het Hooghout aangekomen, hoorden ze daar twee of drie geweerschoten. Ze gingen er op af en vonden in een sloot bij de boerderij, bewoond door Adriaan Brekelmans, twee hun welbekende personen staan: Jan, de knecht van Cornelis van de Pasch, voorzien van een geweer, en Adriaan, de knecht van Jan van Someren. Jan zette het op een lopen, waarop Carolus Hendriks hem tot vijf keer toeriep om te blijven staan, anders zou hij schieten. Jan bleef lopen en Carolus schoot dus, maar niet raak. Hij riep zijn metgezel Nicolaas Jordaan toe ook te schieten. Die deed dat en pas toen bleef Jan staan. Ze namen hem mee naar 't Winkel, kregen daar een kar en hebben stroper Jan toen naar De Strijdhoef gebracht. Daar is hij "gebleven" tot de avond van 15 december, dus twee volle dagen, en vervolgens "vervoerd" naar de herberg van Michiel van Vugt. De andere knecht, Adriaan, werd een boete van ƒ75,- aangezegd door de oppassers. Op zondag 14 december gingen de oppassers 's morgens al vroeg naar Cornelis van de Pasch en Jan van Someren om ze over het wangedrag van hun knechts in te lichten. Van Someren ontkende aanvankelijk dat zijn geweer gebruikt was (door de knecht van Cornelis van de Pasch), maar moest dat later toch toegeven, toen het geweer getoond werd.
Uit deze verklaringen blijkt wel dat baron Van Dopff er veel aan gelegen was zijn jachtrechten te verdedigen en er dus jachtopzieners op na hield om stropers af te schrikken.

Op 6 oktober 1890 was Charles Le Mire (geboren 1863) aan het jagen met een vergunning van zijn vader op een terrein dat toebehoorde aan Reinier Claarenbeek, burgemeester van Ravenstein en familie van burgemeester Van Iersel. De Le Mires meenden dat zij het jachtrecht hadden, maar Claarenbeek bestreed dat. Het kwam tot een proces en Guillaume Le Mire kreeg ongelijk. Door die uitspraak was het duidelijk geworden dat de Le Mires niet het jachtrecht bezaten in geheel Udenhout, maar alleen op hun eigen terreinen. Naar de mening van de Le Mires ondervonden zij veel wildschade en verlangden zij een buitengewone machtiging om dit schadelijk wild af te schieten. Brigadier A. Domstroff ontraadde de Udenhoutse burgemeester zo'n machtiging. Hij verdacht Théophile en Arthur Le Mire, de zonen van Guillaume, van wildstroperij. Zij waren fervente jagers. Met zijn brigadecommandant uit Tilburg was brigadier Domstroff in 1907 en 1908 al verschillende keren in een hinderlaag gaan liggen, maar hij had de Le Mires nooit kunnen betrappen.

De kasteelheer en de gilden
Er is zeker een relatie geweest tussen de kasteelbewoners en de gilden van Udenhout. Hoe intensief die is geweest, weten we niet, alleen wat er in de annalen is vastgelegd. Willem Jacob Frederik van Dopff was lid van het gilde St.-Antonius en St.-Sebastiaan. Dat blijkt uit het feit, dat hij in 1779 het koningschieten won. Willem Jacob Frederik van Dopff was militair en jager en met die ervaring zal hij wel goed overweg hebben gekund met een geweer. Het door hem geschonken koningsschild was in 1831 echter al niet meer aanwezig.

Kasteelheer en burgemeester Jan Carel Frederik van Franckenberg en Proschlitz was lid van het

gilde St.-Joris. Hij schonk het een zilveren koningsvogel. Deze zogenaamde papagaai staat symbool voor de houten vogel van het koningschieten, die op de schutsboom wordt geplaatst. Diegene die de houten vogel neerschiet, is de volgende koning voor drie jaar en krijgt als eer de zilveren koningsvogel omgehangen. Aan de koningsvogel van St.-Joris hangt een schildje met de afbeelding van een voetboog met de tekst “St.-Joris Gilde Udenhout anno 1701 J.M. van Frankenberg”. Waarom er 1701 op staat is niet duidelijk. Het kan zijn dat de koningsvogel van dat jaar is. Er staan echter geen zilvermerken in waaruit dat blijkt. Het zou ook een heroprichtingsdatum van dit gilde kunnen zijn. In ieder geval heeft burgemeester Van Franckenberg en Proschlitz de schenking veel later gedaan, want hij leefde van 1760 tot 1827.

De kasteelheer en de harmonie

Tussen het kasteel en de harmonie heeft lang een grote verbondenheid bestaan. In 1992 is het 150-jarig bestaan van de Koninklijke harmonie Moed en Volharding St.-Ceacilia (MVC) groots gevierd. Bij dit jubileum gaf de kapel van de Koninklijke Luchtmacht een concert en Heemcentrum ‘t Schoor hield een expositie. De harmonie was dus al in 1842 opgericht. Het is daarmee een van de oudste muziekverenigingen in Noord-Brabant. Théophile Le Mire, de kasteelheer van De Strijdhoef, notaris Andries van den Bosch en Adriaan Versterren zijn de initiatiefnemers geweest. De notaris en vooral de kasteelheer zorgden voor de instrumenten. Zolang Théophile Le Mire de directie had, mocht men repeteren in de hervormde kapel. Hij had hiertoe een verzoek gedaan aan de kerkenraad te Oisterwijk en die stond dit in een schrijven van 14-11-1846 toe. Er moest aan vier voorwaarden worden voldaan te weten:

1. De kapel mocht uitsluitend gebruikt worden voor repetities of oefeningen en niet voor het geven van concerten;
2. Buiten de leden van de harmonie mocht niemand worden toegelaten;
3. In het gebouw mocht niet gerookt worden;
4. De kapel mocht niet beschadigd worden en na gebruik moest de kapel zorgvuldig gesloten worden.

De zoon van de kasteelheer Théophile Le Mire, Guillaume, trad sinds 1850 op als dirigent en instructeur. Hij was toen pas 17 jaar maar muzikaal zeer begaafd. Hij speelde zelf klarinet. Na enige jaren werd hij ook directeur van de fanfare. Voortaan vonden de repetities plaats in de grote zalen van het kasteel. In 1863 schonk Guillaume het eerste vaandel aan de harmonie.

In 1870 eindigde de eerste bloeiperiode van de harmonie. De economische crisis van die tijd legde de aandacht bij andere zaken. Guillaume Le Mire bleef echter nog directeur/instructeur tot 1887. Om de fanfare nieuw leven in te blazen, werd in dat jaar een bestuur gevormd. Burgemeester Josephus van Iersel werd de eerste voorzitter en bleef dat tot 1896. In zijn bestuursperiode kreeg Guillaume Le Mire het erelidmaatschap. Van 1896 tot 1901 werd “meneer” Willem, zoon van burgemeester Van Iersel, de voorzitter. Uit die periode stamt de oudste foto van de fanfare. Burgemeester Van Heeswijk volgde meneer Willem op in 1902. In 1906 bewees meneer Willem van Iersel de harmonie Moed en Volharding een dienst door een kiosk te schenken. Deze was jarenlang beeldbepalend in Udenhout en stond naast het raadhuis.

De familietraditie getrouw onderhield ook Leo Le Mire nauwe betrekkingen met de harmonie. Volgens een oorkonde, uitgereikt door de fanfare “Moed en Volharding” op 29 januari 1951, aanvaardde Leo Le Mire het beschermheerschap van de fanfare op de dag dat zijn vader Guillaume overleed, 21 oktober 1916. In april 1950 werd aan de beschermheer Leo Le Mire een “marsch d’honneur” opgedragen, gecomponeerd door de oud-directeur van de fanfare en toonkunstenaar H.J.A. Bokhove uit Breda. Hij was van 1950 tot 1961 de directeur (dirigent). Hij was beroepsmilitair en als zodanig kapelmeester van meerder militaire orkesten. In 1951 stelde de kasteelheer het park bij het kasteel beschikbaar voor een groot muziekfeest. De organisatie daarvan lag bij de harmonie. De muziekgezelschappen uit de omgeving gaven muziekuitvoeringen. De notabelen van het dorp kregen een uitnodiging en voor hen was er een speciale tafel gereserveerd waar ook de ereleden aan plaats mochten nemen. Als notabelen van Udenhout schoof de familie Le Mire daarbij ook aan. De overlevering zegt dat het bij deze feesten vaak mooi weer was. Een andere anekdote vertelt over die kasteelfeesten dat Driekske Broeders de grote trom op zijn rug droeg. Hij liep nietsvermoedend in de buurt van de toegangspoort toen een onverlaat onverwacht een forse dreun op de trom gaf. Driekske verloor zijn evenwicht mede door de sterke wind en viel met trom en

al in de kasteelgracht. Nog jaren heeft dat voor veel hilariteit gezorgd binnen de harmonie. Na dit eerste geslaagde kasteelfeest is het lang een jaarlijkse traditie geweest om een tuinfeest te houden bij het kasteel.
Op het voorplein van het kasteel staat een bank die de harmonie in 1956 aan de beschermheer Leo Le Mire heeft geschonken bij diens 80e verjaardag. Het familiewapen van Le Mire bevindt zich op de rugleuning en over de gehele breedte staat de tekst “Fanfare Moed en Volharding aan zijn beschermheer”, een hulde aan Leo Le Mire. Deze bank is in 1991 door medewerkers van heemcentrum ’t Schoor gerestaureerd.

Leden van de harmonie hebben goede herinneringen aan het kasteel en zijn bewoners. In de jaren vijftig van de vorige eeuw, begon de teerdag van de harmonie op het kasteel met een serenade aan de beschermheer Leo Le Mire en zijn vrouw. Die teerdag werd gehouden op de zaterdag die het dichtst bij 21 januari lag. Na de serenade nodigde de beschermheer de muzikanten binnen uit. Men ging dan door de voordeur naar binnen en de leden kregen een drankje. Voor de ouderen was dat ouwe klare. Men mocht zelfs de divan uitproberen wat in die tijd als bijzonder werd ervaren. Na het bezoek aan het kasteel maakte de harmonie een rondgang door het dorp en op muzikale wijze werden groeten gebracht bij het huis van de pastoor en burgemeester. Daarna ging men alle cafés in Udenhout af en men besloot de teerdag met een etentje in het clublocaal in het café van Drika Verzijden in de Slimstraat.

In 1964 werd Clotilde Le Mire beschermvrouwe. In 1982 nam de harmonie deel aan de kasteelfeesten in verband met het 750-jarig bestaan van Udenhout. Er was toen een grote toeloop vanuit het dorp.

De kasteelheer, zijn personeel en de bezigheden op en rond het kasteel
Aanvankelijk was er heel wat personeel, maar toen hadden de kasteelheren ook flinke inkomsten uit hoge functies. Na verloop van tijd veranderde dat. Guillaume Le Mire had acht kinderen en na de dood van zijn vrouw werd het grootste deel van de bezittingen publiek verkocht. Leo Le Mire kocht het kasteel en bijbehorende gronden terug. Waarschijnlijk sloeg dat een flink gat in het huishoudboekje. De opbrengsten van zijn onroerende goederen waren maar amper voldoende. Er was dan ook geen sprake van grote rijkdom, hoewel de familie veel onroerende goederen bezat. Harrie van Iersel vertelde dat hij elk jaar wel enkele malen op bezoek ging. Als buren was er altijd wel iets te bepraten. Daar waren de winteravonden goed voor. Veel van de gesprekken gingen over bomen en dan vooral over populieren. Beiden hadden meer dan voldoende bomen om daar een avond buurten mee te vullen. Huishoudelijk personeel was er toen maar beperkt. In de jaren zestig van de vorige eeuw was er maar één hulpje. Haar taak was onder andere het poetsen van koper en zilver, het reinigen van de vloerkleden, het vegen van de ruimtes en het ruimen van de vele bladeren. Dit vertelde Riet van Gorkom – Van Beurden die er een periode enkele uren in de week werkte toen ze ongeveer 13 jaar oud was. Juffrouw Clotilde Le Mire had bij haar moeder om een hulp gevraagd en die wilde als goede buren dat niet weigeren. Riet vertelde dat ze het vreselijk eng vond als ze de kelder moest vegen. Daar lagen appels, peren maar ook stapels papier. Het was er donker en duf en het zat er vol spinnen. Zij spreekt nog met waardering over de hartelijkheid van “meneer Leo” maar ze vertelde ook dat het eenzaam was om op het kasteel te werken. Dat laatste was de reden dat ze stopte toen ze elders een vaste baan kon krijgen.
Riet van Haaren – van Delft, die als kind bij de Stenen Poort woonde, vertelde dat de buurkinderen ook regelmatig karweitjes op het kasteel deden. Ze haalden onkruid tussen de bestrating uit, ze hielpen in de keuken mee of hielpen bij het sorteren van de appels.

Sien van der Velden werkte in de bakkerij Van de Ven van koekfabriek Victoria in de Groenstraat. Zij moest elke dag een mik naar het kasteel brengen. Daarbij liep ze vanuit de Groenstraat door een steeg naar het kasteel. Er was toen een bruggetje over de Leij. Dus door weer en wind en ook ’s winters in het donker liep ze die weg. Ze was elke dag opnieuw erg bang om die tocht te maken, vertelde haar dochter die nu al een hoge ouderdom heeft.

De kasteelbewoners hebben altijd wel personeel gehad om de tuin bij te houden. Bijvoorbeeld Driek Klijn en later Hanneske Brekelmans. Ook Tijn Keuninx en Ad Teurlings hebben er in de tuin gewerkt, en Frans Verhoeven. Het personeel voor de tuin kwam over het algemeen uit Udenhout. Over de tuin is te vertellen dat er enkele bijzondere bomen en struiken staan, aldus Ad Teurlings.

Aan de achterkant links in de hoek bij de gracht staat een grote mispelstruik en achter midden staan twee Staphylea's. Dit is een vrij zeldzame struik, die in het zuiden van Nederland af en toe voorkomt in tuinen van kastelen en kloosters. De officiële Nederlandse naam van deze struik is Kaukasische pimpernoot, maar deze struik is in onze streek ook bekend als de klootzakkenstruik. De struik geeft blaasvruchten waarin kleine keiharde nootjes zitten. In de herfst zijn deze vruchtzakjes onder de struik te vinden. Als de zakjes droog zijn, rammelen de nootjes bij het bewegen daarvan. De wat vreemde naam heeft ongetwijfeld te maken met het uiterlijk van de droge blaasvruchten. Vroeger werden van de nootjes van deze struik rozenkransen gemaakt. Links voor het kasteel staat een prachtige oude tulpenboom. In het spraakgebruik wordt de Magnolia vaak foutief tulpenboom genoemd maar de echte tulpenboom is de Liriodendron. De naam komt door de tulpvormige bloemen. Maar het meest in het oog springen de dubbele rij lindebomen op het voorplein. Het zijn bomen die vermoedelijk meer dan 200 jaar oud zijn. Boven een dikke stam hebben deze bomen opvallende rechtopgaande dikke takken. De bijzondere vorm is ontstaan door het knotten van de bomen. Deze bomen geven een bijzondere sfeer aan het kasteel en een karakteristieke uitstraling.

Vanaf de twintiger jaren in de vorige eeuw was er in Udenhout een plaatselijke afdeling van de Tuinbouwbond van de NCB. Grote voorganger en voorzitter daarvan was Guus van Erp. In samenspraak met deze bond is er op het kasteel een boomgaard aangelegd, evenals bij Huize Vincentius. Door deze boomgaard kwam er ook meer contact met het dorp. De boomgaard moest gesnoeid en onderhouden worden en het fruit moest geplukt worden. Eleonore Le Mire noteerde welk fruit er op het kasteel was. Appels: Corpandu, Belle Fleur, Notarisappel, Goudrenetten, Hangoor, Zijden hempje (een peervormige appel). Verder waren er drie soorten vroege en late peren. Er waren vier soorten kersen: Champagnekersen, Edelvinger, Meikers en Morellen. Ook perziken waren er in vier soorten waaronder de lekkere Merketons. Pruimen waren er in vijf soorten waaronder Reine Claude. Daarnaast waren er nog frambozen, rode, zwarte en witte bessen en rode en witte kruisbessen. Naast het fruit stonden er nog tamme hazelnootstruiken en walnootbomen. Het fruit ging grotendeels naar de veiling. Maar het was ook voor eigen gebruik. Dat fruit werd bewaard in de zogenaamde ijskelder, later ook de appelkelder genoemd. Het fruit werd ook geweckt om in de winter te gebruiken en van de witte bessen maakte men een mousserende wijn.

De boomgaard bij het kasteel zorgde nog op andere manieren voor het contact met het dorp. Zo stuurde dokter Lobach tijdens de Tweede Wereldoorlog een verzoek naar Leo Le Mire om appels ter beschikking te stellen aan een zieke vrouw die hij veel fruit had voorgeschreven. Een ander verhaal deed meer stof opwaaien. Kinderen uit het dorp waren appels aan het stelen toen er vanuit het kasteel met een jachtgeweer een schot gelost werd om hen af te schrikken. Er werd aangifte gedaan maar dorpsveldwachter Roijmans zorgde er persoonlijk voor dat het incident in de doofpot belandde. Dit zal zich afgespeeld hebben net voor de Tweede Wereldoorlog.

Uit het archief van het kasteel is gebleken dat er nog even een konijnenfokkerij is geweest. Details zijn daar verder niet van bekend.

Arbeiderswoningen
Bijna tegen de poort van het kasteel aan de Schoorstraat stonden enkele huizen. Links stond één huisje en rechts een blok van twee. Het huis links hoorde niet bij het onroerend goed van het kasteel maar de blok van twee rechts wel. Hoe de onderhoudstoestand van die woningen was, blijkt wel uit de klachten die met de brieven van 15 en 19 maart 1907 bij de Gezondheidscommissie van de gemeente Udenhout binnen kwamen. Het betrof de woningen aan de Poort van het Kasteel, gemerkt als de nummers B 2 en B 3. Er is dan sprake van één huis met twee woningen en eigenaar is Guillaume Le Mire. De ene woning werd bewoond door Wiillem van Gestel en de andere is dan onbewoond. Door de commissie werden deze woningen onbewoonbaar verklaard. Maar ze hebben er nog lang gestaan. Pas in 1956 zijn ze afgebroken.

Bekende families, die in de huizen bij de Stenen Poort of in de laan hebben gewoond, zijn: Van Gestel, Van Delft, Aarts, Beerendonk, Oerlemans, Van Keulen, Smits en Hoogendoorn.
Riet van Haaren – van Delft en Sjaan Heesbeen – van Delft vertelden dat ze goede herinneringen

hebben aan het wonen in de buurtschap de Stenen Poort. Ze konden er genieten van een arme maar onbezorgde jeugd. Hun vader onderhield de bomen van het kasteel en het hout, dat uit de bossen kwam, mochten ze gratis hebben voor eigen gebruik. Dat hout kon worden opgeslagen in het huis naast hen want dat stond leeg. Ook herinnerden zij zich het schaatsen op de gracht bij het kasteel. Zij mochten alleen schaatsen tot aan het bruggetje. Daarachter hadden de kasteelbewoners aan zichzelf voorbehouden. Zij vertelden over de kwajongensstreken die de buurjongens uithaalden zoals het jatten van appels. "*Die waren zo lekker en het waren zoveel verschillende soorten."* Ze kropen door een gat in de heg, maar op een keer was het de kasteelbewoners blijkbaar te gek geworden en toen was het gat besmeerd met teer. Een van de kinderen Aarts was er de dupe van. De blouse kon linea recta naar de voddenzak en door het gat kruipen lieten ze voortaan wel uit hun hoofd. Zij mochten niet spelen bij de appelkelder, maar als er sneeuw lag dan gebruikten ze het heuveltje wel om met een slee naar beneden te glijden. Zij vertelden dat zij voor hun ouders de huur gingen betalen. Dat gebeurde op zondag. Dan belde men aan bij de voordeur en men kreeg een heerlijke appel. Ze hoopten dat meneer Leo open deed want die was altijd heel vriendelijk. Zijn vrouw ook wel, maar die was wat afstandelijker.
Door de stenen poort, langs de laan naar het kasteel staat nog de oude boerderij. Daarin woont nu de familie Teurlings. Voorheen woonden daar de families Dogge, De Kort en Van Keulen en ook Rien van Kuik en Bart van Asten hebben er nog gewoond. Sjef de Kort vertelde dat hij contact kreeg met Arthur Le Mire omdat hij op een keer de hond van Arthur had teruggevonden. Dat contact is daarna altijd gebleven, dit mede omdat hij belangstelling had voor fotografie en op het kasteel had Arthur een donkere kamer. Ook gingen Arthur en hij toen ze nog jong waren soms samen op stap. Hij vertelde dat Arthur een keer 's morgens vroeg thuis kwam van het stappen. Zijn moeder dacht dat hij vroeg op was en vroeg hem om haar even naar de vroegmis te brengen. Zij had er helemaal geen erg in dat hij nog niet naar bed was geweest. Door het contact dat Sjef had met de familie Le Mire, kon hij de woning langs de oprijlaan huren toen Henk van Roij met zijn gezin die verliet. De huur bedroeg slechts f 1,25 per week.

Rond 1975 vertelde Jana Liebregts aan Kees van den Bersselaar dat zij in 1886 was geboren in een kleine arbeiderswoning gelegen in de bossen aan de Schoorstraat. De woning maakte deel uit van een tweetal woningen genaamd de Rôomepap. Deze woningen behoorden tot de bezittingen van kasteel De Strijdhoef. Daar noemde men deze plek "de oude huisplaats". De twee woningen werden gebouwd tussen 1835 en 1844 voor het personeel van het kasteel en stonden geclassificeerd in klasse 13, wat betekent: zeer kleine minimale arbeidershuisjes. Op de Udenhoutse wegenlegger van 1872 stonden de huizen ook vermeld. Ze waren alleen bereikbaar vanaf de Groenstraat. De kaart schetst deze steeg als *Brandsche kerkpad*. Op veilingbiljetten, in het bezit van Heemcentrum 't Schoor, wordt het pad *Quirijnsteeg* genoemd en in de Udenhoutse volksmond werd gesproken over de *Krèìne steeg*. De steeg bestaat nu nog en is gelegen tussen de panden Groenstraat 21 en 23. In 1918 zijn beide woningen gesloopt.

De kasteelheer en 't vurnaom van törp
Toen in 1759 Willem baron van Dopff via zijn vrouw eigenaar werd van de Grote Strijdhoeve, woonde daar de eerste Udenhoutse pastoor, Elias Robben. Hij gebruikte zijn woning als pastorie en verhuurde de stallen en weilanden. De parochie was nog niet voorzien van een eigen pastorie en beschikte blijkbaar ook nog niet over de middelen om een dergelijk gebouw op te richten. De baron wilde zijn kasteel bouwen en de pastoor moest een nieuw onderkomen zoeken. Zijn kapelaan Jacob Watrin kwam uit een zeer bemiddelde familie. Het zal geen toeval zijn dat zijn moeder op 29 maart 1760 een woning kocht aan de Slimstraat, niet al te ver van de schuurkerk. Hoewel het gebouw geen eigendom was van de kerk van Udenhout, was het voor de Udenhouters duidelijk dat daar de pastorie gevestigd was. Na de bouw van een nieuwe pastorie door de parochie zou dit huis en de plaats waar het stond nog lange tijd de naam "de oude pastorie" dragen.

Tussen burgemeester Joseph van Iersel en de Le Mire's boterde het niet zo goed. De burgemeester woonde in het pand op de hoek Groenstraat en Schoorstraat. Vanaf dat huis liep een brede dreef naar het kasteel, evenwijdig met de Schoorstraat. In de volksmond was dit "Lemierkesdreef". Deze dreef was eigendom van Guillaume Le Mire en lag langs de akkers van burgemeester Van Iersel. Toen Charles Le Mire (de oudste zoon van Guillaume) onenigheid kreeg

met de burgemeester over de jacht bouwde hij aan het begin van “Lemierkesdreef”, net voorbij de burgemeesterswoning, een hevig stinkende bokkenstal. De mensen uit Udenhout konden hier gratis hun geit bij de bok laten verblijven. Dit zal om en nabij 1890 voorgevallen zijn. In 1958 is een versje opgetekend uit de mond van Tineske Ven, dat nog herinnert aan deze bokkenstal:

Komt burgers, zendt uw geiten,
den ouden bok staat klaar.
De jonge is niet minder,
‘t is een rood exemplaar.

Met “een rood exemplaar” zou “Meneer Willem” van Iersel bedoeld zijn, de zoon van de burgemeester. Maar ondanks dat wordt Guillaume erelid van de harmonie tijdens het voorzitterschap van burgemeester Van Iersel.

Guillaume Le Mire en zijn zoon Théophile maakten het de autoriteiten in Udenhout niet gemakkelijk. Op 30 december 1917 verzonden zij een telegram naar de Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel om hem te attenderen op de schaarste aan en duurte van kachelkolen en aardappelen in Udenhout. Het doel daarvan was om deze producten onder de distributiemaatregelen te laten vallen. Burgemeester en wethouders waren er niet van gecharmeerd dat de Le Mires rechtstreeks de minister hadden aangeschreven. Zij vonden dat zij zich tot B&W van Udenhout hadden moeten richten.
Enkele jaren later, eind 1922, nam Théophile Le Mire het initiatief om een protest te sturen naar de gemeenteraad van Udenhout. Dat ging over het feit dat de Schoorstraat geen elektrische straatverlichting had gekregen. Meer dan 40 buurtbewoners ondertekenden het protest. Het protest was in scherpe bewoordingen gesteld en beschuldigde de wethouders ervan eigen belang te dienen omdat een elektrische lantaarnpaal was geplaatst in de Kuilpad waar zij woonden. Bovendien woonden in de Kuilpad aanzienlijk minder mensen dan op de Schoorstraat.

Van onderwijzer Paulus Borsten is een anekdote bekend. Hij heeft altijd goede contacten gehad met de bewoners van kasteel De Strijdhoef. Omstreeks 1870 bezorgde de post slechts één exemplaar van een krant in Udenhout. Bovenmeester Borsten was geabonneerd op “De Tijd”. Als de onderwijzer zijn krantje gelezen heeft, bracht zijn hond die naar het kasteel.

Wies Lobach, dochter uit het eerste huwelijk van huisarts Sjef Lobach, vertelde dat zij speelde met de kinderen van het kasteel, samen met een bootje op de gracht of de Grote Kom. En ze gingen samen zwemmen in Oisterwijk. Vader Le Mire fietste dan mee, voor de begeleiding. De kasteelheer en de huisarts kwamen ook bij elkaar op bezoek. De kinderen moesten dan buiten spelen. Aan de Kreitenmolenstraat 5 betekende dat een partijtje tennis op een weitje achter de achtertuin.

Het kasteel in de krant
Over het kasteel en zijn bewoners is veel geschreven in kranten en tijdschriften. Onderwerpen waren de historie, de bewoners en vooral het getouwtrek over de wandschildering. De kasteelbewoners zijn ook een aantal keren in het nieuws geweest omdat er grote branden waren in hun bossen. Dat is onder andere het geval geweest op 24 april 1885, 4 mei 1915 en op 24 april 1918. Opvallend dat het drie keer in het voorjaar is geweest, maar dat is ook nu nog de meest risicovolle tijd voor bosbranden.
In 1934 kwam het kasteel in het nieuws doordat er een loodgieterknecht bij reparatiewerkzaamheden uit de dakgoot valt en overlijdt. Het betrof C. Brokken uit Tilburg.

De kasteelvrouwe Maria Le Mire – Claessen en de Boerinnenbond
Kasteelvrouwe Maria Le Mire – Claessen was vanaf de oprichting in 1928 tot 1946 voorzitster (presidente) van de Udenhoutse Boerinnenbond, de voorloper van de huidige Katholieke Vrouwenorganisatie KVO.

In 1924 vormde het hoofdbestuur van de Noordbrabantse Christelijke Boerenbond (NCB) een comité van enkele mannen om te bezien of het wenselijk was om een boerinnenorganisatie op te

zetten. De bisschoppen en pater Van den Elzen waren geen voorstander. Dit comité kwam echter met een positief advies. De boerinnen moesten worden voorbereid op de toekomst, zowel op maatschappelijk vlak als vaktechnisch. Zij moesten mede de stuwende kracht worden voor modernisering van de sector. Het kostte een paar jaar voordat de NCB het verschil van inzicht met de bisschoppen in haar voordeel wist te beslechten. In 1927 kwam de goedkeuring van de bisschoppen. Daarna nam een comité van mannen de oprichting ter hand. Al in 1928 kwam die in Udenhout tot stand. Hoe dat allemaal verliep lezen we in het verslag, dat gemaakt werd ter gelegenheid van het 60-jarig bestaan van de Boerinnenbond: *“In Udenhout was de oprichtingsvergadering op 22 november 1928 om 2 uur namiddag in de Pauluszaal. Aanwezig waren de zeereerwaarde Heer Pastoor, Mevrouw Van Iersel Presidente van de Vrouwenbond, de heer Van Haaren secretaris van de NCB, Mej. Ariëns Inspectrice van de R.K. Boerinnenbond, voorzitter, secretaris en bestuur van de Boerenbond, 90 boerinnen en 60 vrouwen en meisjes van de middenstand en werkliedenbond. De heer Van Haaren zei tijdens deze vergadering: “Udenhout mag toch zeker niet achterblijven”. Maar liefst 68 boerinnen gaven zich die middag op als lid”.*
In Udenhout was er een Vrouwenbond, waarvan al een aantal boerinnen lid waren. Nu gingen de boerinnen zich nadrukkelijk organiseren. Namens de Vrouwenbond nam in het bestuur van de Boerinnenbond mevrouw Van Iersel plaats. Mevrouw Maria Le Mire – Claessen werd op voordracht tot eerste presidente gekozen. De Boerinnenbond hield haar eerste algemene vergadering op 7 februari 1929. In 1930 had Udenhout een van de grootste Boerinnenbonden in het NCB-gebied.

De NCB zocht in 1932 mevrouw Le Mire – Claessen aan om presidente te worden van de overkoepelende Boerinnenbond van de NCB, met als werkgebied Brabant, Zeeland en Zuid-Gelderland. Het succes van de Boerinnenbond in Udenhout onder voorzitterschap van mevrouw Le Mire zal daar niet vreemd aan zijn geweest. Uit de archieven van de NCB: *In 1928 begon de KVO haar werkzaamheden als Boerinnenbond van de NCB. Voor het uitvoerende werk werd mejuffrouw E. Ariëns in dienst genomen. In 1932 besloot de NCB de leiding over te dragen aan een commissie van vrouwen en mevrouw Le Mire – Claessen uit Udenhout werd presidente van de Boerinnenbond. Daarmee was zij de eerste vrouwelijke voorzitter. Zij heeft deze taak vervuld tot 1945. De eerste jaren werden gekenmerkt door een snelle groei van het aantal afdelingen en leden. In 1929 waren er 29 afdelingen en 3669 leden, in 1932 had de bond 63 afdelingen en 6500 leden en in 1936 waren er 116 afdelingen en 10.000 leden.*

Het kasteel en de Tweede Wereldoorlog
Aanvankelijk hebben er op het kasteel onderduikers gezeten. Uit die periode komt de volgende anekdote. Er zaten onderduikers op het kasteel en men had daar toen een Duitse herder die vreselijk vals was. Dat was geen toeval, want pottenkijkers kwamen niet van pas. Die hond werd aangehouden om ongewenste personen, waaronder zeker de Duitsers, zoveel mogelijk buiten te houden. Niemand kwam zomaar door de poort. Een Duitse soldaat kon echter die hond volkomen de baas. Hij had op de een of andere manier een handigheidje waardoor die hond zich poeslief gedroeg.

Voormalige buurtbewoners vertelden dat in de oorlog de kasteelbewoners appels voor een hele schappelijke prijs verkochten. Mensen uit de gehele regio kwamen daar op af.

Van 15 juli tot 26 oktober 1944 werd kasteel De Strijdhoef met inventaris door de Wehrmachtkommandatur in Tilburg gevorderd. Na afloop van de oorlog kon de familie Le Mire na een schoonmaak van 14 dagen het kasteel weer betrekken. Alle roerende goederen waren nog aanwezig doch in "onzindelijke" staat. In mei 1945 schreef Leo Le Mire een brief aan de Udenhoutse burgemeester over niet ontvangen vergoedingen voor de inkwartieringen van Duitsers. Het betrof de inkwartiering van 30 juni 1944 tot eind augustus 1944 van Oberfeldwebel Swol, Feldwebel Naumann, Feldwebel Wendt en Feldwebel Bocheneck. Verder nog 2 onderofficieren en 14 manschappen van de Luftwaffe en nog 40 manschappen van de Hermann Göring troepen (kanonnen) van 13 september - 16 september 1944.

Het kasteel en de slipjacht

Op initiatief van burgemeester Verhoeven, zelf een fervent ruiter, is vanaf 1949 in Udenhout een slipjacht georganiseerd. Het aantal deelnemers groeide uit van 20 in het begin tot 200 op het hoogtepunt. Voor belangstellenden en voor Udenhout was het jaarlijks een prachtig schouwspel op de derde zaterdag van november. De dag begon op het kasteel. Daar kwamen de deelnemers bij elkaar en van daaruit vertrok de optocht naar de kerk. Daar was een jagersmis met medewerking van Groupe des Sonneurs de Trompe de chasse van het cercle Royal Saint Hubert met de uitvoering van de Grande Messe de St.-Hubert. Er was een ontvangst op het raadhuis en dan volgde de zegening van de meute van de Veluwe Hunt voor de kerk. Daarna ging men naar Bosch en Duin om met de eigenlijke slipjacht in de duinen te beginnen. Het kasteel had een prominente plaats in de feestelijkheden. Daar zijn vele foto's van bewaard gebleven. Ter gelegenheid van de 25e slipjacht is tegen de Lambertuskerk een herdenkingsplaquette aangebracht.

Het kasteel en de zusters Franciscanessen uit Dongen

In 1964 was Clotilde Le Mire eigenaresse geworden van het kasteel. Zij woonde daar toen nog met haar ouders. In Dongen bij de zusters Franciscanessen zat een tante van Clotilde, namelijk zuster Julienne (Blanche Le Mire), zus van haar vader. Zij was daar ingetreden in 1900. In 1965 vond de congregatie dat ook zusters vakantie nodig hadden en als gevolg daarvan zocht de congregatie een vakantiehuis in de buurt van bossen. Zuster Julienne attendeerde het bestuur op het kasteel in Udenhout waar haar broer woonde met zijn vrouw en dochter. Zo kwam het contact tot stand. Voor de familie Le Mire waren de gebouwen van de hoofdbouw te groot geworden. De inkomsten van de huur zullen ook welkom geweest zijn om het dure onderhoud te bekostigen. Zo werd het hoofdgebouw en de linkervleugel in 1966 aan deze zusters als vakantiehuis verhuurd, aanvankelijk voor een periode van 15 jaar. Clotilde en haar ouders zijn in de rechtervleugel gaan wonen. Iedere zuster van de Fransicanesser orde mocht voortaan af en toe met een groepje vijf dagen op vakantie in Udenhout. Voor hen toch weer een andere streek. Ze kregen nog een zakcentje van vijf gulden mee. Ze konden wandelen, fietsen en 's avonds werden ze op een leuke manier bezig gehouden. Er ging een vijftal zusters Franciscanessen permanent op het kasteel wonen. Zij vormden als het ware de facilitaire dienst voor het vakantiehuis. De zusters begonnen met groot onderhoud. In de rijtuigruimte in de linkerzijvleugel werden negen kamers gemaakt met toilet en badkamer. Muren en deuren werden geschilderd. Er kwam vloerbedekking te liggen en er werden gordijnen gehangen. Uiteindelijk kon men aan maximaal twaalf personen onderdak bieden. In eerste instantie was het kasteel bedoeld als vakantieverblijf. De eerste jaren maakten daar vele zusters gebruik van. Aanvankelijk alleen van de eigen orde maar later kwamen er ook zusters van andere ordes. Toen de zusters meer vakantiegeld kregen, gingen ze van de mogelijkheid om naar het kasteel in Udenhout te komen, minder gebruik maken. Ze kozen voortaan voor andere vakanties. Omdat het kasteel niet volgeboekt was met vakanties en omdat de zusters zich ook dienstbaar wilden maken voor anderen, hielden zij er ook bezinnings-, vormingsdagen en retraites. Later kwamen er ook niet-religieuzen op het kasteel op vakantie of tijdelijk wonen. Zo heeft ook burgemeester Tops er tijdelijk gewoond na zijn aantreden omdat er nog geen woning beschikbaar was. Er kwamen ook groepen die alleen maar een weekje in alle rust wilden schilderen, maar ook wel andere groepen die rust zochten. De zusters die er vast woonden, onderhielden op allerlei manieren contact met het dorp. Ze gingen er naar de kerk, ze deden er de boodschappen, waren lid van de KVO en gingen met Udenhouts Belang op reis. Zuster Augustine, die de gehele periode van 26 jaar op het kasteel heeft gewoond, was dirigente van het dameskoor en het ouderenkoor en zuster Ceciliana gaf pianoles aan leerlingen uit het dorp. Ook de andere zusters, Brigida, Marie-Louise en Megtildes, hebben zich op verschillende manieren ingezet voor de dorpsbewoners van Udenhout. Hun verbondenheid was zo groot dat men in Udenhout sprak van de zusters van het kasteel.

Na verloop van tijd werd het voor de steeds ouder wordende zusters allemaal te zwaar. Men heeft dit nog een tijd opgevangen door het inhuren van een drietal huishoudelijke hulpen. Maar ook de financiële druk werd alsmaar groter. Uiteindelijk heeft men besloten om te stoppen. De vijf zusters gingen terug naar Dongen.

Onderwijzeres Clotilde en haar band met Scouting

Clotilde Le Mire was 35 jaar onderwijzeres op de meisjesschool St.-Felix in Udenhout van 1941 tot 1966. Heel veel Udenhoutse meisjes hebben les van haar gehad. Die kunnen er nu nog van vertellen. Het was een statige juffrouw en ze stond bekend als streng. Berucht waren haar lange

staartdelingen die ze opgaf als “nuttige straf”. In Udenhout heeft zij altijd de naam juffrouw Le Mire gehouden. Een van haar leerlingen wist zich nog heel precies juffrouw Le Mire te herinneren: *Omstreeks 1950 mochten ik en een klasgenootje op de verjaardag van de juf komen op het kasteel. Ik was toen 10 jaar. Ik was onder de indruk van de afmetingen van de kamers. In mijn beleving waren het grote balzalen. Als cadeautje gaven wij een fuchsiaplant waar de juffrouw heel blij mee was.* Een ander kon zich herinneren dat ze bijles kreeg van juffrouw Le Mire. Ze had geelzucht gehad en daardoor een achterstand opgelopen. Haar moeder regelde bijles en die werd gegeven op het kasteel in een *goei* kamer. Dat was rechtdoor vanaf de voordeur. De bijlessen hebben geholpen, want ze ging gewoon over.
In 1966 gaf Clotilde haar baan als onderwijzeres op om voor haar bejaarde ouders te kunnen zorgen. Nadat die gestorven waren, bleef de ongehuwde Clotilde alleen achter op het kasteel. Dat moet voor haar eenzaam zijn geweest. Enkele oud-collega’s brachten haar wel eens een bezoek en zij waren dan erg welkom. Clotilde had een hechte band met scouting Sint-Lambertus. Haar vader was in 1947 een van de oprichters geweest. De vereniging was thuis op het kasteel en mocht de bossen en terreinen rondom het kasteel voor buitenactiviteiten gebruiken. Initiatief van Scouting en de professionele inzet van historicus Jan van de Voort resulteerde in 1982 in de uitgave van een boekje met de naam “Leengoed en kasteel De Strijdhoef n Udenhout, 1380-1982”. Dat was bij de viering van het 750 jarig bestaan van Udenhout. In datzelfde jaar benoemde de scouting Clotilde tot erelid.

Mevrouw De Werdt liep in het voorjaar van 1982 met haar dochters Miriam en Elma over de oprijlaan van het kasteel. Zij was zomaar wat aan het wandelen en genoot van het mooie weer en de omgeving. Clotilde zag haar en sprak haar aan. Zij vroeg hoe oud haar kinderen waren, omdat zij voor de verjaardag van een 2-jarig familielid een jurkje aan het haken was. Miriam was toen 3 jaar en Elma 1,5 jaar oud. Omdat zij geen idee had of de maten klopte vroeg Clotilde of hij (ze bedoelde Elma, maar die droeg een tuinbroekje) het jurkje mocht aanpassen. Mevrouw De Werdt ging met haar kinderen het kasteel binnen en in de gang paste Elma toen het jurkje. Clotilde vroeg hun adres en kwam later het patroon, netjes overgeschreven, bij hen thuis afgeven als dank.

Niet onvermeld mag blijven dat Clotilde veel gedaan heeft om het kasteel in een goede staat te houden. In 1970 kwam het op de lijst van door het Rijk beschermde monumenten. In de periode dat Clotilde kasteelvrouwe was, was er ook een grote restauratie. Dat was in de jaren 1970-1973. Toen zijn ook de wandschilderingen van Dirk Dalens III uit 1742 gerestaureerd. In 1999 kreeg De Strijdhoef de beschermde status van historische buitenplaats. Sinds die tijd is het een Rijksmonument. Hieronder vallen het hoofdgebouw, de vleugels en bijgebouwen, waterpartij, lanenstelsel, sterrenbos en waardevolle beplanting en tuinsieraden. Clotilde Le Mire overleed op 6 december 1994 te Eindhoven. Clotilde is begraven op het familiekerkhof, waar op dit moment twaalf graven zijn, namelijk van Wilhelmina E. J. baronesse van Franckenberg en Proschiltz met haar echtgenote Théophile Le Mire, Guillaume Le Mire en zijn echtgenote Juliette Dincq, de twee zussen en de broer van Guillaume: Wilhelmine, Jeanne en Théophile, Leo Le Mire en zijn vrouw Maria Claessen en van de laatste generatie Eleonore en Clotilde.

Hoofdstuk 8

Kunstcollectie

Wim Maarse en Jan van de Voort

8.1. DE BEHANGSCHILDERINGEN VAN DIRK DALENS III

Het bekendste kunstwerk in kasteel De Strijdhoef hangt in de salon links van de hal. Het is de behangschildering van Dirk Dalens III, gemaakt in 1742.

Dirk Dalens III

Dirk Dalens III werd geboren op 3 februari 1688. Zijn vader was toen al overleden. Omdat hij al vroeg belangstelling had voor de teken- en schilderkunst deed zijn moeder hem “in de leer” bij Theodorus van Pee, een schilder van stillevens, portretten en historiestukken. Op 22 november 1715 werd Dirk als poorter van Amsterdam ingeschreven.Twee jaar eerder was hij getrouwd met Sara Tissy. Uit het huwelijk werden 6 kinderen geboren, waarvan alleen Jan en Lucia in leven zijn gebleven. In 1723 stierf Sara en een jaar later hertrouwde Dirk met Maria Schaack. Er werden uit dit huwelijk 5 kinderen geboren, van wie Anna, Willem en Jacobus in leven bleven. Dirk overleed in januari 1753 en is begraven in de Zuiderkerk in Amsterdam.

Dirk Dalens III (1688-1753) was net als zijn vader en grootvader behangschilder, decorateur en kunsthandelaar.
Zijn tijdgenoot Johan van Gool vermeldt in zijn boek “De nieuwe Schouburgh der Nederlandsche kunstschilders en schilderessen” (1750-1751) de huizen waar werk van Dirk Dalens hing, onder andere een “Rhijngezicht” in een ronde kamer van de buitenplaats Westkamp bij Loosduinen.
Over Dirk Dalens III schreef hij: *Treedt in zijn vaders voetsporen*. *Dat hy in het schilderen van Lantschappen, gestoffeert met Beelden, Beesten en Ruïnen, een wakker Meester geworden is, zodat hy zich al mee onder de Klasse der voorspoedige Kunstbeoefenaars bevind,t een naerstig en vriendelyk Man is.*
Nu, in 2010, hangen zijn schilderingen nog in het Kabinet van de Koningin in Den Haag, in paleis ’t Loo, in Huis van Brienen in Amsterdam, kasteel Keppel in Laag Keppel en kasteel De Strijdhoef in Udenhout.

Het is niet onwaarschijnlijk, dat de behangschilderingen van de Westkamp nu in De Strijdhoef hangen, want

a. De panelen in De Strijdhoef zijn “aangepast”;
b. In de buitenplaats Westkamp hangen ze niet meer. Het huis is afgebroken;
c. De Udenhoutse schilderingen zijn een riviergezicht (de Rijn?), gestoffeerd met boerenmensen, vissers, edellieden, hoge bergen en een klassiek bouwwerk.

Het is de stijl van het Classicisme, een stroming in de literatuur en beeldende kunst tussen 1669 en 1780, waarvan Cornelis Troost de meest bekende vertegenwoordiger is in de schilderkunst. Cornelis Troost schilderde een portret van Dirk Dalens III met zijn tweede vrouw en zijn kinderen.

Zes panelen

De behangschildering bestaat uit 6 panelen van 275 cm. hoog; de breedten variëren van 90 tot 560 cm.

<u>Noordwand</u>
Op de noordwand zijn 2 panelen aangebracht. Op het doek naast het rechterraam is een scène uit het dagelijks leven te zien. Een opgewekt kijkend echtpaar rijdt met paard en wagen, de vrouw draagt een mandje aan haar arm. Daarnaast zit een vrouw te paard, die met haar linkerhand een glas omhoog houdt; een man staat bij haar. Bij dit gezelschap staat ook nog een geit. De vrouw te paard en de man bevinden zich bij de ingang van een huis, dat de allure van een herberg heeft, er liggen biervaten en in een aanbouwsel zitten 2 mannen en 1 vrouw rond een tafel. Langs het pad liggen schapen. Om de hoek verschijnt een herder met een koe en enkele schapen. In het midden van een rivier, achter de herder, ligt een klein eiland, waarop een ronde toren is gebouwd, een

vissersboot vaart langs en op de oever aan de overzijde staan gebouwen aan de voet van een berg.

Het tweede paneel stelt een rivierlandschap voor. Aan de oever staan drie figuren uit te kijken over het water. Links van hen ligt een bootje, waarin vissers aan het werk zijn. Verderop liggen nog enkele bootjes, op de voorgrond rechtsonder groeit wat beplanting. Nadrukkelijk aanwezig is een enorme rotswand, waarop heel hoog enkele gebouwen staan. Een brug, waarop enkele wandelaars lopen, overspant een kloof in de rots. In de verte ligt temidden van de bossen een dorpje, waarvan het kerkje te zien is.

Oostwand
De oostkant heeft een versiering met twee beschilderde doeken. Daartussen is een schoorsteen met een portret van de bouwer van het kasteel.
Opvallend op beide panelen is de brug, die met bogen de rivier overspant en waarop naar Italiaans voorbeeld boven enkele pijlers een beeldhouwwerkje is aangebracht. Het lijkt of de brug achter de schoorsteen doorloopt van het ene naar het andere paneel. Links van de schoorsteen bestaat de schildering uit landschappelijke elementen, koeien en schapen bij een plas water, bomen, bloeiende planten en twee boeren, die met een paard aan het werk zijn. Rechts van de schoorsteen zijn ook dieren te zien en daartussen een jong paar. Achter de brug is een kasteel te zien.

Zuidwand
Het grote doek stelt een riviergezicht voor, waar enkele onderdelen op staan, die karakteristiek zijn voor Dirk Dalens III: de begroeide ruïne, doorkijkjes en een overhangende rots. Deze elementen keren regelmatig terug in het werk van Dalens III. Over de hele breedte loopt vooraan een pad met aan weerszijden struiken en stenen. Naast het pad staat een plant met twee bloemen. De linkerzijde van dit deel wordt afgesloten door een hoge met bomen begroeide rots, waaruit een waterval stroomt. Op de top van de rots staan twee gebouwen, die onderdeel van een klooster lijken. Naast de rots zijn koeien en schapen te zien, de herder en een vrouw met een kind op schoot zitten erbij. Achter de man en de vrouw is de ruïne van een Romeinse tempel zichtbaar. Pijlers van de tempel dragen een architraaf. Aan de rechterzijde staat voor een zuil een vaas met het hoofd van Medusa met fontein.

Westwand
Aan deze kant is de toegangsdeur, waarboven de voorstelling doorloopt. De deur zelf is niet voorzien van een schildering. Rechts van de deur weer een riviergezicht, een waterval, wandelaars en vissers en een pad met rotsblokken erlangs. Links is een rotspartij met een burcht en daarvoor een groep mannen en een vrouw, die op een vuurtje kookt. Over de hele breedte loopt vooraan een pad met aan weerszijden struiken en stenen; naast het pad staat een plant met twee bloemen. De linkerzijde van dit doek wordt afgesloten door een hoge met bomen begroeide rots, waaruit een waterval stroomt. Op de top van de rots staan twee gebouwen, die onderdeel van een klooster lijken

Waardering
Uit vergelijkend onderzoek naar de prijzen die voor het werk van Dirk Dalens III in zijn tijd werden betaald, mag de conclusie getrokken worden dat hij onder de landschapschilders van toen een vooraanstaande plaats innam. Toen bij de dood van Dirk III zijn testament uit 1745 werd geopend, werden de schilderijen uit de nalatenschap niet door zijn vrouw aanvaard, maar openbaar verkocht. De bruto/opbrengst voor 300 werken was ƒ7.261,11. Uit het belastingregister van 1746 blijkt, dat Dalens in dat jaar ƒ1.200,- verdiende. Van de 49 schilders verdienden er maar 9 een jaarinkomen van ƒ1000,- of meer.

Een tijdgenoot, J. le Francq van Berkhey, schreef het volgende gedicht over zijn kunstbroeder:

Dirk Dalen die door kunstig malen
Ons oog verrukt, en onze zalen,
Met pracht van Bouwkunst opgebouwd,

Zodat men door de beemden, vlieten,
De blauwe bergen en verschieten,
De held´re lucht, den gouden dag
Pijnaker (1) als herleven zag;
Die vriend, in Kunstwerk zo bedreven
Heeft mij deez' tekening gegeven
Tot een gedacht'nis; maar helaas
Wat baat zijn kunst? Zij moet, hoe dwaas!
Voor bontpapier behangsel zwichten.
Waartoe Kunstscholen op te richten?
Wanneer de mode, in schijn goedkoop.
De schoonste kunst werpt overhoop.(2)

(1) Adam Pijnacker is een bekend behangselschilder in de tijd voor Dirk Dalens III
(2) De behangschilderingen werden vervangen door bedrukt behangpapier
Gegevens ontleend aan de doctoraalscriptie van Meta Walraven – Schipper 1996

Restauratie
Tussen 1972 en 1974 is het behang gerestaureerd. De toenmalige burgemeester van Udenhout Hans Hoefsloot heeft zich enorm ingespannen om de doeken van Dalens voor Udenhout te behouden.
Eigenaresse van het kasteel De Strijdhoef, Clotilde Le Mire, ontving op 6 april 1970 het bericht, dat het kasteel was geplaatst op de lijst van beschermde monumenten. Van de hoofddirecteur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg kreeg zij een brief, gedateerd 3 juni 1971, waarin verklaard werd, dat de wandschildering in een van de vertrekken onroerend goed is volgens art. 562 van het Burgerlijk Wetboek en dus niet verwijderd mag worden zonder vergunning van de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. Hij voegde daaraan toe: Onder de huidige omstandigheden ben ik niet bereid op een aanvraag tot verwijdering van het behang gunstig te adviseren". Ondertussen was een plan tot restauratie van het kasteel gemaakt. Rijk, Provincie en Gemeente verklaarden zich bereid te participeren in de subsidiabele kosten.
Op 2 april 1972 had mevrouw Le Mire met haar zakelijk adviseur een gesprek met de burgemeester van Udenhout. Zij schetste de volgende situatie: Bij een boedelverdeling in 1966 was Mevrouw A.W.O. van Aken – Le Mire in het bezit gekomen van de wandschildering. De waarde werd destijds bepaald op ƒ5.000,-. De heer Van Aken deelde op 20 april 1972 aan mevrouw Le Mire mee, dat de Heer H.J.L. Vonhoff, staatssecretaris van CRM, schriftelijk toestemming verleende om het in het huis "De Strijdhoef" te Udenhout aanwezige geschilderde behang daaruit te verwijderen, het behang te doen restaureren door de heer N. van Bohemen in Den Haag en het behang in bruikleen af te staan aan het museum Prinsenhof te Delft. Bij verder overleg tussen de burgemeester, mevrouw Le Mire en haar adviseur werd de conclusie getrokken, dat verwijdering een onherstelbaar cultureel verlies en een belangrijke waardedaling van het kasteel betekende, een waardedaling die verder ging dan de eigen waarde van het doek, en dat Clotilde Le Mire op een onbehoorlijke wijze voor het blok was gezet, waardoor overleg en bemiddeling vrijwel onmogelijk waren. Aan de heer Van Aken werd via zijn advocaat bericht, dat een komst naar Udenhout om het doek te verwijderen geen zin had, omdat de toegang tot het kasteel geweigerd zou worden. De burgemeester zou de staatssecretaris benaderen en Clotilde Le Mire zou met haar adviseur proberen Het Nieuwsblad van het Zuiden voor deze zaak te interesseren. Contact met ambtenaren van het ministerie leerde, dat de toestemming van de staatssecretaris in strijd zou kunnen zijn met de Monumentenwet, die voorschreef, dat tevoren advies moest worden gevraagd aan het provinciaal- en gemeentebestuur. De kunsthistoricus Walter Soechting uit Hamburg had op verzoek van mevrouw Le Mire een rapport opgesteld. Hij hield daarin een krachtig pleidooi voor het behoud van het doek in het kasteel. Hij voegde een kunsthistorische analyse toe, waarin ondermeer werd vastgesteld dat een vergelijkbare schildering zich bevond in het Kabinet van de Koningin. Hij bestempelde eventuele verkoop van de schilderstukken als "Kultur-Barbarei ersten Ranges". Uiteindelijk werd een oplossing gevonden. Mevrouw Le Mire kocht de wandschildering van haar nicht en liet de restauratie uitvoeren. Op 25 mei 1974 gingen de deuren van het kasteel open voor een eerste publieke bezichtiging van het werk van Dirk Dalens III.

De stijl van Dirk Dalens III
Naar het werk van Dirk Dalens III is in 1996 kunsthistorisch onderzoek gedaan door Meta Walraven – Schipper. Dirk Dalens behoorde tot de belangrijkste schilders van kamerstukken in zijn tijd. De kunstenaar Gerard de Lairesse had gedachten ontwikkeld over regels waaraan de decoratieve schilderkunst in de 18e eeuw zou moeten voldoen. Hij was een bewonderaar van het Frans classicisme, waarin het streven naar eenheid centraal stond. In zijn werk en vooral in zijn theoretische essays heeft hij laten zien hoe in het interieur een optische eenheid tot stand kon worden gebracht. Eenzelfde invloed had de uit Frankrijk gevluchte hugenoot Daniël Marot. Directe invloed op het werk van Dirk Dalens III, vooral op zijn italianiserende landschappen, had Isaac de Moucheron. Zijn italianiserende landschappen zijn gestoffeerd met vijvers, lusthoven en fonteinen.

8.2. INTERIEUR

Interieur De Strijdhoef in 1911
De enige beschrijving van het interieur van kasteel De Strijdhoef vonden wij in het periodiek “Het Huisgezin” van 1 april 1911.
Aan de ene zijde van het hoofdgebouw liggen het koetshuis, de stallen en de serre, aan de andere zijde de vroegere schilderijenzaal. Aan de voet van de hardstenen trap ligt de gedenkplaat uit het in 1788 gebouwde protestantse kerkje. In de vestibule staat een met goud afgezette marmeren vaas en er hangen vele oude schilderstukken en enkele tekeningen in zachte kleuren. Het beschilderde behang van Dalens in de ontvangstkamer wordt door kenners zeer geprezen. Boven de schoorsteen hangt het geschilderde portret van baron Van Dopff. Ook staat er een fraaie ingelegde secretaire. Vanuit dit vertrek komt men in de bibliotheek, waar wel 2000 oude gedrukte en geschreven werken staan. Vanuit de bibliotheek komt men vervolgens in het familievertrek. Er staat een grote antieke tafel en er hangen vele familieportretten. Er hangt ook een schilderij van A. Dürer. Het stelt een biddende maagd voor, met voor haar het kruisbeeld; op de voet van dit kruisbeeld is het bekende monogram van de schilder aangebracht. Dit schilderij op hout, dat aan de achterkant nog ruw bekapt is, vertegenwoordigt een grote waarde: in het Rijksmuseum bevindt zich maar één stuk van deze meester. De schrijver betreurt het, dat enkele jaren eerder de stoelen in Lodewijk XVI stijl verkocht zijn, maar het prachtige "ameublement" in empire stijl mag er ook zijn. Een van de vier kasten in dit vertrek is een Drentse kussenkast van ebbenhout. Er staan acht spinnewielen, waarvan een aantal zijn gebeeldhouwd. Verder fraai serviesgoed, glaswerk, goud en zilver, met parelmoer ingelegde naaidozen, een harnas en wapenen en ontelbare snuisterijen, te veel om allemaal op te noemen. De schilderijen zijn wel het belangrijkst, onder andere een tweetal schilderijen, toegeschreven aan Frans Hals, een waarop een vrouw staat afgebeeld en een doek getiteld "De Italiaansche zanger". Ook hingen er twee zeegezichten van de twee Van de Veldens, en een kersttafereel van de Rotterdamse schilder Colonia "in 1648", dat zeer zeldzaam wordt genoemd. Alle schilderijen tot in bijzonderheden beschrijven zou te lang duren. Daarom gaan we een verdieping hoger. Ook daar hangen vele schilderstukken, waaronder familieportretten en ook mooie aquarellen, geschilderd door "barones Marie Frankenberg". Op deze verdieping bevindt zich ook een klokkenkamer met 30 oude Friese klokken.

De schilderijencollectie
Hiervoor konden we lezen dat kasteel De Strijdhoef vroeger een schilderijenzaal kende. In de tijd van Guillaume Le Mire van Franckenberg en Proschlitz was er op De Strijdhoef een collectie van ruim 120 schilderijen met klinkende namen, zoals Frans Hals “Vrouw van Frans Hals met kruik”, Rembrandt “Mansportret”, Willem van der Velden “Zeegevecht van Hollanders en Engelsen”, Albert Durer “Biddende madonna”, Van Ostade “Vechtende boeren”, School van Rubens “Geboorte van Christus” en Jan Steen “Kermis in Holland, acteurs spelende voor het volk”.

Van 10 tot en met 21 mei 1916 vond er een veiling plaats in de kunstzalen van de firma Roos aan het Rokin 5-15 te Amsterdam van “Oude schilderijen uit de verzameling van Le Mire van Franckenberg en Proschlitz”. Een paar voorbeelden: J. Bellevois “Hollandse oorlogsschepen in een haven”, A. van Dijk “Christus in de tempel voor de schriftgeleerden”, J. Momper “Bergachtig landschap met rivier” en P. Potter “Drie hazewindhonden een dode vos verscheurende in een

landschap".

Portretten van bewoners
In de kamers van de begane grond, de hal en het trappenhuis hangen portretten van de kasteelbewoners. In de Dalenszaal is de afbeelding van de bouwer en eerste bewoner prominent aanwezig. De schilderijen, ook die in het appartement van de huidige kasteelheer, hebben bijna allemaal een plaatje met de naam van de afgebeelde, de werken zijn meestal niet gedateerd en ook de signatuur van de maker ontbreekt. Nauwkeurig onderzoek door mevr. Jeanne Hogenboom in 1994 heeft een aantal bijzonderheden naar voren gebracht. Het portret van Leo Le Mire is in 1941 geschilderd door zoon Arthur, ook dat van zijn moeder M. Le Mire – Claessen in 1954. Een aantal mans- en vrouwenportretten zijn gedateerd en gesigneerd door F. Le Mire 1887. Opvallend zijn de vier portretten van de familie Joly: Johanna Petronella Joly (1777-1847) gehuwd met W.J.J. van Franckenberg en Proschlitz, Diderica Maria Joly (1779-1833) gehuwd met B. Ritter, Pieter Willem Joly (1782-1859) en Felix Abraham Joly (1780-1848) notaris in Hulst. Het portret van de schilderes Wilhelmine van Franckenberg en Proschlitz is gesigneerd Kat Bisschop en gedateerd 1 september 1837. Het portret van Clotilde Juliette Virginie Dincq is in 1904 geschilderd door Jan Bogaerts.
Het meest interessante portret is dat van een persoon die is afgebeeld in mannenkleren met een geweer en een hond. Volgens Clotilde Lemire is het haar grootvader Guillaume Lemire, maar vergelijking met een schilderij van Suzanne Johanna Carolina Frederika Barones van Dopff (1760-1838), gesigneerd L.O.J. Lemire Fr en gedateerd 1848 en dat niet bij de collectie van De Strijdhoef hoort, laat duidelijk zien, dat het deze Suzanne is, die getrouwd was met Jan Carel Frederik van Franckenberg en Proschlitz.

8.3. FAMILIELEDEN BEOEFENEN DE SCHILDERKUNST

Wilhelmine Elisabeth Joanna van Franckenberg en Proschlitz (1794-1863)
Op het kasteel 'De Strijdhoef' wordt een collectie aquarellen bewaard van Wilhelmina van Franckenberg en Proschlitz, de echtgenote van Théophile François Le Mire. Zoals gebruikelijk voor meisjes uit vermogende adellijke gezinnen kreeg zij een degelijke opvoeding, waartoe ook kennis van de Nederlandse cultuur behoorde. In het kasteelarchief bevinden zich lijstjes van boeken vooral uit de Franse literatuur, A. Dumas, enzovoorts, maar ook werken van Nederlandse auteurs: H Tollens, E. Potgieter en W. Bilderdijk. In het archief zijn schriftjes bewaard, waarin Wilhelmine teksten overschreef. Zij heeft leren tekenen en schilderen.

"D'après nature" was haar werkwijze. Van haar zijn ruim 230 aquarellen bewaard gebleven in De Strijdhoef. In 1984 is haar werk beschreven in een scriptie van Jeanne Hoogenboom. De collectie aquarellen wordt bewaard in een album, dat bestaat uit grote vellen blauw papier, ingebonden in een band van gemarmerd papier met een leren rug, waarop in gouddruk W.E.J. van Franckenberg en Proschlitz staat. Het eerste deel is gevuld met schilderingen van bloemen (nummers 1 tot en met 148), soms enkele bloemen, soms een blad vol door elkaar geschilderde bloemen. Het tweede deel bestaat uit geschilderde allegorieën (nummers 153 tot en met 185), voorstellingen van abstracte begrippen als medelijden, vrolijkheid, afgunst, enzovoorts. Het laatste deel is een grillige verzameling tekeningen en studies in Oost-Indische inkt en in potlood. Een klein deel van de schilderijen is ingelijst, bijvoorbeeld de schildering van "het Huis De Groote Strijdhoef", de oudst bekende afbeelding van het kasteel.
Van 16 tot en met 27 mei 1985 was er op kasteel De Strijdhoef een expositie van aquarellen van Wilhelmina van Franckenberg en Proschlitz. Er werden ruim 50 objecten van haar tentoongesteld. Het betrof aquarellen, allegorieën, gravures, litho's, vervaardigd in de periode van 1809 tot 1861.

Voor het schilderen van bloemen waren er in de tijd van Wilhelmine instructieboeken beschikbaar, bijvoorbeeld van de Tilburger Gerard van Spaendonck. Zij schilderde naar de natuur en deed dat nauwkeurig en verfijnd. De kunsthistoricus en bioloog dr. S. Segal heeft alle voorstellingen gedetermineerd en benoemd. Er was een voorkeur voor cultuurvormen, viooltje, koolroos en mosroos. Voor het natekenen van deze bloemen heeft Wilhelmine waarschijnlijk een 18^{e}-eeuws boek gebruikt, dat ook op het kasteel aanwezig is. Het heeft een lange titel: *Nauwkeurige waarnemingen omtrent de veranderingen van vele insecten of gekorvene diertjes, die in omtrent*

vijftig jaren in Frankrijk, Engeland en Holland bijeen verzameld zijn, naar 't leven kunstig afgetekend en in het koper gebracht. Het prachtige werk met vele gravures is gemaakt door Jacob l'Admiral. Hij was al overleden toen het boekwerk in 1774 door Johannes Sluyter, boekverkoper op de Dam te Amsterdam, werd gepubliceerd. Insecten zitten gewoonlijk op bloemen en planten. En die kon Wilhelmine hierin heel duidelijk afgebeeld vinden.
Voor de serie allegorieën gebruikte Wilhelmine "Het Groot Wereldtoneel" van Hubertus Kornelisz Poot (1743). De ondertitel van Poots werk verduidelijkt de opzet. *"Het groot natuur- en zedenkundig wereldtoneel of het woordenboek van meer dan 1200 aloude Egyptische, Griekse en Romeinse zinnebeelden en beeldspraak, vervattende een geleerde en leerzame uitbeelding en beschrijving van alle deugden, ondeugden, genegenheden, bedrijven, hartstochten, kunsten, leeringen en zinnelijkheden dier aeloude volkeren; mitsgaders van de hooftstoffen, hemellichten, lantschappen, rivieren en veele andere zaeken".*

Enkele afbeeldingen uit het werk van Poot zijn door de Udenhoutse schilderes een beetje "gekuist". Een voorbeeld is "Onbedachtzaamheid". In een zwarte cirkel is in het midden een vrouw afgebeeld, gekleed in een groen gewaad en met los uitwaaierend haar. De vrouw houdt de armen gespreid en staat met haar rechtervoet op een passer en een lat, die op een rots liggen. Op het voorhoofd van de vrouw lijkt zich een insect te bevinden. De beschrijving van Poot hierbij: "*Eene bleekgroen gekleede vrou, die ongegord en ook ongehult is. Op haar hooft zit een uil of koppeltje, en onder de rechtervoet ziet men een passer en een rij. Voorts staat ze op een steilte, waarvan ze de linkervoet afzet*". Poot geeft hierbij de volgende verklaring: Het insect op het hoofd van de vrouw is een nachtuiltje, een insect dat onbedachtzaam in een vlam vliegt. Bleekgroen is de kleur van wegkwijnende planten. Dit refereert aan het menselijk vermogen tot onderkennen, dat kan worden verzwakt door onbedachtzaamheid of slordigheid. De rij en de passer zijn symbolen van menselijk verstand (rede en oordeel), die de vrouw dus met voeten treedt. Ook het staan op een steile rots is onbedachtzaamheid. De losse kleding verwijst naar slordigheid. Wilhelmine volgt de afbeelding van Poot, maar er zijn verschillen. De vrouw bij Poot heeft lossere kleding en een ontblote borst. Ook bij de allegorie "Naarstigheid" (vlijt) is Wilhelmine om dezelfde reden afgeweken van de oorspronkelijke afbeelding. Wilhelmine bedekte de borsten met haarlokken.

Théophile Le Mire (1803-1888)
Echtgenoot Théophile was kennelijk erg ingenomen met de schilderkunst van zijn vrouw Wilhelmine. Beïnvloed door zijn echtgenote wilde Théophile omstreeks 1842 zich ook bekwamen in de schilderkunst en besloot in Den Bosch een cursus portretschilderen te gaan volgen. Een en ander is af te leiden uit de stukken die aanwezig zijn in het rechtbankarchief in Den Bosch. In de jaren 1845 en 1846 raakte Théophile betrokken bij een civiele procedure over deze schildercursus.

Théophile kwam op 8 maart 1844 met de directeur van de School voor Nuttige beeldende kunsten te 's-Hertogenbosch overeen dat deze hem een opleiding zou geven in het schilderen van portretten. Deze directeur, Petrus Dieleman, verbond zich in deze overeenkomst dat hij de landmeter naar vermogen in een spoedcursus de techniek van deze schilderkunst zou aanleren. Hij zou daartoe zijn leerling alle bij hem aanwezige kennis over de schilderkunst overdragen en een daarop betrekking hebbend geheim openbaren. Théophile mocht dit 'geheim' niet aan anderen bekend maken, behalve aan zijn zoon Guillaume. De eerste maanden waren er geen wanklanken. Maar toen de tweede termijn van de te betalen som verviel, weigerde Théophile deze te voldoen. De cursus voldeed niet aan de uitgesproken verwachtingen. Het belangrijkste argument om niet te betalen was het feit dat de directeur in gebreke was gebleven. Théophile argumenteerde in de procedure voor de rechtbank dat hij vertrouwen had gesteld in de woorden van de directeur. De landmeter was aanvankelijk erg ingenomen met het vooruitzicht dat hij op latere leeftijd nog zou kunnen schilderen. Maar tijdens de cursus bleek dat directeur Dieleman zijn 'geheim' niet aan zijn pupil bekend maakte. Uit de stukken van de rechtbank valt af te leiden dat het 'geheim' betrekking had op het gebruik van *gebrande lak in Casselsch aard of bruin van Van Dijck*. Volgens het verweer van Théophile was toepassing van deze materialen geen geheim, maar een praktijk. Die praktijk was volledig onbruikbaar gebleken, omdat zulk schilderwerk na verloop van tijd verschoot. Petrus Dieleman spande bij de Bossche Rechtbank een procedure aan maar de rechter stelde hem in ongelijk. Het verdere verloop van de schildercursus is ons onbekend gebleven.

Eleonore Juliette Theodore Le Mire (1912-2006)
Eleonore genoot haar opleiding voor schilderen en tekenen aan de Academie voor Beeldende en Bouwende kunsten te Tilburg. Daarna volgde zij een 5-jarige opleiding voor tekenlerares aan de Academie te Den Haag. Later heeft zij nog opleidingen gevolgd aan de Academie voor Schone Kunsten te Arendonk in België. Het oeuvre bestaat voornamelijk uit aquarellen met bloemen en boerderijen als afbeelding. In haar woonplaats Eindhoven hield zij exposities, onder andere op de ABN bank. Maar ze exposeerde ook samen met haar broer Arthur onder andere in Prinsenbeek en in Udenhout.
In het kasteelarchief bevindt zich een soort kasboek, waarin veel aantekeningen staan over de opleiding voor een N-akte. Eleonore schrijft, dat *die akte bevoegdheid geeft tot onderwijs in technisch tekenen, hand- en rechtlijnig tekenen aan nijverheidsscholen voor meisjes*. Ze noemt de eisen voor het verkrijgen van de akte. Heel bijzonder is haar tip over de invulling van een les "geheugentekenen": *Hiervoor laat men de leerlingen foto's zien van bijvoorbeeld reclameboekjes van tricots of corsetten van het merk Ribana. De leerlingen moeten dan uit het geheugen natekenen en daarbij letten op de verhoudingen*. In het archief is een map aanwezig met schetsen voor kleding en studies van klassieke beelden.

Arthur Le Mire (1914-heden)
Arthur volgde de kunstacademie in Den Haag. Van Breda op de fiets. Hij haalde de akte tekenen en handvaardigheid. In 1940 werd hij benoemd als leraar Tekenen aan de Rijks-H.B.S. Koning Willem II in Tilburg en aan een lyceum in Eindhoven, een fulltimebaan, die hij heeft uitgeoefend tot aan zijn pensioen in 1979. Hij nam zijn leerlingen vaak mee de natuur in om te schetsen.
Na zijn pensionering volgde hij nog cursussen aan de Academie van Arendonk. In die tijd begeleidde hij ook een aantal mensen in Udenhout en in Prinsenbeek in een schilderclub.

Arthur Le Mire schilderde en tekende zelf veel. Arthur had al op kasteel De Strijdhoef een eigen atelier. Hij maakte veel pastorale landschappen (bomen met schapen), aquarellen en etsen. Hij schilderde stillevens, in pastel of op basis van waterverf of olieverf. Hij ging later over op portrettekenen en portretschilderen. In De Strijdhoef hangen portretten, die hij maakte van zijn vader en zus Clotilde. Ook in de omgeving van het kasteel vond hij onderwerpen voor zijn tekeningen en etsen.
Vanaf zijn 65^{e} hield Arthur exposities, onder andere in Oisterwijk (met Anneke van Lierop), Hilvarenbeek, Prinsenbeek (1984) en driemaal in Udenhout; een keer bij de kasteelfeesten in 1982, de tweede keer in maart 1993 georganiseerd door de Stichting P.E.T. en tot slot in oktober 2007 op het kasteel, toen ongeveer 20 Udenhouters een werk van Arthur Le MIre hebben gekocht.

In 1981 hadden Eleonore en Arthur ook een expositie in het gemeentehuis van Prinsenbeek. Dat leidde tot een mooi artikel in het Dagblad De Stem, waaruit een kort fragment:
Zijn kunst – en dat is misschien wel het grootste plezier dat deze expositie mij verschaft – plaatst een mens niet alleen voortdurend voor verrassingen, maar zij laat ook nogal wat raadsels bij je achter. Het raadsel van de tijd waarin Arthur Le Mire de schilderijen of tekeningen maakte. Soms wordt een tipje van de sluier opgelicht door de voorkeur die de schilder in zijn prille jaren had voor donkere kleurstelling, maar voor het overige vermoed ik dat deze man nog zo intensief bezig is te zoeken naar de grenzen van zijn eigen talenten dat hij het raadsel van tijd en stijl als jonge zeventiger voorlopig nog van ondergeschikt belang acht. In zijn droge naaldetsen is hij op zoek naar de gedoken schoonheid van schuren en boerderijen in het Brabantse land. Het zijn kleine taferelen, een haantje, een berkje, een Vlaamse schuur in de sneeuw of een Brabants kapelletje. Er hangt Een fascinerend mooi portret van zijn vader, dat uit zijn eerste jaren dateert, er is in zijn bloemschilderijen een aarzeling bespeurbaar tussen binnen en buiten schilderen, tussen heel gedetailleerde uitwerking of naar meer transparante uitbeelding. De houtskool- en witkrijttekening van een zittende vrouw geeft al aan hoe treffend hij zijn geloof in dat evenwicht kan verbeelden en bij zijn olieverfschilderijen zoekt hij naar vage, maar wel heel poëtische achtergrondjes, die de zittende vrouw haar zelfstandige plaats verschaffen. Ik vind het heel boeiend, zoals hij, Arthur Le Mire, op zoek durft te zijn naar verandering. Hoe hij bloemen los maakt van hun omgeving en hoe hij speelt met zonlichten met het verschillend effect dat lichtval op de bloemkelken geeft.

Hoofdstuk 9

Onderwijzerswoning, burgemeesterswoning, rectorswoning en heemcentrum

De Kleine Strijdhoef van 1825 tot heden

Frank Scheffers

In 1770 kocht Willem Jacob Frederik baron van Dopff de Kleine Strijdhoef van Pieter van Heeswijk en verenigde daarmee de Kleine – en de Grote Strijdhoef weer in één hand. Het was echter slechts voor amper één generatie. Nadat op 3 augustus 1816 Seijna Anna Elisabeth van Borssele, douairière van Willem baron van Dopff, was overleden, moest de nalatenschap verdeeld worden.

Een openbare veiling in 1825

Uiteindelijk hakten de erfgenamen in 1825 de knoop door en organiseerden een openbare veiling. De verkopers waren de kinderen van Willem en Seijna van Dopff. De onroerende zaken waren verdeeld in vijfentwintig kopen. Naast percelen schaarbos, mastbos, bouw- en weilanden maakten de Grote Strijdhoef, de Kleine Strijdhoef en de jacht of warande deel uit van de veiling. De Kleine Strijdhoef was koop nummer 24 en stond omschreven als “een bouwmanswoning met schuur en stallingen, genaamd de Kleine Strijdhoef, gequoteerd nummer 126, staande aan de Kruisstraat te Udenhout met erve hof en bouwland daarachter gelegen met de voorpoting en bomen ten zuiden voor zover deze koop strekt en de helft van het straatje ten oosten mede voor zoverre deze koop strekt”. Het genoemde straatje was een steegje, dat vanuit den Brand uitkwam op de Groenstraat. Ook was vastgelegd dat de koper de helft van de Groenstraat moest onderhouden evenals ruim vijf ellen dijk op de Roeijdijk (thans Gemullehoekenweg) te Oisterwijk. De uitgebreide veilingvoorwaarden schreven de koper voor de koopsommen te betalen aan Johan Carel Frederik van Franckenberg en Proschlitz in zijn stadswoning in Breda aan het Kasteelplein. Als de koopsom minder dan vijfhonderd gulden bedroeg, moest de koper in één termijn betalen, als de koopsom meer dan vijfhonderd gulden was, mocht dat in twee termijnen, de eerste binnen drie maanden en de tweede een jaar later met een rente van 4%. Opvallend was ook dat voor iedere ingezette koop zestig cent ten behoeve van de algemene Udenhoutse armen was bestemd. Joseph van Vugt, kuiper uit Udenhout, zette de losse koop van de Kleine Strijdhoef in. Udenhouts burgemeester Wilhelmus Pijnenborg zette in voor de massa, waarvan de Kleine Strijdhoef deel uitmaakte. Uiteindelijk kocht de Udenhoutse arbeider Jan Adriaan de Jong alle vijfentwintig kopen bij de finale verkoop op de 26 september 1825 in de herberg van Joseph van Vught. Hij bleek te handelen namens Maria Susanna Johanna van Dopff, echtgenote van Johan Carel Frederik van Franckenberg en Proschlitz. De koopsom was 44.830 gulden voor het geheel.

Een nieuwe veiling in 1826

Een jaar later werd wederom een openbare veiling gehouden. Johan Carel en Maria Susanna van Franckenberg en Proschlitz hadden besloten een deel van het een jaar tevoren gekochte onroerend goed door te verkopen. De Kleine Strijdhoef en percelen schaarbos kwamen opnieuw in dertig kopen in de verkoop. Opnieuw boden een groot aantal veelal Udenhoutse ingezetenen. Uiteindelijk kocht de Udenhoutse schoolonderwijzer Christiaan Kuijpers de Kleine Strijdhoef voor 4.925 gulden.

De familie Kuijpers

De in Nijmegen geboren Kuijpers was in 1806 aangesteld als onderwijzer in Udenhout. Hij betrok het schoolhuis op de hoek van de Slimstraat en de Schoorstraat. Op 21 juli 1811 trouwde hij met Maria van den Bosch, dochter van leerlooier Andries Cornelis van den Bosch en Maria Adriaan Vermeer. De broer van Maria, Jan Andries van den Bosch was Udenhouts eerste burgemeester. Het echtpaar kreeg vijf kinderen, drie dochters en twee zonen. De dochters overleden alle drie binnen het jaar. Zoon Andries of André is geboren in 1813 en zoon Gerardus in 1816. Na het overlijden van Christiaan Kuijpers en zijn vrouw Maria van den Bosch verdeelden de beide zoons in 1847 de nalatenschap. De oudste zoon Andries Kuijpers (1813-1876), secretaris en burgemeester van Udenhout, erfde daarbij het herenhuis "de Kleine Strijdhoef", met het daarbij behorende erf, tuin en boomgaard. Zijn broer Gerardus (1816-1875) erfde een groot gedeelte van

de nabijgelegen gronden. Op die gronden staat sinds 1930 het grote Vincentiuscomplex. Andries bleef in het ouderlijk huis wonen tot 1864. In dat jaar trad hij ook af als burgemeester. Andries overleed ongehuwd op 62-jarige leeftijd op 3 mei 1876 in Tilburg (buurtschap de Veldhoven). Martinus Reijns, hoofdonderwijzer en getrouwd met zijn nichtje Wilhelmina Johanna Kuijpers, gaf het overlijden aan bij de Tilburgse burgerlijke stand.

In de tijd dat Andries de Kleine Strijdhoef bewoonde, waren er meer bewoners. Omstreeks 1850 woonde er Michiel van Vught, de gehuwde zoon van de overleden huisvriend Joseph van Vught. Deze Joseph was naast herbergier ook kuiper. Ook Michiel was kuiper. Hij heeft in de Kleine Strijdhoef zijn kuipersbedrijf zeker tot 1857 uitgevoerd. Nog twee andere mannen woonden in die tijd in het grote huis. Het zijn de broers Antonij van der Sterren, die weduwnaar was, en zijn ongehuwde broer Joseph van der Sterren. Ook zij waren kuiper. De beide mannen waren bejaard en overleden omstreeks 1855.

Andries Kuijpers had al voor zijn pensionering als burgemeester de Kleine Strijdhoef verkocht aan zijn broer Gerardus. Dat was in 1859. Dan zijn gebouwen en grond van de Kleine Strijdhoef weer in één hand. Gerardus Kuijpers was koopman, winkelier en ouwelbakker (hostiebakker). Hij werd in 1854 benoemd tot burgemeester van Hilvarenbeek en volgde Hendrik Vogelpoel op, de oom van zijn vrouw. Kuijpers was een omstreden burgemeester. Het begon al bij de benoeming die gestuurd was door de vorige burgemeester die zijn neef naar voren schoof als kandidaat. Vervolgens werd hij in 1854 een jaar geschorst als burgemeester omdat hij lijdelijk had toegezien dat de lijken van twee vrouwen op het oude kerkhof bij de kerk waren begraven terwijl er al een nieuw kerkhof aan de Doelenstraat was. Later werd er regelmatig bij de Commissaris van de Koningin over geklaagd. Hij zou bouwmaterialen van de gemeente voor zijn eigen gerief hebben gebruikt en inwoners moreel verplicht hebben om bij hem inkopen te doen. Desondanks kon hij tot zijn dood in 1875 aanblijven als burgemeester van Hilvarenbeek.

Een grensgeschil tussen de eigenaren van de Grote en de Kleine Strijdhoef

In 1860/1861 heeft Gerardus Kuijpers, burgemeester te Hilvarenbeek een rechtszaak aangespannen tegen Théophile François Le Mire. De inzet van het geding was de grensscheiding tussen de Grote en de Kleine Strijdhoef. Om het kasteel liep vanouds de gracht met daarachter de boomgaard. Aan de zuidzijde van de boomgaard liep een leij die de grens aanduidde tussen de Grote en de Kleine Strijdhoef. Bij de verkoop in 1826 van de Kleine Strijdhoef was bepaald dat de Kleine Strijdhoef “scheidde ten noorden op den kant der Leij”, die “aldaar zoo in onderhoud als tot uitoefening van alle regten daarin aan de verkoopers blijft”. Kuijpers had in 1830 aan de rand van zijn perceel een doornenheg geplaatst die in 1858 door Le Mire was opgeruimd. Kuijpers had toen opnieuw een heg geplaatst maar dan hoger in de glooiing van de leijkant. Vervolgens had Le Mire in april 1860 aan de leijkant kanadabomen en stokhout laten planten waardoor Kuijpers zich in zijn eigendomsrecht aangetast voelde. Uiteindelijk is het niet tot een uitspraak door de rechter gekomen omdat partijen overeengekomen zijn de zaak in der minne te schikken. Het bereikte akkoord wordt op 22 oktober 1861 voor de Udenhoutse notaris vastgelegd. Door middel van twee paaltjes, die later vervangen zullen worden door ingegraven keistenen, wordt de grens vastgelegd. Uitdrukkelijk wordt bepaald dat die grens dan zou kunnen afwijken van hetgeen in het kadaster was vastgelegd. Verder wordt afgesproken dat Le Mire geen houtgewas op de oever aan Kuijpers zijde mag planten en Kuijpers moet zijn doornen- of beukenheg op een afstand van minimaal één el van de scheiding af houden.

Verkoop van de Kleine Strijdhoef aan Willem van Iersel

Andries Kuijpers trad in 1864 af als burgemeester van Udenhout. Hij bleef tot 1874 nog wel aan als gemeentesecretaris. Hij wordt opgevolgd door Josephus van Iersel die bij Koninklijk Besluit van 19 januari 1865 werd benoemd. Joseph (Sjef) van Iersel was op 19 juli 1864 ten overstaan van burgemeester Andries Kuijpers in het huwelijk getreden met de Eindhovense Maria Francisca Johanna van Oorschot wier moeder Maria van Iersel een dochter was van de Udenhoutse grootgrondbezitter Heiliger van Iersel. In de huwelijksakte werd als beroep van de vader van Sjef van Iersel, Willem van Iersel, grondeigenaar genoteerd. Willem van Iersel bezat meerdere boerderijen. Hij woonde zelf in de Slimstraat (thans nummer 4/6). Zijn boerderijen verderop in de Slimstraat, in de Mortel en aan de Houtsestraat werden dan verpacht. De vader van Sjef van Iersel

kocht in 1864 voor zijn zoon de Kleine Strijdhoef. Die woning lag tegenover het gemeentehuis en dat was voor de nieuwe burgemeester wel zo praktisch. Gerardus Kuijpers kreeg in ruil twee achter elkaar gelegen woningen aan de Slimstraat en ruim 10.000 gulden als toegift. Broer Andries Kuipers, de tot dan toe de Kleine Strijdhoef bewoonde, betrok een klein huisje vooraan in de Kreitenmolenstraat, nummer D7. Toen Andries in 1873 ziek werd, verhuisde hij naar Tilburg, naar een liefdesgesticht voor oude mannen aan de Lange Nieuwstraat.

Burgemeester Sjef van Iersel betrok in 1864 de Kleine Strijdhoef. In 1865 werd er zijn enige zoon geboren. De geboorteaangifte werd gedaan door de vader met als getuigen Andries Kuijpers en de veldwachter Wouter Leijten. De zoon kreeg de doopnamen Willem Antoon Arnoldus Josephus van Iersel maar hij was in het dorp bekend als “Meneer Willem”. In zijn familie was de ongehuwde rentenier bekend als “Gouden Willem”.

De verbouwing van "de Kleine Strijdhoef"
In 1902 liet Gouden Willem de herenboerderij "de Kleine Strijdhoef" flink verbouwen. Het zadeldak werd vervangen door een mansardedak (naar de architect François Mansart (1598-1666), gedekt met Luikse leien. In de volksmond spreekt men vaak van een gebroken kap of van Franse kap. Dat was in 1902 nog een nieuwe trend. Alle buitenmuren werden opnieuw opgetrokken en ramen en dakgoten voorzien van een opvallend sierlijke betimmering. Aan de achterzijde kwam een grote uitgebouwde serre, voorzien van veel gefigureerd glas. Daarachter een daarbij passende fantasievolle tuin, voorzien van statige tuinbeelden en sproeiende fonteinen. De serre bestaat nog steeds, maar de tuin is in de loop der jaren vereenvoudigd en verkleind.
Bij een verbouwing en de sloop van een kluis in 1961 vonden werklui verstopt in het plafond een verzegelde fles met daarbij een briefje met de tekst: “Deze kluis is gemetseld door de gebroeders Vercammen in het jaar 1902. Hierbij een fles schnaps voor de slopers, daar dit bouwwerk zeer stevig is geworden”.

Willem bleef zijn hele leven ongehuwd en leidde, in het licht van die tijd, een vrij weelderig leven. Zo bracht hij vele vakanties door in het buitenland.
Hij bewoonde het grote herenhuis op de hoek van de Groenstraat en de Schoorstraat. In het gebouw was een royale paardenstalling ondergebracht. Naast het huis stond een fraai koetshuis. Zijn liefde ging op jonge leeftijd vooral uit naar paarden. Hij had bij zijn huis ook een open manege en een gesloten manege. Willem stond elke morgen vroeg op en ging daarna bij regenachtig weer in zijn manege rijden.
Op een gegeven moment sloeg zijn liefde om naar auto's. Willem kocht bij Nefkens in Amersfoort zijn eerste auto. Voorwaarde bij de koop was dat Nefkens zorgde voor een chauffeur. Dat gebeurde dan ook, in de persoon van Simon Zwanenberg. Willem liet zelfs een huis voor zijn chauffeur bouwen, juist tegenover zijn woning.
Willem had op een gegeven moment zelfs twee auto's, beide van het merk Adler. Als hij ging 'uitrijden', liep het halve dorp uit om naar hem te kijken.
Het leven van mijnheer Willem werd gekenmerkt door godsdienstigheid en mildheid. Dat heeft geleid tot het ontstaan van Vincentius op zijn terreinen.

Een beeld de "Kleine Strijdhoef" aan het begin van deze eeuw
In de tijd van Gouden Willem kwam zijn bezoek altijd binnen via de voordeur. Dan kwam je in een brede gang, met links en rechts een kamer. Links was de grote kamer, tevens de zitkamer van Willem. Dat noemde hij de blauwe kamer. Rechts was een kleinere kamer, de zogenaamde rode kamer met daarin veel antiek. Willem gebruikte deze pronkkamer zelden, voor hoog bezoek werd een uitzondering gemaakt. De brede gang liep door tot in de serre, een aanbouw die nog steeds de achterzijde van het gebouw siert. Willem zat vaak in de serre, zijn lievelingsplaats om uit te zien over zijn fraaie tuin met watertoren. Beneden was ook nog de slaapkamer van Willem, evenals de keuken en veel ruimte voor berging. In het woonhuis was aan de noodwestkant een paardenstal ingebouwd, waar twee of soms drie paarden waren gestald. Aan dezelfde kant, doch iets van het woonhuis verwijderd, stond een koetshuis met daarin zijn rijtuigen en later zijn automobielen.
Bij het huis lag een grote zeer goed onderhouden tuin, waarin ook een waterpartij met daarnaast een opgebouwde rotspartij, waarin verschillende watersproeiers naar believen konden worden verwisseld, om op die wijze alle soorten fonteinen te vormen. Deze fonteinen waren daarnaast ook

nog over de gehele tuin verspreid, zodat in de zomer als de zon scheen en de fonteinen in werking waren, alle kleuren van de regenboog tevoorschijn kwamen. In de tuin stonden enkele beelden en veel oude en grote bomen, zoals een kersenboom, een tamme kastanje en een beukenboom. Er stonden destijds ook enkele grote populieren, die vanaf het Winkel en vanaf de Berkhoek te zien waren. Deze hoge bomen, die vele jaren het dorpsbeeld beheerst hebben, zijn na het overlijden van Willem in 1924 verdwenen. In de tuin stond een grote serre, waarin alle soorten bloemen werden gekweekt en waar het waarschijnlijk wel eens zoet rusten was voor het personeel, als Willem het huis uit was.

Oprichting van het Vincentiuscomplex
Na het overlijden van Willem in 1924 kwam er een verrassende wending in de eigendomstoestand. Bij testament legateerde Willem de herenboerderij "de Kleine Strijdhoef" met ongeveer 7,5 ha grond aan de Bisschop van Den Bosch. Via een juridische constructie is uiteindelijk op dat terrein "Huize St. Vincentius" gesticht. Er werd in 1925 met een onderwijsinstituut gestart in het woonhuis van Willem. Het huis werd omgetoverd tot een internaat, waarbij de pronkkamer een knusse kapel werd. Door de sterke groei van het aantal pupillen was er spoedig behoefte aan meer ruimte. In de jaren 1927 tot 1935 kwam de nieuwbouw van Huize Vincentius tot stand. Het oude herenhuis deed eerst dienst als woonhuis voor de zusters van Vincentius, later bracht die instelling het rectoraat onder in deze woning. Sinds 1924 is het woonhuis vaak verbouwd, omdat het herenhuis steeds een andere bestemming kreeg. Daarbij is, op een paar details na, het uiterlijk nauwelijks veranderd.
Sinds 1990 is Stichting Heemcentrum 't Schoor gastvrij ondergebracht op de zolderverdieping van het herenhuis "de Kleine Strijdhoef". De benedenverdieping bleef tot 7 januari 2008 bewoond door rector Merkx (1925-2009) van Huize Vincentius en is thans in gebruik als kantoorruimte.

Fotokroniek

De omgeving van het kasteel

Kees van den Bersselaar, Jan Denissen, Hans Pickhard en Annie van Roessel – Kolen

Fotokroniek

Een wandeling door het kasteel

Kees van den Bersselaar, Jan Denissen, Hans Pickhard en Annie van Roessel – Kolen

Bijlage 1

Stamboom Van Dopff

I Daniël Wolf van Dopff, heer van Eben, Emael, Agimont, Nedercanne, Hartelstein en Ruijff, veldmaarschalk in dienst van de Duitse keizer, generaal der cavalerie in dienst der Staten-Generaal, gouverneur van de vesting Maastricht, werd op 10 januari 1650 geboren in Hanau bij Mainz in de Palts. Hij overleed op 15 april 1718. Hij was gehuwd met Catharina Maria van Volckershoven, dochter van Johan Leonard van Volckershoven, kolonel in dienst der Staten-Generaal.
Uit dit huwelijk:

- A Henriette Ernestina van Dopff, geboren te Maastricht op 3 januari 1682, overleden aldaar op 25 november 1715. Zij huwde te Maastricht op 13 maart 1712 met Karel Frederik Willem baron van Peterswald tot Leiboltz.
- B Maria Cecilia van Dopff, geboren te Maastricht op 11 april 1683. Zij huwde op 21 augustus 1709 op het slot Hartelstein met Willem van Zoutelande, luitenant-generaal, commandant van Maastricht.
- C Frederik Karel van Dopff Zie II
- D Johan Pieter van Dopff, geboren te Maastricht op 18 augustus 1687.

II Frederik Karel van Dopff, heer van Neercanne, Agimont en Eben, generaal-majoor in dienst der Staten-Generaal, geboren te Maastricht op 23 november 1685. Hij huwde op 3 juni 1718 te Middelburg met Cornelia Clara Huijssen van Kattendijke, geboren te Middelburg op 11 mei 1698, dochter van Johan Hendrik Huijssen, ridder-baronet, heer van Kattendijke, Vossemeer, enzovoorts, burgemeester van Middelburg, geboren te Middelburg op 15 mei 1668 en overleden aldaar op 18 augustus 1738, en van Maria Susanna Huijssen van Vossemeer, ambachtsvrouwe van Zaamslag, geboren te Middelburg op 10 juli 1675 en aldaar overleden op 1 februari 1730.
Uit dit huwelijk:

- A Willem Frederik van Dopff, geboren te Maastricht op 22 juni 1719
- B Willem Jacob Frederik van Dopff. Zie III
- C Karel Frederik van Dopff, geboren te Maastricht op 11 april 1723
- D Wilhelmina van Dopff, geboren te Maastricht op 16 juli 1724
- E Johan Hieronymus van Dopff
- F Willem van Dopff, geboren te Maastricht op 2 augustus 1726.

III Willem Jacob Frederik van Dopff, geboren op het slot Neercanne te Maastricht op 27 februari 1721, overleden te Amsterdam op 30 juli 1794, luitenant-generaal in dienst der Staten-Generaal, kolonel-eigenaar van een regiment infanterie van zijn naam, eerste adjudant van de Prins van Oranje en commandant van Amsterdam. Hij huwde te Zaltbommel op 9 februari 1755 met jonkvrouwe Seijna Anna Elizabeth van Borsselen van der Hooge, geboren te Zaltbommel op 25 december 1733, overleden te Breda op 3 augustus 1816, dochter van jonkheer Willem Hendrik van Borsselen van der Hooge, heer van Geldermalsen, burgemeester van Zaltbommel, en van jonkvrouwe Albertina Klazina van Brakell, overleden op 3 oktober 1733.
Uit dit huwelijk:

- A Anne baron van Dopff, geboren op 13 november 1755, overleden te Breda op 6 september 1818, generaal-majoor in dienst der Staten-Generaal, lid van het Ridderschap van Noord-Brabant. Hij huwde op 11 juli 1780 met Sophie Julienne Boucquet, geboren op 8 juni 1755, overleden te Breda op 17 maart 1822, dochter van luitenant generaal Voucquet, kolonel-eigenaar van een regiment infanterie Zwitsers in dienst

van de Staten-Generaal en kwartiermeester-generaal van de infanterie.
Uit dit huwelijk:

- Willem Fredrik Lodewijk Anne van Dopff, geboren te Maastricht op 24 maart 1783. Hij overleed op 14 augustus 1813, 30 jaar oud, op terugtocht van het leger van Napoleon na het beruchte verlies in Rusland. Hij was op 22 december 1806 te Nijmegen gehuwd met Cornelia Jacoba Krayenhoff. Zij is twee jaar later op 17 maart 1808 overleden te ’s-Gravenhage. Zij hadden samen twee kinderen: Lodewijk (30 september 1806) en Cornelia (maart 1808).
- Sophia Maria Seijne Louise van Dopff, geboren op 1 maart 1784. Zij huwde in juli 1819 met Willem-Antonie Frederik Musculus uit Meckelenburg Pruisen.

B Maria Elisabeth Cornelia van Dopff, geboren te Hulst op 18 maart 1758, overleden te Kamerijk op 25 december 1831. Zij huwde op 26 september 1782 met Jan Lodewijk Timon baron van Tengnagel tot Bronkhorst, kolonel der cavalerie in dienst der Staten-Generaal, vervolgens intendant en ontvanger van de domeinen van koning Lodewijk en directeur van de militaire school te Honselersdijk, geboren op 11 oktober 1755 en overleden in Den Haag op 25 januari 1813.

C Maria Susanna Johanna van Dopff. Zie IV

D Alexander Hieronimus Wolraad Hendrik baron van Dopff, geboren te Breda op 20 april 1765, burgemeester van Zierikzee, aldaar overleden op 4 januari 1827. Hij huwde op 8 april 1792 te Zierikzee met Theordora Johanna Kempe, geboren te Zierikzee op 24 september 1769 en overleden aldaar op 15 februari 1838.
Uit dit huwelijk:

- Wilhelmina Seijna Maria Eduarda van Dopff, geboren op 28 september 1792, overleden op 14 juni 1866.
- Cornelia Maria Drederika Anna van Dopff, geboren op 30 juni 1794, overleden op 15 september 1857. Zij huwde Marius van Kooten uit Dordrecht.
- Jacoba Dina Antoinetta Johanna van Dopff, geboren op 9 augustus1798, overleden op 1 juni 1862. Zij huwde Jacob Christiaan van der Palm.
- Susanna Johanna Carolina Frederika van Dopff, geboren op 30 mei 1802, overleden op 23 mei 1857.
- Eduarda Charlotte Apollonia Henriette van Dopff, geboren op 22 januari 1806. Zij huwde Conrad Ricken, een dominee uit Amsterdam.
- Seijna Wilhelmina Adriana Eduarda van Dopff, geboren op 4 januari 1809, gehuwd met Charles Gobée.

E Eleonore Gabriella Adriana Seijna van Dopff, geboren op 10 juni 1767, overleden te Oostende op 8 februari 1818, begraven in Mariakerke. Zij huwde op 30 augustus 1795 in Udenhout met Charles Louis Brunel de Rochebrune, kapitein ter zee in Nederlandse dienst, geboren te Wageningen op 27 januari 1774, overleden te Breda op 22 april 1851, begraven te Ginneken, zoon van Paul Theodoor Brunel de Rochebrune en van Catharina Maria Roseboom.

IV Maria Susanna Johanna van Dopff, geboren te Tiel op 21 januari 1760, overleden in Udenhout op kasteel De Strijdhoef op 11 november 1838. Zij huwde op 21 januari 1788 te Hulst met Johan Karel Frederik baron van Franckenberg en Proschlitz, geboren te Veere 22 januari 1760, overleden te Breda 4 maart 1827, kapitein der infanterie, zoon van Sigusmund Willem van Franckenberg en Proschlitz, geboren in Nassadel in het vorstendom Brieg in Silezië en van Francina Jacoba Studelmij.

Maria en Johan kregen vijf kinderen waarvan er 4 vroeg stierven.

A Susanne Caroline

B Wilhelmine Seijna Francisca, geboren in 1789 en overleden voor 1794.

C Alexander Frans Siegermund, geboren op 29 maart 1791 en overleden op 5 mei 1806, 15 jaar oud.

D Wilhelmina Elisabeth Joanna van Franckenberg en Proschlitz, geboren op 26 juni 1794 te Breda. Zij huwde met Théophile François Le Mire.

E Alexander, 18 jaar oud overleden.

Bijlage 2

Stamboom Van Franckenberg en Proschlitz

I Nicolaus von Franckenberg Proschlitz, geboren in 1544, overleden op 6 juni 1632, heer van Proschlitz, Neudorf, Nassadel en Glogau. Eerste huwelijk met Kunigunde.
Uit dit huwelijk:

- A Balthasar van Rostau en Neudorf
- B Heinrich van Proschlitz, Jacobsdorf, Brune en Neudorf
- C Barbara, geboren in 1579, eerst getrouwd met Christoph van Dresden, daarna met Siegermund Friedrich van Schottendorf
- D Conrad van Nassadel, Glogau, Neu Rosztowiz
- E Anna, geboren in 1582
- D Nicolaus von Franckenberg Proschlitz Zie II

II Nicolaus von Franckenberg Proschlitz, geboren in 1584 en overleden in 1664, heer van Gosslau en Rosen. Hij huwde op 19 november 1630 Charlotte, Luse Marie van Hestel uit het huis Machnitz in het vorstendom van Oels.
Uit dit huwelijk:

- A Dorothea, in 1669 gehuwd met Georg Ernst von Schick uit Eziasnau en Grabow.
- B Conrad Caspar, heer van Goslau, gehuwd met Ludmilla Ursula van Woiski.
- C Nicolaus von Franckenberg Proschlitz Zie III
- D Marie, in 1667 gehuwd met Adam Friedrich von Spiegel uit Balonowiss.
- E Anna Benigna, in 1669 gehuwd met Johann von Koschitzki uit Logiesvint.
- F Josine, in 1682 gehuwd met Johan von Kochtitszki uit Bosnawiz en Schedliss.

III Nicolaus von Franckenberg Proschlitz, overleden in 1699, heer van Nassadel, op 11 november 1681 gehuwd met Johanna von Heijdenbrant, dochter van Siegermund von Heijdenbrant uit Dzielna en Schmardt en Catharina van Koschitzka.
Uit dit huwelijk vier kinderen, waaronder:

- A Nicolaus Siegermund von Franckenberg Proschlitz Zie IV
- B Marie Eleonore, gehuwd met R. Von Beuchelt uit Oberkauffing.

IV Nicolaus Siegermund von Franckenberg Proschlitz, heer van Nassadel en Schmardt, geboren in Nassadel op 4 maart 1685 en overleden in Schmardt op 26 maart 1762, gedeputeerde van Pitchen en Creuzberg en pestcommissaris. Hij huwde in 1709 Helena Margarethe von Salisch uit het huis Gestalt, geboren in Bellikave op 23 augustus 1683 en is overleden op 15 oktober 1762 in Manchschutz.
Na het overlijden van Nicolaus Siegermund ging zijn weduwe Helena inwonen bij haar dochter Marie, die was gehuwd met de predikant van Manchschutz. Zij overleed een half jaar later en liet alles na aan deze dochter Marie. Intussen had zij haar dochter Johanna onterfd, omdat die tot drie maal toe tegen haar zin was getrouwd. Het leidde tot een rechtszaak die elf jaar duurde. Daarna kreeg Siegermund, die inmiddels in Nederland woonde en werkte, zijn erfdeel toegezonden in Silesisch linnen.
Uit dit huwelijk:

- A Johanna Charlotte. Zij trouwde drie maal: in 1752 met Friedrich von Kalinowski, in 1759 met Joachim von Frankenberg uit Szarfe, in 1761 met Joachim Ernst von Stwolinski.

B Siegermund Wilhelm von Franckenberg Proschlitz Zie V
C Marie Wilhelmine, 30 januari 1742 gehuwd met dominee Christoph Emanuel Hentschel, eerst predikant in Rosen en Schmardt, daarna in Nambslau en vervolgens in Manchschutz.
D Hedwig Juliane, op 19 november 1754 gehuwd met Joachim Heinrich Friederich, eerste luitenant in het Pruisische leger in een regiment aan de Blankensee. Hedwig overleed in 1758.

V Siegermund Wilhelm van Franckenberg Proschlitz, geboren op 13 juli 1713 in Nassadel, overleden op 22 januari 1780 in Veere aan een slaapziekte. Hij kwam in 1729 in dienst van het Hollandse leger en was overste en commandant van Veere. Hij huwde op 29 mei 1752 met Françoise Jacoba Studelmij, geboren 28 december 1731 en is overleden op 16 december 1774 in Veere. Siegermund huwde op 63-jarige leeftijd op 8 oktober 1776 met de 35-jarige Wilhelmine Catharine Wouters, op 7 september 1741 geboren te Hulst. Wilhelmine verhuisde eerst naar Hulst, daarna naar Hontenisse en vervolgens naar Sas van Gent, waar zij op 89-jarige leeftijd overleed.
Siegermund woonde op een buitenplaats van Veere met de naam Welgelegen.
Er zijn zes kinderen uit het eerste huwelijk en er is een kind uit het tweede huwelijk:

A Een doodgeboren zoon op 30 januari 1753, begraven in de grote kerk van Veere.
B Een doodgeboren zoon op 31 oktober 1753, begraven in de grote kerk van Veere.
C Een doodgeboren dochter op 29 december 1754, begraven in de grote kerk van Veere.
D Wilhelmine Helena Johanna, geboren op 9 december 1757 en overleden op 23 september 1758.
E Johan Karel Frederik van Franckenberg en Proschlitz. Zie VI
F Een doodgeboren dochter op 9 november 1763, begraven in de grote kerk van Veere.
G Willem Johan Jacob, geboren op 24 april 1779 en overleden op 19 november 1849 aan een beroerte te Sas van Gent. Hij werd door de Fransen gevangen genomen, later burgemeester van Hontenisse, provinciaal belastinginspecteur in Zeeland en daarna 30 jaar lang burgemeester van de stad Sas van Gent. Hij huwde op 6 mei 1807 Johanna Petronella Jolij, geboren te Hulst op 19 september 1777, dochter van de burgemeester van Hulst, en overleden op 3 mei 1847 in Sas van Gent.
Uit dit huwelijk:

- Siegermund Willem Johan, geboren op 22 februari 1808 te Hoekenbosch, gemeente Hontenisse.
- Reine Felicité Thieriette, geboren op 25 februari 1810 te Hontenisse en 8 maanden later op 13 oktober 1810 aldaar overleden.
- Reine Felicité Seconde, op 28 mei 1811 geboren te Hontenisse
- Gustaaf Adolf, geboren te Hontenisse op 31 januari 1813. Overleden op 10-jarige leeftijd te Sas van Gent op 13 januari 1823 aan de gevolgen van een val op het hoofd.
- Adriana Dederica, op 17 november 1814 geboren te Hontenisse.
- Désiré Oscar Leopold, op 16 januari 1822 geboren te Sas van Gent.

VI Johan Karel Frederik baron van Franckenberg en Proschlitz, geboren op 22 januari 1760 in Veere, overleden op 4 maart 1827 in Breda, kapitein in

het Hollandse leger. Door Napoleon in de adelstand verheven met toestemming de titel van baron te dragen. Hij huwde op 21 januari 1778 met Susanna Johanna baronesse Van Dopff, geboren op 21 januari 1760 in Tiel en overleden op 11 november 1838 op kasteel De Strijdhoef in Udenhout.
Uit dit huwelijk:

A Susanne Caroline
B Wilhelmine Seijna Francisca, geboren te Hulst op 3 juni 1789 en overleden voor 1794 in Breda.
C Alexander Frans Siegermund, geboren te Breda op 29 maart 1791 en overleden op 5 mei 1806, 15 jaar oud.
D Wilhelmina Elisabeth Joanna van Franckenberg en Proschlitz, geboren op 26 juni 1794 te Breda. Zij huwde met Théophile François Le Mire.

Bijlage 3

Stamboom Le Mire

1 N.N. Mire huwde N.N.
Uit dit huwelijk:

A Pierre Mire, geboren te Rouvroy en Senterre in Picardië, dependence de la Somme, Frankrijk, omstreeks 1645, overleden te Rouvroy 4 december 1715.

B Claude Mire Zie II

II Claude Mire, geboren te Rouvroy en Senterre, omstreeks 1649, godsdienst R.K., beroep landbouwer, overleden te Rouvroy op circa 80-jarige leeftijd, op 11 mei 1729. Hij huwde te Rouvroy Margueritte Drouart.
Uit dit huwelijk:

A François Mire, geboren te Rouvroy, gedoopt in St.Martin op 29 december 1674, overleden als kind op 15 oktober 1677.

B Catharine Mire, geboren te Rouvroy, op 16 februari 1678, gedoopt in St.Martin.

C Marie Anne Mire, geboren te Rouvroy op 9 oktober 1680, gedoopt in St.Martin.

D Pierre Mire, geboren te Rouvroy op 16 januari 1684, gedoopt in St.Martin

E François Mire Zie III

F Margueritte Mire, geboren te Rouvroy in 1687, overleden aldaar op 12 april 1736. Huwde te St.Martin op 10 november 1711 met André Douvillers.

III François Mire, geboren te Rouvroy op 24 september 1686, gedoopt in St.Martin. Godsdienst R.K. Beroep kousenfabrikant. Overleden te Rouvroy op 1 december 1741, begraven in St.Martin, huwde in St.Martin op 24 februari 1705 Margueritte Tournel, geboren te Rouvroy op 20 mei 1686, gedoopt in St.Martin, overleden aldaar op 12 juni 1762, begraven te St.Martin, dochter van Charles Tournel en Margueritte Leleu.
Uit dit huwelijk:

A Marie Mire, geboren te Rouvroy op 13 januari 1706, gedoopt te St.Martin.

B Claude Mire, geboren te Rouvroy omstreeks 1708, overleden aldaar, begraven te St.Martin op 7 maart 1764, huwde te Rouvroy St.Martin op 18 juli 1741 Marie Anne Martin, geboren omstreeks 1709.
Uit dit huwelijk:

- François Mire

C Jean François Mire Zie IV

D Pierre Mire, geboren te Rouvroy omstreeks 1714, overleden aldaar, begraven in St.Martin op 3 december 1748, huwde te Rouvroy St.Martin op 10 juli 1742 Catherine Anselin.

E Laurent Mire, geboren te Rouvroy omstreeks 1719, overleden aldaar en begraven te St.Martin op 22 november 1744.

F François Mire, geboren te Rouvroy omstreeks 1723, overleden aldaar, begraven in St.Martin op 2 januari 1773, huwde te Rouvroy St.Martin op 19 januari 1745 Magdalaine Comere.

G Marie Catherine Mire, geboren te Rouvroy omstreeks 1724, overleden aldaar, begraven in St.Martin op 24 februari 1764. Huwde Nicolas of Pierre Martin, Colin genoemd.

IV Jean François Mire, geboren te Rouvroy op 7 december 1711, gedoopt in St.Martin, godsdienst R.K., Beroep kousenfabrikant. Overleden te Rouvroy St.Martin op 26 november 1775. Hij huwde te Rouvroy St.Martin Suzanne Ledoux, geboren te Rouvroy op 9 december 1705, gedoopt in

St.Martin. Overleden aldaar op 2 juli 1790, begraven in St.Martin, dochter van Alexandre Ledoux en Marie Courtin.
Uit dit huwelijk:

A François MIre — Zie V
B Claude Mire, geboren te Rouvroy, gedoopt in St.Martin op 7 mei 1738, overleden aldaar op 2 juni 1738.
C Marie Catherine Mire, geboren te Rouvroy, gedoopt in St.Martin, op 21 februari 1740, overleden aldaar op 12 mei 1766.
D Marie Catherine Mire, geboren te Rouvroy omstreeks 1743, overleden aldaar op 4 december 1783. Zij huwde Pierre Martin.
E Jean François Mire was tegenwoordig bij de begrafenis van zijn vader in 1775.
F Jean Baptiste Mire, was ook tegenwoordig bij de begrafenis van zijn vader in 1775.

V François Mire, geboren te Rouvroy op 14 augustus 1733, gedoopt in St.Martin, godsdienst R.K., beroep kousenfabrikant. Hij huwde te Fouquescourt op 28 januari 1758 Eléonore Riquebourg, geboren te Fouquescourt op 26 mei 1721, gedoopt te St.Pierre, overleden aldaar op 5 juli 1778, begraven te St.Pierre, dochter van François Riquebourg en Marie de Lattre.
Uit dit huwelijk:

A Charlotte Eléonore Mire, geboren te Fouquescourt, gedoopt in St.Pierre op 22 februari 1759, overleden als kind op 7 april 1760.
B Marie Thérèse Mire, geboren te Fouquescourt, gedoopt in St.Pierre op 7 jui 1760.
C Pierre François Mire — Zie VI

VI Pierre François Mire (later Le Mire), geboren in Fouquescourt op 16 november 1763, gedoopt in St.Pierre, godsdienst R.K. De Franse Revolutie maakte een einde aan de heerschappij van de oude adel. Dat leidde ertoe dat ook Pierre François Mire moest vluchten voor de revolutionaire lokale bevolking van zijn Franse woonplaats. Hij vluchtte zonder bezittingen en zonder geld naar Mons in België (Bergen-Henegouwen). Daar kon hij een baantje krijgen als landmeter. Hij huwde (niet te Mons) Françoise Joseph Désirée Delnest, geboren te Mons op 31 mei 1780, gedoopt in St.Germain, overleden te Mons op 18 maart 1828, Rue de la Grande Guirlande, dochter van Jacques Delnest (2e huwelijk) en Jeanne Joseph Hainaut. Pierre is overleden te Mons in de Rue des Gades, op 13 maart 1847.
Uit dit huwelijk:

A Théophile François — Zie VII

VII Théophile François Le Mire, geboren te Mons in de Rue de la Petite Guirlande op 8 januari 1803, godsdienst R.K., later N.H., landmeter, ridder in de Pruisische orde van de Rode Adelaar, overleden te Udenhout op kasteel De Strijdhoef op 30 juli 1888. Hij huwde te Udenhout op 24 mei 1832 met jonkvrouwe Wilhelmine Elisabeth Jeanne van Franckenberg en Proschlitz, geboren te Breda op 26 juni 1794, gedoopt in de Waalse Kerk, godsdienst N.H. Overleden te ’s-Hertogenbosch op 30 januari 1863, dochter van jonkheer Jean Charles Frédéric van Franckenbergh en Proschlitz en Maria Suzanna Johanna baronesse Van Dopff.
Uit dit huwelijk:

A Guillaume Théophile Lucien Frédéric Le Mire van Franckenberg en Proschlitz. — Zie VIII
B Wilhelmine Susanne Alexandrine Le Mire van Franckenberg en

Proschlitz, geboren te Udenhout op kasteel De Strijdhoef op 4 november 1838, overleden op 26 januari 1840.

VIII Guillaume Théophile Lucien Frédéric Le Mire van Franckenberg en Proschlitz, geboren te Udenhout op kasteel De Strijdhoef op 10 mei 1833, grootgrondbezitter, godsdienst N.H. Hij bezat onroerende goederen in Udenhout, Loon op Zand, Drunen, Helvoirt, Haaren, Tilburg, 's-Hertogenbosch en Nistelrode. Oprichter en later beschermheer van de plaatselijke fanfare "Moed en Volharding". Overleden te Udenhout op kasteel De Strijdhoef op 21 oktober 1916, ruim 83 jaar oud, begraven op het landgoed. Hij huwde te Udenhout op 24 april 1862 met Clotilde Juliette Virginie Dincq, godsdienst R.K., geboren te Mons op 1 juni 1842, overleden te Udenhout op kasteel De Strijdhoef op 27 januari 1922, dochter van Charles François Dincq, grondeigenaar te Schaerbeek bij Brussel, en Virginie Anne Marie Sporq.
Uit dit huwelijk:

A Charles Théophile Guillaume Jules Marie Joseph François Le Mire van Franckenberg en Proschlitz, geboren te Udenhout op kasteel De Strijdhoef op 18 september 1863, godsdienst R.K., studeerde rechten te Utrecht, was commandant officier van een expeditieleger in Belgisch Congo en vestigde zich als groothandelaar in wijnen in Brussel. Drie jaar later, in 1900, richtte hij in Rotterdam een import-groothandel in damesmode-artikelen op: de Firma Charles Le Mire. De firma verhuisde in 1927 naar Den Haag. Charles overleed in Den Haag op 2 september 1941 ten gevolge van een val tijdens de verduistering. Hij is begraven in Rotterdam. Hij huwde te Brussel op 29 januari 1898 Johanna Maria Scholtze, geboren te Udenhout op 13 september 1875, godsdienst R.K., overleden te Rotterdam op 18 maart 1923, dochter van Johannes Scholtze en Cornelia Joanna Robben.
Uit dit huwelijk:
   - Jules Louis Corneille Le Mire van Franckenberg en Proschlitz, geboren te Sint Jans Molenbeek op 6 juli 1897, importeur-groothandelaar in damesmode-artikelen in Den Haag. Hij huwde op 22 mei 1920 Helena Dompeling, met wie hij twee kinderen kreeg: Godefrieda en Charles.

B Virginie Flore Wilhelmine Lucelle Melanie Le Mire van Franckenberg en Proschlitz. Geboren te Udenhout op kasteel De Strijdhoef op 26 maart 1865 en overleden op 31 december 1959 te Brussel. Zij huwde in 1887 Dominique Huon, arts in Mons.

C Jeanne Wilhelmine Flore Marie Le Mire van Franckenberg en Proschlitz, geboren te Udenhout op kasteel De Strijdhoef op 17 maart 1867, overleden te St.Michielsgestel op 27 maart 1939, begraven op het familiekerkhof.

D Théophile Jean Baptiste Albert Guillaume Le Mire van Franckenberg en Proschlitz, geboren te Udenhout op kasteel De Strijdhoef op 27 mei 1869, overleden te Enschot op 25 juli 1941, begraven op het familiekerkhof.

E Wilhelmine Virginie Blanche Juliette Charlotte Le Mire van Franckenberg en Proschlitz, geboren te Anderlecht Brussel op 12 april 1874. Wilhelmine overleed op 7 november 1964.

F Leon Cesar Jean Théophile Le Mire van Franckenberg en Proschlitz Zie IX

G Blanche Charlotte Guillemette Leonide Alice Marie Le Mire van Franckenberg en Proschlitz, geboren te Udenhout op kasteel De Strijdhoef op 1 januari 1879. Religieuze bij de Zusters Franciscanessen van Dongen. Zuster Julienne overleed op 10 januari 1968.

H Arthur Jean Leo Virgille Raoul Le Mire van Franckenberg en Proschlitz, geboren te Udenhout op kasteel De Strijdhoef op 15 maart 1885, huwt te

Dusseldorf op 4 juli 1914 Wilhelmina Maria Bergmann, geboren te Duisburg op 16 november 1887, dochter van Wilhelm Bergmann en Agnes Schulte.
Uit dit huwelijk:

- Marie José Agnes Wilhelmine Juliette Annie Le Mire van Franckenberg en Proschlitz, geboren te Udenhout op kasteel De Strijdhoef op 4 september 1915. Zij huwde op 27 juli 1943 te Breda Leo Gerard Hoornweg, econoom uit Oegstgeest.
- Anita Wilhelmine Otille Le Mire van Franckenberg en Proschlitz, geboren te Dusseldorf op 13 april 1920. Zij huwde op 12 april 1944 te Breda Gerard Matthias Johannes van Aken, econoom uit Weert.

IX Leo Cesar Jean Théophile Le Mire van Franckenberg en Proschlitz, geboren te Udenhout op kasteel De Strijdhoef op 12 november 1876, overleden op 13 augustus 1970 te Udenhout. Hij huwde te ’s-Heerenberg op 26/27 mei 1909 Maria Claessen, geboren te Zeddam op 7 januari 1878, overleden op 22 september 1973 te Udenhout, dochter van Joseph Claessen en Theodora van Haaren.
Uit dit huwelijk:

A Eleonore Juliette Theodore Le Mire van Franckenberg en Proschlitz Zie X

B Arthur Joseph Leo Le Mire van Franckenberg en Proschlitz, geboren te Bandoeng Indonesië op 30 september 1914. Leraar tekenen M.O. Hij huwde te Udenhout op 20 augustus 1961 Adriana Gerarda Klijn. Hij is thans woonachtig in Breda.
Kinderen uit dit huwelijk:

- Leon Arthur Leon Le Mire, geboren op 7 oktober 1962.
- Arthur Joseph Leo Le Mire, geboren op 18 oktober 1963. Arthur huwde op 6 juni 1967 Monica Johanna Maria van Schijndel, geboren op 27 augustus 1967. Huwelijk is ontbonden. Uit dit huwelijk twee kinderen: Fleur Marie Danielle Le Mire, geboren op 9 maart 2000, en Thomas Arthur Anton Le Mire, geboren op 1 februari 2002.

C Clotilde Virginie Marie Le Mire van Franckenberg en Proschlitz, geboren te Bandoeng Indonesië op 23 december 1916. Ongehuwd. Onderwijzeres aan de meisjesschool Sint Felix in Udenhout. Was na het overlijden van haar ouders in 1960 en 1963 kasteelvrouwe van De Strijdhoef tot aan haar dood. Clotilde overleed op 6 december 1994 te Eindhoven.

X Eleonore Juliette Theodore Le Mire van Franckenberg en Proschlitz, geboren te ’s-Heerenberg op 30 januari 1912, overleden op 5 januari 2006. Zij huwde op 7 juli 1948 voor de wet en op 12 mei 1949 voor de kerk Karel Benedictus Ferdinandus Leijten, directeur import- en groothandelsbedrijf te Eindhoven, geboren op 17 september 1919 te Eindhoven en overleden op 3 september 1994 te Eindhoven.
Uit dit huwelijk:

A Leo Theo Arthur Leijten, geboren op 27 maart 1950 te Eindhoven. Hij huwde Johanna Elisabeth van Leeuwen. Huwelijk is ontbonden. Leo woont in Leerdam.
Kinderen uit het huwelijk van Leo Leijten en Johanna van Leeuwen:

- Sebastiaan Karel Arthur Leijten, roepnaam Bas, geboren op 15 november 1971 te Tilburg. Bas heeft een partnerschap met Sonja Tigchelaar, woont in Spaarndam en heeft twee kinderen: Jacky Charlotte Leijten, roepnaam Jasmijn, geboren op 5 oktober 2005, en Annelies Ellen Leijten, roepnaam Julia, geboren op 1 april 2008.

- Charlotte Leonie Elisabeth Leijten, geboren op 5 juni 1975 te Tilburg. Charlotte woont in Oosterhout.

B Arthur Leo Marie Leijten. Zie XI

XI Arthur Leo Marie Leijten, geboren op 20 juni 1952 te Eindhoven, thans wonende in de Verenigde Staten van Amerika. Arthur trouwde op 25 juni 1977 met Gerritje Dekker, geboren op 1 juni 1954 te Utrecht. Het huwelijk is ontbonden op 30 oktober 1986. Arhtur trouwde op 9 mei 2003 Sandra Helen Giffen, geboren op 9 september 1960 te Helensburgh Schotland. Kinderen uit het huwelijk van Arthur Leijten en Gerritje Dekker:

A Johannes Benedict Angus Arthur Ferdinand Leijten, roepnaam Baaf (eerste letters van de 2e tot en met de 5e voornaam), geboren op 20 april 1980 te Waalwijk. Baaf heeft een partnerschap met Eva Johanna Broeren, geboren op 1 juli 1981 te Nijmegen.

B Eléonore Dievertje Maria Elena Leijten, roepnaam Edmée (naar de eerste letters van de voornamen), geboren op 29 augustus 1982.

C Gerrit Leo Nicolaas Thomas Leijten, roepnaam Thom, geboren op 29 augustus 1982. Thom heeft een zoontje, Nino, geboren op 15 januari 2006.

Bronnen en literatuur

Algemeen Rijksarchief Brussel, Raad en Leenhof van Brabant in Brussel
Leenboek van Brabant, Limburg en Landen van Overmaze, 'Stootboek', ca. 1350-ca. 1370, met latere aantekeningen tot circa 1380, f.13
Leenboek van Brabant, Limburg en Landen van Overmaze, 'Spechtboek' ca. 1374 – ca. 1460, f.51

Almanak voor de Provincie Noord-Brabant voor het jaar 1837

Asten, Bert van, Roomepap, Sprokkels 7, Heemcentrum ’t Schoor 2010

Becht, N.A., “De kapel te Udenhout, geschiedenis van de Hervormden aldaar”, De Kleine Meijerij, jaargang 34, 1983, pagina 27-37

Beek, Pierre van, “Kasteel De Strijdhoef trots van Udenhout”, Het Nieuwsblad van het Zuiden - zaterdag 29 maart 1969

Beerendonk, Jan van, interview 17 augustus 2010

Berg, Hein van den, interview 22 mei 2009

Berkelmans, G., “Het leengoed De Strijdhoeven ten tijde van Jacob Bax (16e eeuw)” in: De Kleine Meijerij, jaargang 28, 1977, p. 22-40.

Bersselaar, Kees van den, archief met aantekeningen van A.J. van den Bersselaar.
Bersselaar, Kees van den, Kalenders Dorpsleven Udenhout en Biezenmortel

Bijleveld, W.J.J.C., Opmerkingen over de geslachten behandeld in het Nederlandsch Adelsboek, ‘s-Gravenhage 1949

Boer, M.N., en J.C. Costerus, Brieven en dagboek van den Utrechtschen Vrijwilligen Jager, Pieter Jacob Costerus 1830-1831, Amsterdam 1917

Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC)
Archief van de Leen- en Tolkamer van 's-Hertogenbosch, 1605 – 1800, inv.nr. 308, ongefolieerd.

Brand, P.J., Geschiedenis van Hulst, 1972

Bredius (cd.), Künstler-Inventare. Urkunden zur Geschichte der holländischen Kunst des XVIten, XVIIten und XVIIIten Jahrh., Den Haag, 1915-1922, deel IV

Brouwer, Luud de, en Jan Denissen, “Sporen van militairen in Udenhout tijdens de Belgische Opstand 1830-1839”, Unentse Sprokkels, Heemcentrum ’t Schoor 2009

Buthkens Christophe, « Trophées tant sacrés que prophanes de la duché de Brabant. Tome I. Contenant l'origine, succession et descendance des ducs et princes de ceste maison avec leurs actions plus signalées, ensemble des genealogies de plusieurs ducs, princes, comtes, barons, seigneurs et nobles, leur vassals et subiects avec les preuves servantes à entiere verification », pp 291-294. (Antwerpen, 1641)

Cannegieter, H.G., Grootvaders glorie, het verhaal van de tiendaagse veldtocht

Dijk, J. van, “Toponymen van Udenhout”, De Kleine Meijerij, jaargang 10, 1957

Duffhues, T., Voor een betere toekomst, het werk van de Noordbrabantse Christelijke Boerenbond voor bedrijf en gezin 1896-1996, Nijmegen, 1996

Dussen, W.F.G.L. van der, en Smissaert, M.P., Index op de tweede serie der genealogische geslachten, ‘s-Gravenhage, 1871

Eindhovens Dagblad, “Historisch document in Heeze terug”, 30 mei 1978.

Eindreeks 29 (Le Mire), in: Gens Nostra 23 (1968), no. 9-11

Fasel, W.A., Geschiedenis van Udenhout, met aanvullingen van P.J.M. Wuisman, Udenhout, 1974; 4e dr. in 1978.
Fasel, W.A., “Het Kasteel De Strijdhoef te Udenhout”, De Kleine Meijerij, jaargang 24, 1973, nr. 1, pp. 1-5.

Franckenberg en Proschlitz, Désiré Oscar Leopold (oomzegger van Jan Karel Frederik van Franckenberg en Proschlitz), aantekeningen over de stamboom Franckenberg en Proschlitz, 19e eeuw

Gemeente-archief Breda; Notariële Archieven, 1115, no. 3, akte d.d. 13 april 1772, notaris Jean François Mirandolle.

Gemeente-archief ‘s-Gravenhage; Notariële Archieven, akte d.d. 15 december 1762 en 28 maart 1763, beide notaris Anthonie Box; akte d.d. 7 februari en 15 februari 1755, beide voor notaris Willem Prangan.

Gemeente-archief Udenhout; in nr. 1 en 2, Resolutiën van regenten, 1755-18 11; mv. nr. 311, Staten van hoogst aangeslagenen, 1865, 1875; mv. nrs. 617-618, Oorspronkelijk aanwijzende tafel der grondeigenaren en der ongebouwde en gebouwde vaste eigendommen, opgemaakt 1832. Met suppletoire tafel 1832-1863, 2 dln. inv. nr. 863, o.a. Concept-overeenkomst tussen de gemeente en Th.F. Le Mire betreffende de verkoop van een familiegraf (1863); mv. nr. 150, benoeming en installatie tot burgemeester van Jan Carel Frederik van Franckenberg en Proschlitz op resp. 4 december 1812 en 1 januari 1813.

Goethals, Félix-Victor, Généalogie de la famille T'Serclaes, extraite du dictionnaire généalogique et héraldique des familles nobles de Belgique, Brussel, 1853, pp. 83-95

Gool, J. van, Den Nieuwen Schouburg der Nederlantsche Kunstschilders en Schilderessen, s-Gravenhage, 1751, deel II.

Gorkom – Van Beurden, Riet van, interview 30 september 2010

Haan, J. van der, Commandeurs van Hulst en onderhorige forten, in: De Navorscher 16 (1866), p. 108-113.

Haaren – Van Delft, Riet van, interview 4 december 2010

Harmopnie Moed en Volharding Ceacilia, archief

Heemcentrum ’t Schoor, Over d’n Biezenmortel, 1993
Heemcentrum ’t Schoor, Over d’n Unent, 1996
Heemcentrum ’t Schoor, Over de Unentse kerk, 2003
Heemcentrum ’t Schoor, Over de Unentse parochie, 2006
Heemcentrum ’t Schoor, Over heeroom en tante zuster, 2006
Heemcentrum ’t Schoor, Het Udenhouts Mariakapelletje

Heesbeen – Van Delft, Sjaan, interview 4 december 2010

Herpen, Gerard van, “Grote artistieke verscheidenheid bij Arthur Le Mire”, Dagblad De Stem, De

Stad in, 10 mei 1981

Hoet, G., “Brief aan een Vrient. Behelzende eenige aanmerkingen op het eerste Deel van den Nieuwen Schouburg door Johan van Gooi”, ‘s-Gravenhage, 1751

Hogenboom, Jeanne, D’Après Nature, De collectie aquarellen van Wilhelmine van Franckenberg en Proschlitz op De Strijdhoef in Udenhout, 1985

Hoog, Joost Op ‘t, beschrijving van De Strijdhoef

Het Huisgezin, “Kasteel De Strijdhof”, 1 april 1911.

Huybers, A., Oud-Oisterwijk, Oisterwijk, 1925

Iersel, Frans van, Verzamelde aantekeningen over De Strijdhoef
Iersel, Frans van, “De Dalenskamer in kasteel De Strijdhoef te Udenhout”, De Kleine Meijerij, jaargang 50, 1999, pagina 53-63
Iersel, Frans van, Aantekeningen over de Kleine Strijdhoef

Iersel, Harrie van, interview 20 juli 2010
Iersel, Harrie van, De familie Van Iersel in Udenhout en omgeving
Iersel, Harrie van, nog niet gepubliceerd artikel over een huis bij Bosch en Duin

Iersel, Marlies van, Jonkvrouwe Eleonore bijgezet in familiegraf, Brabants Dagblad 11 januari 2006

Internet
- http://nl.wikipedia.org/wiki/Verenigd_Koninkrijk_der_Nederlanden
- http://nl.wikipedia.org/wiki/Zuidelijke_Nederlanden
- http://nl.wikipedia.org/Belgische_Revolutie
- http://nl.wikipedia.org/Tiendaagse_Veldtocht
- http://www.dbnl.org/tekst/_jaa002186301_01/_jaa002186301_01_0016.htm
- http://www.archiefleeuwardercourant.nl/

J.R., “Nieuwe bezienswaardigheid van Midden-Brabant. Een juweel in Udenhout. Kasteel “De Strijdhoef” open voor publiek”, Hart van Brabant 21, 1972-1973, no. 10, p. 665 en 667.

Kadaster te Breda, Overschrijvingsregister (Bewaring ‘s-Hertogenbosch), deel 1847, no. 11 en 12 (akten notaris W.J. Wouters te Oisterwijk d.d. 9 en 5 november 1922).

Kasteel De Strijdhoef Udenhout, archief
Kasteel De Strijdhoef Udenhout, “Beschrijving van de verkoopingen bij inzet en toeslag van het Kasteel “De Strijdhoef” c.a. te Udenhout; bouwhoeven, dennenbosschen, heide en duingronden onder de gemeenten Udenhout, Loon-op-Zand, Tilburg, Drunen, Helvoirt en Haaren tezamen groot 584.98.90 ha”, (1922).

Katholieke Bond van Ouderen, discussies tijdens en informatie naar aanleiding van een lezing op 11 november 2010 over het Kasteel, verzorgd door Heemcentrum ‘t Schoor

Katholieke Vrouwen Organisatie KVO Udenhout, archief

Keuninx, Tijn, interview 20 juli 2010

Kikkert, J.G., Bericht van de Tiendaagse Veldtocht België en Noord-Brabant in de frontlinie, Rotterdam 1980

Knippenberg, W.Th., Het gildezilver in de Kleine Meijerij. Gilde van St. Antonius en St. Sebastiaan te Udenhout, in: De Kleine Meijerij, jaargang 26, no. 2, p. 36-43.

Koninklijk Huisarchief, ‘s-Gravenhage, correspondentie van Prins Willem V met baron Van Dopff (mededeling directeur van dit archief).

Kort, Sjef de, interview 4 december 2010

Kruijssen, Graard, Udenhout, in: Ad van den Dries – Van der Velden, Het Brabant van toen Tilburg, 1979, p. 25-33; eerder verschenen in: Het Nieuwsblad van het Zuiden, 28 september 1978.

Laarhoven (ed.), J. van, Het schetsenboek van Hendrik Verhees, ‘s-Hertogenbosch, 1975.

Laat, Frans de, interview 17 augustus 2010

Le MIre, Arthur, interview 18 november 2010

Le Mire, L., Kasteel “De Strijdhoef” Udenhout (I), De Kleine Meijerij, jaargang 4, 1950-1951, nr. 3, p. 3.
Le Mire, L., Kasteel “De Strijdhoef” Udenhout (II), De Kleine Meijerij, jaargang 4, 1950-1951, nr. 4, p. 2.

Le Mire de Franckenberg en Proschlitz, G., Oude kunst collectie, Z.pl., Z.j. (ca. 1923).

Le Mire van Franckenberg, Ch.J.J., Genealogie Le Mire van Franckenberg en Proschlitz, in: Gens Nostra 1954, p. 78-82.

Leijten, Arthur, interview 14 mei 2009

Lobach, Wies, gesprek met Piet Naalden op 28 januari 2011

Mijnlieff, F.J., Stiftsfreules van het adellijk stift te Zennewijnen, in: De Nederlandse Leeuw 1927, kol. 315 e.v.

Monumentenregister

Morreau, L.J., Het fort St. Pieter te Maastricht, schepping van Daniël Wolff, baron van Dopff, in: De Maasgouw, Weekblad voor Limburgse Geschiedenis, Taal- en Letterkunde, 1959, kol. 1-16.
Morreau, L.J., Over een bekend 18e-eeuws verdedigingswerk. Niet Coenen maar Van Dopff bouwde fort St. Pieter te Maastricht, in: Ons Leger 45 (1961), no. 1, p. 19-23.

Naalden, Piet, Informatie over de Boerinnenbond, oorspronkelijk uit het archief van de Boerenbond Udenhout en het archief van de NCB

De Navorscher, “Geslacht Dopff”, 15 (1865), p. 244-246.

De Nederlandsche Adel (Historisch Gedeelte), jaargang 1, 1925-1930, uitgave A-Z, 1930, ‘s-Gravenhage, 1930.

Nederlands Adelsboek, 1913 (Van Dopff, Franckenberg), 1939 (Franckenberg) en 1941 (Van Dopff – Franckenberg).

Nieuwsbank Persberichten

Nieuwsblad van het Zuiden, “Eerste bezichtiging omstreden wandschildering op 25 mei a.s., “Hoog” bezoek op kasteel Strijdhof”, 9 juni 1972.
Nieuwsblad van het Zuiden, “Ontknoping van Udenhouts drama: Wandschildering blijft toch op Strijdhof”, , 9 juni 1972.

Nieuwsblad van het Zuiden, “Kasteel De Strijdhof”, 29 maart 1969.
Nieuwsblad van het Zuiden, “Herdenking 20 en 21 april”, 12 april 1963 (Harmonie MVC)
Nieuwsblad van het Zuiden, “Brabantsche schetsen”, 7, 8 en 9 februari 1918

Notaris Wouters te Oisterwijk, Bericht van inzet, Het Nieuwsblad van het Zuiden 16 september 1922.

Oirschot, Anton van, Spokerijen in de Meijerij en de Langstraat, sagen, legenden, volksverhalen, 2001

Postma, J.C., Holland in vroeger tijd, 18e eeuwse beschri jvingen van steden en dorpen in Noorden Zuid-Holland. III. Geïllustreerde beschrijving van ‘s-Gravenhage, Vlaardingen en de dorpen en heerlijkheden in Rijnland en Delfland, ‘s-Gravenhage, 1962.

Regionaal Archief Tilburg, Archief van de Schepenbank in de Eninge van Oisterwijk, 1418-1811: inv.nr.143, f. 115v-1, 19-10-1421, inv.nr.148, f. 27v-1, 19-10-1433, inv.nr.164, f. 33v-34, 21-9-1456 en 2-10-1456

Ridder, B.C. de, Aubert Le Mire, sa vie et ses écrits. Mémoire historique et critique, Bruxelles, 1863.

Rijksarchief in Limburg, Maastricht; Notariële Archieven, 1930, akte d.d. 13 oktober 1755 notaris Leonard Thielen.
Rijksarchief in Limburg, correspondentie met Dr. W. Goossens, Tilburg, april 1923

Rijksarchief in Noord-Brabant, ‘s-Hertogenbosch; Rechterlijke Archieven, no. 512 en 513; Notariële Archieven, 2634, no. 39 en 40 en 2635, no. 45,46, 52, 54, 57 en 60, alle akten notaris L.A. de Sille te Helvoirt, 1825-1826

Rijsewijk, Ad van, interview 17 augustus 2010

Ringoir, H., “Afstammingen en voortzettingen der infanterie”, ‘s-Gravenhage, 1977 (= Militair-Historische Bijdragen van de Sectie Krijgsgeschiedenis), nr. 1
Ringoir, H., “Hoofdofficieren der infanterie van 1568 tot 1813”, ‘s-Gravenhage, 1981 (= Bijdragen van de Sectie Militaire Geschiedenis, no. 9).
Ringoir, H., “Nederlandse generaals van 1568 tot 1940”,’s-Gravenhage, 1981 (= Bijdragen van de Sectie Militaire Geschiedenis, no. 10)

Rosenberg, J., Slive, S. en Kuile, E.H. ter, Dutch Art and Architecture 1600-1800, Harmondsworth, 1966 (=The Pelican History of Art)

Sasse van IJsselt, A.van, “De familie Bacx en De Strijdhoef”, Taxandria, 1923

Scheen, Pieter, Lexicon Nederlandse beeldende kunstenaars 1750-1950, ‘s-Gravenhage, 1969

Smulders, F.W., “De vier Hoeven van De Strijdhoef (Udenhout)”, De Kleine Meijerij, jargang 1, 1947–1948, nr. 12.
Smulders, F.W., “De Strijdhoeven”, De Kleine Meijerij, jaargang 4,1950-1951, nr. 8, p. 1.
Smulders, F.W., “De Strijdhoeven in Udenhout”, De Kleine Meijerij, jaargang 9, 1955-1956, nr 9, pp. 20-21.
Smulders, F.W., “De Strijdhoeven in Udenhout”, De Kleine Meijerij, jaargang 10, 1956-1957, nr 2, p. 16.
Smulders, F.W., “De Strijdhoeven in Udenhout”, De Kleine Meijerij, jaargang 11, 1957-1958, nr 11, pp. 12-13.
Smulders, F.W., “Over het gebied der Tilburgen”, De Kleine Meijerij, jaargang 19, no. 5-6, p. 50-67

Soechting, W., “Dirck Dalens 1, een vergeten landschapsschilder”, in: Holland. Regionaal-

Historisch Tijdschrift 9 (1977), no. 1, p. 32-36

Stadsarchief 's-Hertogenbosch, archief van de schepenbank en de hoge vierschaar van 's-Hertogenbosch, 1366-1811: R 1210, f.129, 29-12-1439, R 1210, f.129, 18-2-1440, R 1210, f.47v, 10-3-1440, R 1213, f.154, 9-11-1442, R 1220, f.272, 18-12-1449, R 1220, f.282, 3-2-1450, R 1254, f.121, 9-7-1476, R 1253, f.5, 24-11-1483, R 1261, f.79, 12-7-1492, R 1176 f.142v 18-8-1380

Sweens, J., "Geschiedenis van kasteel De Strijdhoef", Nieuwe Tilburgse Courant, 24 juli 1937

Tans, M., "Militaire gouverneurs met een eervolle staat van dienst. Ceremonieën en belegeringen in de 18e eeuw", in: Ons Leger 39 (1955), no. 1, p. 10-13

Tentoonstelling van Oude Schilderijen uit verzameling van Le Mire van Franckenberg en Proschlitz, "Kasteel Udenhout", in de kunstverzameling der firma C.F. Roos & Co., gebouw "De Roos", Rokin 5-15, Amsterdam, te houden van 10 mei tot 21 mei

Teurlings, Ad, informatie

Thieme-Becker, „Künstler Lexicon", Leipzig, 1913, deel III

Troost, J., Cornelis Troost en het stigma van de canon, 2007

Verdam, J., Middelnederlandsch woordenboek, 's-Gravenhage, 1932.

Voort, J.P. van de, "De Schutse St. Antonius en St. Sebastiaan te Udenhout", in De Kleine Meijerij, jaargang 16, p. 75-78
Voort, J.P. van de Voort Vlaardingen, archief, kopie van vonnis van het Gerechtshof te 's Bosch in de zaak van R.A.A. van Claarenbeek en G.Th.L.F. Le Mire d.d. 8 november 1892.
Voort, Jan van de, Leengoed en kasteel "De Strijdhoef" te Udenhout 1380-1982, Udenhout 1982

Vorsterman van Oyen, A.A., Notice généalogiques sur La noble famille de Dopff, in: Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Duché deLimbourg IV (1867), p. 309-385

Walraven – Schippers, M., Het werk van Dirk Dalens III, 1996

Weijtmans, Rob, Gilde St.Joris Udenhout, 2006

Werdt, Marina de, anekdote

Witlox, Bjorn, iLbjornoos Luizenleventje, internetsite

Wuisman, P.J.M., "Doodslag in de Nieuwe Kerk", in: Maandblad Amstelodanum 49(1962), p. 87-90
Wuisman, P.J.M., "Quatre Bras", in De Kleine Meijerij, jaargang 29, p. 6-11
Wuisman, P.J.M., "Afstammelingen van Karel de Grote in het gebied van De Kleine Meijerij", in: De Kleine Meijerij, jaargang 31, p. 113-116.

Wijck, H.W.M. van der, "Het Loo. De geschiedenis van een koninklijk domein", Bulletin van de Koninklijke Oudheidkundige Bond 75 (1976), p. 183-248

Zusters Franciscanessen van Dongen, zuster Rafael, interview 22 oktober 2010

Colofon

Schrijversteam Heemcentrum ‘t Schoor
Dit boek is tot stand gekomen door het enthousiasme van de auteurs, allen amateurs, die in dit boek een uitdaging hebben gevonden. De leden van het schrijversteam van Heemcentrum ’t Schoor Udenhout – Biezenmortel zijn Luud de Brouwer, Lia Clement – Verhoeven, Jan Denissen, Kees van Kempen, Wim Maarse, Maris Philippa, Hans Pickhard, Annie van Roessel – Kolen en Frank Scheffers. Het schrijversteam spreekt in het bijzonder dank uit aan Jan van de Voort, schrijver van het boek “Leengoed en kasteel “De Strijdhoef” te Udenhout 1380-1982”, die vol enthousiasme met ons mee heeft gewerkt en met wie we overeenkwamen passages uit zijn boek nagenoeg ongewijzigd op te nemen in voorliggend boek. Ook persoonlijke dank aan Piet Naalden en André van der Lee. Dank aan Joost op ’t Hoog. Heel veel dank aan al die mensen die we mochten interviewen, die ons herinneringen vertelden, zomaar een mailtje stuurden of even opbelden, allemaal bronnen waarvan we met groot plezier gebruik hebben gemaakt.

Fotomateriaal
De in dit boek opgenomen foto’s zijn hoofdzakelijk afkomstig uit de persoonlijke collecties van Kees van den Bersselaar, Jan Denissen, Hans Pickhard, Annie van Roessel – Kolen en Frank Scheffers, uit het archief van kasteel De Strijdhoef Udenhout, uit de collectie van Heemcentrum ’t Schoor Udenhout Biezenmortel en van Jozef van Kempen die speciaal voor dit boek foto’s heeft gemaakt. Mede naar aanleiding van interviews, presentaties en publicaties hebben velen ons foto’s beschikbaar gesteld. Iedereen hartelijk dank. Mochten onbedoeld foto’s zijn opgenomen, waaraan ons onbekende rechten zijn verbonden, dan kan contact worden opgenomen met de uitgever.

Archief
Het Schrijversteam mocht vrij gebruik maken van het Archief van Kasteel De Strijdhoef in de periode september 2009 tot december 2010. We zijn Arthur Leijten en Hein van den Berg zeer erkentelijk. Het archiefonderzoek heeft ons veel nieuwe informatie, boeiende afbeeldingen en vooral ook veel leuke verhaaltjes opgeleverd, die deels zijn opgenomen in dit boek, deels ook zijn gepubliceerd in “De Unentse krant”, jaargang 4, nr.1 d.d. 22 april 2011.

Oplage
De oplage van het boek is 750 exemplaren.

Financiering
De uitgave van dit boek is mogelijk gemaakt met medewerking van:
- Rabobank
- Prins Bernhard Cultuurfonds
- Stichting De Vosselaar
- Dorpsraad Udenhout
- Zusters Franciscanessen Dongen
- Stichting Jacques de Leeuw
- Stadsmuseum Tilburg